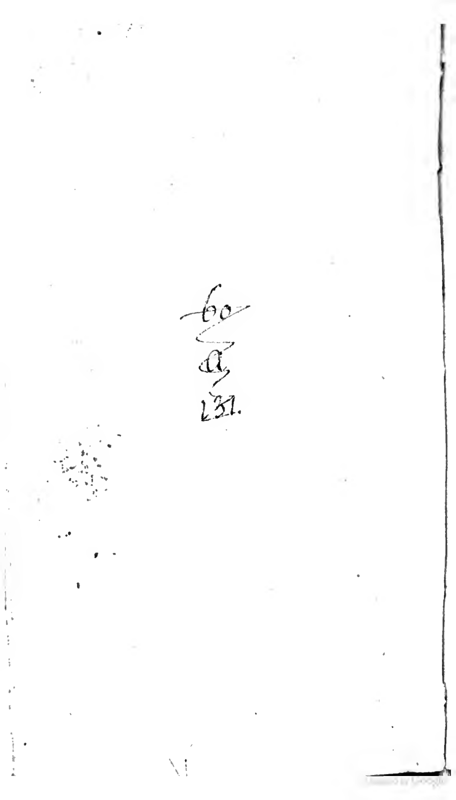



60
a
131.

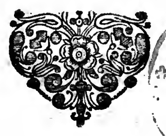
DE VETERIBUS REGUM FRANCORUM DIPLOMATIBUS,

Et Arte secernendi antiqua diplomata vera à falsis,

DISCEPTATIO.

Ad R. P. D. JOANNEM MABILLONIUM, Monachum Benedictinum.

Auctore P. BARTHOLOMÆO GERMON, *Societatis* JESU *Presbytero.*



PARISIIS,
Apud JOANNEM ANISSON Typographiæ Regiæ Præfectum, viâ Cytharæâ.

M. DCCIII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX CAPITUM,

Quæ Disceptatione hac continentur.

ã ij

Index Capitum.

Index Capitum.

DE

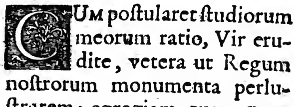


DE VETERIBUS REGUM FRANCORUM DIPLOMATIBUS,

ET ARTE *secernendi antiqua Diplomata vera à falsis*,

DISCEPTATIO.

Ad R. P. D. JOH. MABILLONIUM, Mon. Benedictinum.



CUM postularet studiorum meorum ratio, Vir erudite, vetera ut Regum nostrorum monumenta perlustrarem: egregiam quam *De re*

diplomatica scripsisti Tractationem, in qua & collecta recens Diplomata Regum quamplurima, & novam de iis judicandi artem exhibes, imprimis legendam mihi & accuratè perpendendam existimavi. Atque illam inspicere ubi primùm licuit, intellexi illicò, jure ac merito gratulari tibi universam Litteratorum hominum Rempublicam, quam nova eaque perutili nec minus laboriosa disciplina locupletare aggressus es. Enimvero tot exaratos manu codices ex vetustis scriniis erutos evolvere, fugientes deletarum prope litterularum apices oculis observare, propriam insolentis formæ elementorum vim ac potestatem definire, genuina à spuriis diplomata secernere, eorumque omnium artem instituere,

difficile ſane fuit ac operoſum. Tam diuturni laboris moleſtias tua vicit patientia ; difficultatem operis inſita animi ſagacitas & labore parta eruditio ſuperavit.

Dicam tamen quod res eſt: quominus ex his tuis vigiliis tam uberes, quam ſperaveram, fructus perciperem, impedimento fuere injecti quidam inter legendum nodi, de quibus non ægre feres, puto, ut te conſulam. Nam ſive, ut ipſe modeſte * inſinuas, inchoatam artem primo hoc conatu nondum numeris ſuis omnibus abſolveris; tuum eſt, cum id maxime poſſis, ſupplere quod deeſt. Sive, quod de mea tenuitate facile ſuſpicor, mentem tuam non fuerim ſemper aſſecutus: tuæ eſt etiam benignitatis adjuvare laborantem;

* *De re diplomatica Lib. 1. cap. 1. pag. 1.*

& viam, in qua ducem te sequimur, complanare.

Quod si neutrum à te impetrare liceat ; hoc saltem in animum inducas velim; tibi ad majora fortasse festinanti moram hanc qualemcumque injici à me, non amore contentionis aut malevolentia aliqua, sed solo investigandæ veritatis studio : quippe qui & Instituti tui homines præcipuo cultu à pueris venerer, & te ut splendidissimum Ordinis tui lumen semper suspexerim.

Mens erat te privatis tantummodo litteris consulere : verum nonnullis satius visum fuit, id publico scripto fieri. Sic enim
» aiebant. » Si quæ adversus re-
» cèns institutam Artem secernen-
» di antiqua diplomata vera à fal-
» sis objectas, vera sunt & certa,

non expedit illa occultari: sin « falsa, quia tamen speciem ali- « quam veritatis habent, necesse « est pariter illa vulgari, ut sol- « vantur, neve aliis, sicut & tibi, « fucum faciant. Neque vero cum « times, pergebant illi, ne hoc tuo « scripto injuriam fieri sibi Mabil- « lonius existimet, satis nosti viri « indolem humanitatis plenam & « æquitatis. Et sané, qui contraria « sentientem Papebrochium sine « ullaPapebrochii offensione con- « futari posse arbitratus est, cur « idem tibi succenseat modeste « petènti, ut siquæ in libro, ubi « Papebrochius confutatur, diffi- « cilia occurrunt & obscura, ex- « planentur; siquæ fortasse falsa, « emendentur. Ita illi apud me in- « stabant: quorum sive argumen- tis, sive auctoritati cum cessi, Vir erudite, simul mecum statui

attendere diligenter, ne mihi quicquam inter scribendum excideret, quod tibi Tuisque, non dico contumeliosum, sed etiam grave aut molestum esse posset. Nunc quid scripto hoc meo potissimum velim, breviter propono.

Disceptationis hujus scopus.

QUEM in libris *de re diplomatica* finem tibi proponas, primo statim operis ingressu nobis aperis: nempe ut * *tradas certas & accuratas conditiones ac regulas, quibus instrumenta legitima à spuriis, certa & genuina ab incertis & suspectis secernantur*; atque ita * *munias viam contra Falsariorum imposturas*. Laudandum sane & omnium bonorum plausu excipiendum consilium! Ad istud autem exequendum sic progrederis.

* *De re diplomatica Lib. 1. cap. 1. §. 1. pag. 1.*

* *Ibid. §. 3. p. 2.*

Inter ea quæ passim ex Archivis Ecclesiarum & Monasteriorum eruuntur vetutissima monumenta, nullum dubium est, inquis, quin & possint aliqua esse vera; cum constet à quinto & sexto sæculo receptum fuisse scribendorum instrumentorum usum: & possint aliqua esse falsa; cum plurimis sæculis non defuerint Falsarii, qui adulterina diplomata ad verorum imitationem concinnarent. Ars ergo, ut recte colligis, instituenda, qua vera à falsis secernantur: addisque vera censenda esse, in quibus nullus nævus, nihil non cohærens; sed stilus, subscriptiones, sigillum, chartæ genus, & alia hujusmodi observantur his consentanea temporibus, quorum instrumenta notas præferunt; quæ secùs se ha-

bent, rejicienda esse ais ut spuria. Atque hinc concludis instituendæ artis partem præcipuam in eo esse debere, ut definiatur accurate quis singulis ætatibus adhibitus in publicis instrumentis stilus, quæ scripturæ forma, quod chartæ genus, quis subscribendi & sigilli apponendi ritus: ea vero cognosci non posse ex Apographis, sed esse deducenda ex Autographis; si modo aliqua à priscis illis temporibus ad nos usque integra pervenerunt: pervenisse autem multa existimas.

Hæc igitur institutæ à te Artis summa, ex accurata Autographorum lectione discere, quis ætatibus singulis fuerit receptus in scribendis instrumentis ritus: hoc autem cognito definire, quæ instrumenta legi-

tima sint, quæ spuria : ex quo consequens est hanc tuam Artem totam niti Autographorum fide. Si nulla extarent Autographa antiqua, nulla potuisset à te institui Ars secernendi instrumenta vetera legitima à falsis. Si nutaret Autographorum tuorum fides, incerta esset atque adeo nulla Ars nova quam instituis. Stat vero illa, si modo Autographa quæ producis, certa sunt & indubitata.

De his cum tibi omnes plane debeant assentiri, id unum superest,ut examinemus, an reipsa illa, ex quibus Artis tuæ principia repetis ac regulas , Autographa indubitatæ sint fidei , & hujusmodi ut nullo pacto venire possint in controversiam. Impellit quidem auctoritas tua,ut credam certa esse quæ habes pro

certis: sed pronum me ad assentiendum retardant non levia, quæ in contrarium sese offerunt, argumenta: quæ priusquam propono, nonnulla hîc observari velim.

I. Intellexisse me quam recte monueris, homini *rem diplomaticam* tractanti vitia duo imprimis esse cavenda: primum, ut ne sit nimium credulus, ac sinat falsa sibi obtrudi pro veris: alterum, ut ne sit ultra modum suspicax, & incidat in temerariam præcipitemque censuram. Monitis tuis obsecutus utrumque hunc scopulum, quantum in me erat, declinavi. In primum ne impingerem, ad trutinam revocavi singula; nec quicquam admisi pro vero, quod verum esse certis argumentis non constaret. Alterum ut vitarem, quoties aliquam

falsitatis notam mihi visus sum deprehendere in diplomatum speciminibus, quæ produxisti ut genuina, cohibui assensum; paratus hæc ipsa diplomata ultro tecum probare & amplecti, ubi primum perspecta mihi veritas fuisset, & dubia, quæ me implicitum tenent, dissipata.

II. Cum diplomata quæ laudasti impugno, non idcirco me fidem tuam suspectam habere. Concepta de probitate tua opinio non patitur ut dubitem, quin certa existimaveris quæcumque certa esse dixisti. Sed quemadmodum in reliquis artibus evenit, ut de una eademque re alii aliter sentiant; ita & in *Arte diplomatica* fieri facilè potest, ut quæ instrumenta tibi genuina & indubitata videntur, eadem alter adulterina vel incerta judicet.

III. Hic agi de ſolis vetuſtioribus diplomatibus, quæ ſeptimo, octavo, & proxime ſequentibus ſæculis, atque adeo ſub Merovingis & Carlovingis Regibus ſcripta feruntur. Ex iſtis enim fere ſolis Artis tuæ regulas eruis; non ex recentioribus quæ nonniſi circa vel poſt ſæculum duodecimum condita ſunt. Poſtrema hæc deſcribere, horum ſpecimina exhibere, ferendi de his judicii leges dare ſupervacaneum putaſti; tum quia occurrunt paſſim, & ſunt numero infinita; tum quia in recentiore memoria facilius eſt vera à falſis dignoſcere.

IV. Diſceptationem hanc nunquam me editurum fuiſſe, ſi judicaſſem poſſe illam aliquomodo in damnum vertere Eccleſiarum vel Monaſteriorum, quorum

quorum vetera inſtrumenta expenduntur. At conſtat nihili aut parvi admodum intereſſe Eccleſiarum, veráne ſint an falſa antiquiora ejuſmodi inſtrumenta. Quippe ſi Eccleſia donatis ſibi ante annos mille vel octingentos bonis etiamnum fruatur, non poteſt illa poſſeſſione ſua dimoveri, quamvis inſtrumenta donationis autographa, caſu aliquo poſt tam longam annorum ſeriem interciderint, aut fuerint corrupta. Sin bona illa jam dudum in manum alterius tranſierunt, Eccleſia non poteſt iſta repetere, etiamſi vetuſta donationum inſtrumenta hucuſque perſeverent: cum facile fieri potuerit, ut quod olim Eccleſiæ fuerat legitime donatum, ipſa poſtmodum vendiderit, commutarit, aut aliqua alia ratione alienum

fecerit. Verum quæ instrumenta Ecclesiis ac Monasteriis non possunt esse magno emolumento, hæc eadem utilissima forent viris eruditis ad illustrandam veterem Historiam, Chronologiamque; si modo vera & falsa ab invicem certis regulis possent ac conditionibus secerni.

Quæ omnia hîc ego observata volui, ut postquam mens mea ac consilium omnibus innotuerit, possim de propositis à te genuinorum diplomatum speciminibus sine cujusquam invidia & offensione disputare.

Porro Disceptationis hujus duæ erunt partes. In prima generalia quædam rationum momenta proponam, quibus exhibita à te vetustarum Chartarum specimina suspecta redduntur: in secunda specimina ipsa ex-

pendam singillatim & impugnabo. His denique adjuncta Appendix examinata in secunda parte diplomata integra continebit.

PARS PRIMA.

Quædam generalia rationum momenta, quibus suspecta redduntur, exhibita in libris de re diplomatica vetustarum chartarum specimina.

VETUSTISSIMA quæ repræsentasti indubitatorum Autographorum specimina generatim & universe spectata, septem ex capitibus potissimum suspecta videri possunt. 1. Scripta sexto, septimo, vel octavo sæculo Autographa, non nisi ægre ad nos usque pervenire po-

tuerunt. 2. Falsariorum multitudo, qui variis sæculis grassati sunt, dat locum timendi, ne forte ab illis conficta sint diplomata, quæ libro tuo continentur. 3. Ut nunc res sunt, vix regulæ ullæ possunt excogitari, quibus diplomata vera certò secernantur à falsis. 4. Diplomata tua suspecta facit, quæ in ipsis observatur, singularis scripturæ forma. 5. Suspicionem fovet pessima nec satis constans ipsa sibi eorumdem diplomatum orthographia. 6. Idem de illorum stilo dicendum. 7. Denique suspicionem augent & confirmant scrinia ipsa ex quibus illa eruuntur. Quæ singula singulis capitibus, quam brevissime potero, exponam.

CAPUT PRIMUM.

Autographa sub Merovingis & Carlovingis Regibus scripta non facile ad nos usque pervenire potuisse.

QUOD adversus Papebrochium nostrum pluribus contendis, Vir erudite, sexto sæculo jam receptum fuisse morem publica scribendi pro Ecclesiis Monasteriisque instrumenta, id ego facilè adducor ut credam. Verum quod sine probatione ulla assumis, Autographa his & proxime sequentibus temporibus confecta, plurima hactenus integra perseverare, hoc certe est creditu difficillimum.

Creditu difficillimum esse di-

co scripta ætate Dagoberti primi, Clodovei secundi, Theodorici, Chilperici, Caroli Magni, Ludovici Pii, aliorumque primæ vel secundæ Regum nostrorum Dynastiæ Autographa integra hactenus permanere. Et vero facile intelligitur, qui fieri possit, ut cusa ante annos mille aut bis mille numismata, ut fusa in ære vel sculpta in marmore signa, à remotissimis temporibus ad nostra usque pervenerint. Quippe ærea & marmorea monumenta, etsi ruinis ædificiorum urbiumque sepulta, tamen sua se duritie atque innata soliditate adversus injurias temporum perdiu defendunt. Quare necesse est illa aliquando tandem è latebris erui, & post diuturnas tenebras rursum in lucem prodire pretio-

siora, atque ipsa sua vetustate veneranda. At vero diplomata vetera, cum scripta fuerint in papyro Ægyptiacâ, in cortice, in membranis, quæ corpora per se fluxa sunt & caduca, incredibile est tanto temporum intervallo illæsa à mucore, situ, muribus, aliisque ejusdem generis pestibus restitisse.

Neque hîc opponas veteres libros sacros & prophanos, qui quamvis & ipsi olim papyro, cortici & membranæ crediti, plurimi tamen supersunt hodie & omnium manibus teruntur. Librorum enim & diplomatum fortuna longe dispar esse debuit. Nam quod ad libros attinet, cum multa ipsorum exemplaria haberentur, nec omnia simul perire possent: facile fuit uno exemplari pereunte, aliud ex-

scribere de novo, & in deperditi locum substituere. Adde quod nemo jactat habere se libros veteres ipsorum Autorum manu exaratos. Quod si asservantur in Bibliothecis manuscripti aliquot codices antiquissimi, exemplarium multitudine factum est, ut pluribus ævo absumptis, unum tamen alterumve eruditorum hominum curis ac diligentia blattarum dentes effugerit. Jam vero de veteribus diplomatibus nihil tale fingi potest. Cujusque enim diplomatis Autographum raro geminum est, fere semper unicum; hocque reparari, si semel perierit non potest, nec aliud nisi adulterinum in ejus locum supponi.

Fecit, inquies, sollicita custodum vigilantia, ut Autographa ipsa non perirent. Unde ve

ro constat tantam fuisse custodum vigilantiam? Ego enim vix mihi persuadeo, in tanto custodum sibi succedentium numero non plures fuisse negligentes in asservandis veteribus chartis, quas neque tum fortasse poterant legere; quas si perderent, integra tamen sua prædia scirent sibi esse remansura. Nam quamvis receptus tunc fuerit scribendorum instrumentorum usus; non tamen putandum est, sicut ipse recte mones, illum ita invaluisse, ut donationes nudo verbo absque scripto & charta factæ non reciperentur. Valebant illæ, & erant in usu communi; quanquam, ut essent firmæ & stabiles, necesse erat plures * adhiberi testes, qui facti fidem facerent; tres, si parva res traderetur; sex, si mediocris;

* *Lex Ripuar. tit. 60. §. 1.*

si magna, duodecim.

Neque vero de re possessa, * nisi forte constaret injustum fuisse possessionis initium, licebat cuiquam litem movere post longam annorum seriem: neque si moveretur, postulabat Judex instrumentum & chartam produci. Legibus cautum erat, * ut loca sacra quæ possessionem per triginta annos sine alicujus interpellatione tenuissent, perpetuo jure possiderent: neque fas erat posteà testimonia in contrarium recipere.

* *Clotarii Regis constitut. gener. cap. 13.*

* *Clot. Rex ibid. & Ludovic. Pius capit. Vormat. an. 829. §. 9.*

Quæ quidem à me eo loci commemorantur, ne quis existimet, sicut avaros auro, ita scriniorum custodes chartis suis incubare debuisse anxios; quasi actum fuisset de prædiis Ecclesiarum & Monasteriorum, si confecta de iis instrumenta casu aliquo

perissent. Longi temporis possessio minime controversa, chartæ loco erat & instrumenti: hæc autem ubi desiderabatur, frustra erant veteres chartæ & diplomata. Hinc Ecclesiæ Remensis Clerici ad extremam inopiam redacti, non confugerunt ad veteres chartas, ut erepta bona ab injustis possessoribus repeterent: sed ut ipse * refers ex Hincmaro " Remensi, *victum negotio quæsierunt*, chartis veteribus diplomatibusque ita contemptis, *ut illis sicut & librorum foliis denarios ligarent, quos mercimonio conquirebant.* Usque adeo certum est chartas & diplomata vetera contra multorum annorum possessionem parum valuisse. Cum ergo ipsa possessio longi temporis plus haberet ponderis apud Judices, quam scripta diploma-

* *De re diplom. lib. 1. cap. 7. §. 1. pag. 26.*

" *Præfat. ad vitam S. Remigii.*

ta, nihil erat causæ, cur ista scriniorum custodes tam diligenter asservarent.

Sed demus in tanta custodum multitudine nullum non fuisse vigilantissimum. At nullus ne est eorum qui scrinia Monasteriorum habuerunt in sua potestate, cujus fides suspecta esse possit? Absit ut ego Monachis, quorum Institutum veneror, contumeliam hoc loco irrogare velle videar. Verum neminem fugit Monasteriis ditissimis perdiu præfuisse Abbates Laicos, quos de transmittendis in filios suos Monasteriorum bonis sollicitos fuisse constat; de conservandis religiose donationum instrumentis, de retinenda priscorum Autographorum fide credibile est non admodum laborasse.

Huc accedit quod illa ipsa lo-

ca locupletiſſima, ex quibus pleraque Autographa, quæ laudas, prodeunt, prædationibus & incendiis non ſemel vaſtata fuerint. Age enim, ut de Germanenſi, Corbeienſi, cæteriſque ſileam, venerabilis illa arx Dionyſiana quoties direpta eſt, ſubverſa funditus, & reſtituta? Quæ ibi erant inſculpta in ære, inciſa in marmore veterum Regum monumenta, his cladibus ſic attrita ſunt, ut vix ullum ſit in æde tam ampla monumentum, quod Abbatis Sugerii temporibus antiquius probari poſſit. Nonne prodigii inſtar haberi debet, ſi convulſis, confractis, attritis æreis marmoreiſque ſignis omnibus, commiſſa ibidem cortici, papyro, membranæ diplomata ſola integra permanſerint?

Opportunè ſcilicet ſubducta

funt, & erepta Barbarorum furori. Hoc quidem dici necesse est. At nonne istud ipsum mirum est,in hac rerum confusione Monachos vitæ suæ vix securos, de asportandis corticeis membranaceisque tabulis, quibus perditis tamen scirent sedato tumultu fore sibi integras suas possessiones, unice cogitasse?

Hic tamen observatum velim ista non eò à me proferri, quod putem omnino fieri non potuisse, ut aliqua veterum temporum Autographa blattarum dentes, improborum hominum manus, vim ignis effugerint. At cum nonnisi ægrè fieri id potuisse certum sit, peto ut ne factum dicatur sine ulla probatione. Noli enim, quæso, duo hic simul confundere, quæ sunt valde diversa; quorum unum plane de-

monſtraſti, alterum videris ſilentio prætermiſiſſe. Extare in Eccleſiarum Monaſteriorumque Archivis chartas barbaro quodam & obſoleto ſcripturæ genere in cortice & membranis exaratas, quæ priſcorum Franciæ Regum nomen præferant & habeant ſpeciem antiquitatis: hoc quidem probatum eſt, & oculis exhibitum: hoc jam nullus ſanæ mentis homo poteſt in dubium revocare. Sed chartas illas, quæ ſpeciem habent antiquitatis, reipſa antiquas eſſe & genuinas, neque ex illarum numero quas Falſarii ad verarum ſimilitudinem per ſummum ſcelus confinxere: hoc viſum eſt tibi nulla probatione egere: hoc ego præcipuè probandum fuiſſe exiſtimo duas ob cauſas; tum quia chartas illas, ſi ſince-

ræ essent, haberi nunc integras foret difficillimum, ut jam ostendi; tum quia mentitas pro veris supponi, & Ecclesiarum Monasteriorumque Archivis inseri fuit facillimum, ut modo sum ostensurus.

CAPUT SECUNDUM.

Falsarios magno numero variis sæculis esse grassatos, & conficta ab iis diplomata asservari passim cum iis quæ genuina dicuntur.

SI nulli extitissent unquam Falsarii, aut illi rem diplomaticam non attigissent, aut impervia ipsis fuissent scrinia ex quibus tua educis diplomata; non requirerem ut vetera instrumenta cum profers & dicis autographa, autographa esse probares. Sed genus id hominum,

ut ipse fateris, nunquam deuit: illique innumera diplomata corruperunt, interpolaverunt, spuria legitimis supposuerunt; nec à scriniis, quæ tu consulis, perfidas manus abstinuerunt. Quæ ne exaggerari à me, aut per invidiam dici quis suspicetur, verbis non aliis quam tuis rem aperiam.

Ipse igitur concedis multos vixisse **Falsatores undecimo, nono & sexto sæculo:* * *illorumque multitudinem magis ac magis esse grassatam regnante Othone Imperatore.* Describis præterea causas propter quas * *Originalia sunt adulterata, tresque omnino fuisse* ais. *Prima est*, inquis, * *ob caducitatem veterum Autographorum, quæ cum lacera essent & scripturæ fugientis, ad eorum imitationem alia effecta sunt, imprudenti an temera-*

* De re diplom. Lib. 1. cap. 6. §. 3. & 4. pag. 22. & seq.

* Ibid. §. 4. p. 23.

* Ibid. cap. 7. §. 2. pag. 26.

* Ibid.

ria quorumdam simplicitate vel audacia. Simul etiam doces * *aliquos per se renovasse privilegia sua, uti & alios regia autoritate: nec fortasse, quæ illorum temporum simplicitas erat, id crimini ductum fuisse. Alia* confingendorum Originalium causa fuit*, ut ais, *ad supplendam veterum jacturam ex bellis, incendiis, aliisque modis....* * *Tertia denique causa alios vertit ad subornanda diplomata falsa*, ut haberent unde *blandienti falsitati & injustitiæ robur & subsidium accerserent: quod quidem hominum genus longè Reipublicæ nocentius fuit quam duorum antecedentium.*

* Ibid. p. 27.
* Ibid. §. 6. pag. 29.
* Ibid. §. 8. p. 29.

Addis Falsarios * non ignorasse *modum faciendi ac placandi sigillum: recensesque modos novem quibus* * Romanorum Pontificum sigilla & *Papales Bullæ falsari possint*. Insuper narras * *quan-*

* Lib. 1. cap. 6. §. 6. pag. 23.
* Lib. 2. cap. 14. §. 14. p. 231.
* Lib. 1. cap. 6. §. 6. p. 25.

dam domicellam comprehensam esse, quæ falsis litteris in gratiam Roberti de Atrebato adversus Burgundiæ ducem confictis, falsitatem à se factam recognovit, & modum faciendi ac placandi sigillum coram Rege ostendit: illamque ob id esse flammis traditam.

Denique concludis * *fuisse Falsatores apud omnes, quia malis permista ubique in mundo bona omnia. Fuisse etiam sæculo undecimo uti apud Clericos, sic & apud Monachos, quales sunt illi de quibus conquestus est Baronius...* * *Nec Clericos tantum & Monachos, sed Notarios, Scribas, Pædotribas, Sæculares, imo etiam Fœminas in illud facinus incidisse.*

* Ibid. § 4. p. 24.

* Ibid. p. 43. & seq.

Hæc & alia plura non dissimulas in Tractatu *de re diplomatica.* In quo quidem relucet plena candoris ac veri amans indo-

les, quam probi viri mirantur & prædicant. Verum ut tu laude dignus, qui longo rei diplomaticæ tractandæ uſu deprehenſam Falſariorum improbitatem palam detexeris: ita excuſandi ſunt, qui cum ex te didicerint tam multos Falſarios & tanta licentia ubique eſſe graſſatos, verentur ne fortè ab iiſdem conficta ſint diplomata, quæ libro tuo continentur.

Timorem hunc augent Auctores illi, qui veterum diplomatum collectiones ante te adornarunt. Quota enim pars diplomatum illorum genuina dici poſſit? Atque ut initium ducam ab iis quæ in unum congeſſit * Labbeus noſter, quorumque plurima, ut erat eruditus ac diligens, ipſe ſuſpecta habuit, aut falſa judicavit: an ſynceram dices char-

* *Hiſt. Sacr. tom. 2.*

tam * illam, in qua Clodovæus sita in regno Burgundiæ prædia donat, priusquam Burgundiæ regno potiretur? Illamne, in qua * Ostregesillus centum annis antequam Biturigum Episcopus consecratus fuisset, Episcopum se profitetur? An illam * quæ dicitur data à Clodovæo anno Christi 524. hoc est annis tredecim post Clodovæi mortem? An aliam * in qua ponitur S. Germanum anno decimo septimo Childeberti jam tum fuisse Parisiensium Episcopum? An illas, * quibus vel Arnulphus Metensis Episcopus decennio post mortem, vel * Clodovæus secundus sexennio aut septennio ante ortum suum consensisse dicitur? Has & alias plures quas Labbeus retulit, non recensebis certe inter synceras & genuinas.

* *Hist. Sacr. tom. 2.* Melange curieux. *p. 385.*

Ibid. p. 388.

* *Ibid. p. 384.*

* *Ibid. p. 398.*

* *Ibid. p. 51.*

* *Pag. 414.*

Sed neque negas falsa esse quamplurima diplomata ex iis quæ Dubletus Dionysianus Monachus in Monasterii sui Archivo reperta omnium oculis subjecit. Fateberis falsa Dagobertina * quatuor, in quibus Episcopus appellatur Eligius, qui nonnisi tertio anno post Dagoberti obitum factus est Episcopus. Falsa item judicabis tria * quæ Monasterio Dionysiano Abbates tunc præfuisse dicunt, quos longe post hæc tempora vixisse non ignoras. Numerabis quoque inter spuria * duo alia Dagobertina, in quibus mentio fit veteris chartæ quam *donationem Constantinianam* vocant, quamque Dagoberti sæculo multo posteriorem esse constat. Longe potiori jure rejicies, & duo illa * quæ pluribus annis post

* Antiq. & Rech. de S. Denis, p. 657. 659. 671. 672.

* Pag. 660. 670. 672.

* Pag. 657. 661.

* Pag. 677. 679.

Dagoberti mortem à Dagoberto ſubſcripta dicuntur : & illud * quod Clodovæo ſecundo tribuitur , adjunctumque habet conſenſum Comitum Flandriæ ac Normanniæ, cum tunc nec eſſent ejuſmodi Comites , nec ulla in Francorum regno Provincia quæ Normannia vocaretur. Præterea tum alia multa, tum illa certe quæ tanquam diplomata autographa proferuntur, nec ullam habent temporis notam , ut ſpuria repudiabis ; ſiquidem non ignoras jam tum legibus cautum fuiſſe * *ut ſcriptura non valeret, niſi in qua annus & dies evidenter oſtenditur.*

* Pag. 681.

* Dagob. in Lege Alaman. tit. 93.

Quid jam dicam de veteribus illis chartis quæ editæ ſunt inMonaſticoAnglicano?* Charta S. Patricii, quæ cæterarum veluti agmen ducit, anilibus fa-

* Monaſt. Anglic. tom. 1. part. 1. p. 11.

bulis plena est; & ea continet quæ nec sanctissimo illi Episcopo, nec temporibus quibus vixit, conveniunt. Multas alias spurias esse probat vel sola temporis nota. Charta quam Athelbertus * Rex dedisse fertur anno Christi sexcentesimo notata est Indictione septima, & debuit notari tertia. In alia * quæ eidem Regi tribuitur, annus est Christi sexcentesimus quintus & Indictio sexta: in alia * quæ est Bertwaldi Regis annus Christi sexcentesimus trigesimus quintus legitur cum Indictione decima tertia conjunctus: in alia * quæ est Regis Inæ habetur annus Christi septingentesimus vigesimus quintus & Indictio quarta: atqui tamen in his tribus Chartis debuit esse Indictio octava.

* Ibid. p. 17.

* Ibid. p. 14.

* Ibid. p. 50.

* Ibid. p. 14.

Plura

Plura hîc congerere de Belgicis Germanicisque Chartis minime necesse est. Hoc unum volo, quod certe non negabis, multa passim occurrere diplomata à Falsariis fabricata: atque hæc reperiri in iisdem scriniis, ubi illa ipsa servantur, quæ vera & autographa esse prædicas. Quod cum ita sit, ignoscere debes, si ego ea re timidior factus scrupulosius exigam, ut exponas quibus tandem notis & coloribus hæc, quæ laudas, genuina esse deprehenderis.

Quemadmodum enim si quis unam ex illis domibus, quas expositiriis infantibus educandis Christiana pietas destinavit, ingrediatur; quia degentes illic infantes plerosque esse spurios novit, incertos omnes pronunciat; neque ex iilis quemquam

pro legitimo habet, quin ille legitimum se certissimis signis demonstrarit: ita etiam, quia vetustissima quæque tabularia adulterinis diplomatibus fœta esse novimus, omnia quæ illinc prodeunt instrumenta, pro dubiis & incertis habere debemus, donec illa manifestis argumentis vera & legitima esse probentur. Neque nostrum est in iis notam ostendere falsitatis. Hoc ipso suspecta sunt & dubia, quod simul cum falsis & dubiis asservata non habent notam qua ab istis secernantur. Tuum erat ergo diplomatum, quæ protulisti, veritatem probare: non probasti; remanent illa suspecta & dubia.

CAPUT III.

Vetustiora diplomata vera vix posse, ut nunc res sunt, certo secerni à falsis.

REPUTANTI mihi qua tandem ratione demonstrare possis instrumenta, quæ dicis autographa, reipsa esse talia, nihil quicquam occurrit quod satisfaciat. Equidem intelligo plura esse signa eaque certissima, quibus diplomatum falsitas interdum innotescit : sed veritatis detegendæ ratio non est eadem, quæ falsitatis.

Falsi convincitur Charta, quoties in illa mendum animadvertitur, quod homini cujus charta nomen habet, tribui nullo pacto potest. At cum nihil tale apparet, non idcirco consequens

est chartam esse veram ac legitimam. Quid enim, si alia insint vitia, & nobis lateant? Quid si charta concinnata fuerit ab impostoribus, qui, ut facile fuit, vel fortunæ beneficio vel prudentia sua caverunt, ne vel recepto temporum ordini, vel antiquioribus monumentis ulla in re contradicerent? An charta legitima censenda erit, quia ab iis conficta qui astutiores fuerunt vel feliciores? Absit. Hoc unum jure à nobis requiras; ut ne falsis annumeremus instrumenta, quorum falsitas nullis se manifestis indiciis prodit. At eodem jure peto, ut ne veris atque indubitatis annumeres, sed dubia & incerta maneant, quorum veritatem nemo potest certis argumentis demonstrare.

Minime vero, inquies; sed

ejus eſt qui Autographorum fidem ſuſpectam facit, hujus ſuæ ſuſpicionis rationem reddere. Atqui iſtud ipſum abunde, ni fallor, eſt jam præſtitum. Suſpecta mihi ſunt tua Autographa; tum quia nonniſi ægre fieri potuit, ut vetuſtiſſima Autographa à remotiſſimis temporibus ad nos uſque integra pervenerint, tum maxime quia video illa proferri à te ex iis locis, ubi magna eſt ſpuriorum diplomatum copia. Chartas deprome ex Tabulariis publicis, aut ex iis ſaltem quæ contra Falſariorum perfidiam ſemper munita fuerint: atque illas, ſi vitio careant, vendita pro indubitatis, exige à nobis agnoſci ut veras. Sed quandiu chartas ex eadem officina educes, in qua fateris permultas eſſe vitiatas, interpolatas, adul-

terinas; noli certas dicere & indubitatas, priusquam tales esse probaveris. Nam si prudens Judex hominem inter Prædones deprehensum, quamvis nullo scelere convictum, suspectum tamen habet, donec ille contractas in ista prava societate suspiciones expurgaverit: quidni chartas, quæ ex iis scriniis prodeunt ubi adulterinæ multæ servantur, fas sit pariter pro suspectis habere, donec demonstratum fuerit debere illas esse ab omni suspicione immunes?

Hoc autem quomodo demonstrari possit non intelligo. Nullæ enim, ut nunc res sunt, videntur haberi posse notæ, quibus priscorum sæculorum Autographa syncera à falsis certo secernantur. Unde enim notæ ejusmodi deducerentur? ex sigillo, scri-

pturæ forma, chirographis & aliis ſimilibus? At iſthæc omnia peſſima Falſariorum arte corrupta eſſe conſtat.

Ad ſigilla quod attinet, primo certum eſt inſtrumenta multa ex iis quæ veterrima dicuntur, eſſe ſine ſigillo: neque ſi ſingula ſigillum haberent, videtur inde quicquam concludi poſſe. Nam cum Falſarii non ignoraverint *modum faciendi ac placandi ſigillum*; cum ipſe doceas novem fuiſſe rationes, quibus Romanorum Pontificum ſigilla & Papales Bullæ falſari poſſunt; ſemper erit timendi locus ne in ipſo ſigillo fraus commiſſa fuerit, ne ſigillum mentitum ſit, aut fuerit arte mala ab uno diplomate in aliud tranſlatum.

De ſcriptura & chirographis duo ſunt quæ dicam. Pri-

mum est fuisse plures è Falsariorum numero, qui scripturam quamlibet imitari & exprimere potuerint. Alterum neminem esse jam à quo Regum vel Notariorum Regiorum, qui septimo, octavo & nono sæculo vixerunt, manus & scriptura possit agnosci: proindeque deducta ex scripturæ formâ & Chirographis argumenta non valere.

Atque ut exemplis aliquot ostendamus, quam infirmum sit ad probandam alicujus diplomatis veritatem petitum ex sigillo, chirographis aliisque ejusmodi signis argumentum: ingenuè, quæso, pro more tuo expone, quid sentias de celeberrimo illo Childeberti diplomate, quod in Regio S. Germani Monasterio asservatum laudat

* Labbeus noster; quid de illo Dagobertino * in quo cervi ad S. Dionysii sepulcrum confugientis historia narratur; quid de illo Clodovei secundi * quod primum descripsit Dubletus. Nullum profecto ex his tribus syncerum affirmabis. Primum quidem satis aperte condemnasti falsi, cum * fassus es genuinum diploma autographum nullum esse à te visum, quod esset Dagobertinis antiquius. Alia duo nemo vel modicum eruditus viderit, quin statim proclamet adulterina. Atqui tamen primum scriptum est in cortice, & habet sigillum integrum, in quo Childeberti imago non obliqua, sed in anteriorem partem plane obversa cernitur. Secundum scriptum quoque in cortice, chirographis plurimis firmatum est,

* *Hist. sac. tom. 2. p. 23. & 40.*
* *Doublet Antiq. & Recher. de l'Abb. de S. Denis lib. 3. p. 657.*
* *Ibid. p. 681.*
* *De re diplomat. lib. 5. p. 376.*

Tertium non chirographis tantum, ſed & ſigillo munitum. Igitur nec corticea aut Ægyptiaca papyrus, nec multiplicata ſubſcribentium teſtium nomina, nec ſigilla regia veterrimis chartis appoſita, certiſſima ſunt ſigna veritatis: ſiquidem hæc omnia falſis pariter ac veris diplomatibus ſunt communia.

Poſſem hic plura congerere exempla, ut optime noſti: unicum tantum addam, ne longiori ſermone faſtidium tibi & Lectoribus pariam.

Lindavienſe * diploma Hermannus Conringius, Stephanus Baluzius, tuque ipſe adulterinum pronunciaſtis, nec ſine cauſa. Iſtud tamen qui concinnavit, quam prope acceſſerat ad verorum diplomatum imitationem, ſi modo nullam in eo Ra-

* *Lindavia Lindaw. Urbs ad lacum Conſtantienſem.*

bani Mauri, ut facile poterat, fecisset mentionem; aut si Præsulem illum non dixisset jam tum fuisse Moguntinæ Ecclesiæ Metropolitam? Tolle hoc mendum, diploma spurium omni fere ex parte simillimum erit vero. Quippe ut testaris ipse * *si attendamus scripturæ ac sigilli formam, qualem æri incidi curavit Conringius, nihil syncerius. Utrumque enim omnino convenit cum Ludovici Pii diplomatibus. Favent etiam chronologicæ notæ, si annum Incarnationis alia manu extra ordinem appositum excipias; favet Imperatorium Monogramma; favet denique Hugonis Notarii ad vicem Herminmaris recognitio.*

Historicæ vindiciæ pro Hermanni Conringii censura in diploma Lindaviense. p. 19.

Neque ea in re dissentit tibi Baluzius qui idem diploma examinavit. Ita enim scribit * ad Willelmum Ernestum Tenze-

* *Ibid. pag. 125.*

lium. *De rebus vero & nominibus appositis in calce præcepti, sic habeto, vir doctissime, nihil in eis falsum esse, omnia optime cohærere.... Has notas ex quodam vero Ludovici Pii Præcepto descripsit (impostor) ut facilius fidem figmento suo conciliaret.*

Constat ergo Lindaviense diploma, quod tu, quod Conringius, quod Baluzius, quod Tenzelius aliique eruditi viri falsum judicastis, habere tamen sigillum, scripturæ formam, notas Chronologicas, Imperatorium monogramma, Notarii recognitionem, in quibus nihil apparet falsi. Atque adeo non possunt hæc adduci, ut probetur indubitata esse autographa, de quibus inter nos disceptatur. Sed neque illud colligi potest ex eorumdem diplomatum scriptura,

ra, Ortographia & stilo, ut sequentibus capitibus ostendam.

Caput IV.

Antiquiorum diplomatum veritatem ex scripturæ forma nullatenus colligi posse.

VEtustissima diplomata quæ profers, non exarata sunt Romanis notis; sed barbaro quodam genere scripturæ, quam Merovingicam & Franco-gallicam idcirco appellas, quod putas in usu fuisse cum Merovei Regis nepotes Francorum solium in Galliis occuparent. Scriptura hæc lectu difficilis est; tum quia singularum litterarum lineamenta, longioribus expressa ductibus & inter se mutuo implicita, confusionem pariunt; tum quia figura

ipsa litterarum est insolens, & à nostro usu non parum remota.

Jam vero in libris *de re diplomatica* tanquam certum assumis, scripturæ formam hanc omnino propriam fuisse diplomatum Merovingicorum; atque adeo utilem esse posse ad secernenda diplomata vera à falsis. Istud autem quod assumis, videtur mihi triplici ex capite posse impugnari. 1. Constat usurpatam à Romanis scribendi formam, inter Francos ab initio fuisse receptam. 2. Incertum est an primis Franciæ Monarchicæ temporibus barbara illa scriptura in diplomatibus Merovingicis exhibita, à Francis fuerit cognita. 3. Certum est hoc ipso scripturæ genere usos fuisse Falsarios, ut diplomata adulterarent.

1. Ac primo quidem scriptu-

ram Romanam fuisse Francis cognitam atque ab illis receptam, etiam ante Clodovei magni tempora, manifestum facit aureus Childerici Regis annulus asservatus in Bibliotheca Regia. Qui annulus Principis armati effigiem habet, cum hac characteribus Romanis circumposita inscriptione: CHILDIRICI REGIS. Inductum antiquitus morem deinceps perseverasse evincunt Theodeberti, Childeberti, Chariberti, Dagoberti, Sigeberti, Clodovei, Childerici aliorumque numismata, in quibus inscripta verba, ut sermonem, ita characterem referunt Romanum, aut eum saltem qui ad Romanum accedat proxime, & longissime à Merovingico recedat. Neque aliud habent quæ prioribus Franco-

rum temporibus fuerunt incisæ lapidibus inscriptiones. Romanus character ubique occurrit, nullibi Merovingicus. Latinas non Franco-gallicas litteras in plerisque vetustioribus manuscriptis codicibus reperiri ipse * ultro fateris. Imò addis * scripturam Merovingicam, nec litteratorum hominum fuisse nec vulgi: sed tam in libris, quam in epistolis aliisque scriptis, Romanum characterem communiter adhibitum fuisse; in illis quidem cultiorem, in his vero neglectiorem.

* De re diplomat. lib. 1. cap. 11. num. 3. p. 46.

* Lib. 5. p. 343.

2. Incertum est, an scriptura Merovingica in diplomatibus instrumentisque juridicis vere locum unquam habuerit. Omitto quam videatur à communi usu & ab omni specie veri alienum, ut qui diplomata non bar-

baro ſermone, ſed Romano, ſcribi ab initio voluerunt Franci, iidem ſcripturam Romanam à diplomatibus proſcripſerint: in iiſque juſſerint veterem ſcribendi formam retineri, quam à Monetis, libris & aliis quibuſvis ſcriptis abjecerant. Hæc, inquam, omitto & peto, quo tandem argumenti genere probare poſſis ſcripturam Merovingicam ſub primis Francorum Regibus in uſu fuiſſe.

In probationem hujus rei adduci non poſſunt diplomata, de quibus ambigitur, veràne ſint, an ſpuria; ſcriptàne ſub Merovingicis Regibus, an longe poſt illa tempora à Falſariis obſoleto ſcribendi genere idcirco exarata, ut antiquitatem improbi homines hac arte mentirentur. Ipſorum diplomatum verita-

tem certam prius facere debes, quam ex illis definias, quæ scriptura temporibus, quorum notas habent, fuerit recepta.

Neque scripturæ Merovingicæ auctoritatem accersere potes ex vetustis codicibus manuscriptis. Duos enim solummodo reperisti hoc scripturæ genere exaratos. Unus Gregorii Turonensis libros aliquot de Historia Francorum, alter Hieronymi & Gennadii libros de viris illustribus continet. Primum, quem Monasterii Corbeiensis quondam fuisse * asseris, mutuatus es à D.Claudio Jolio tunc Ecclesiæ Parisiensis Cantore, qui aliquot annis ante mortem codicem hunc cum cætera supellectili libraria insigni ejusdem Ecclesiæ Capitulo donavit. Secundus in monasterii cui Bi-

* *De re diplom. lib. 1. cap. 11. n. 9. pag. 49.*

bliotheca modo asservatus, illuc etiam * ex Cœnobio Corbeiensi asportatus est. Verum pace tua dixerim, nihil ex his duobus codicibus pro scriptura Merovingica concludi posse.

* *Ibid. lib. 5. in notis ad tab. 3. pag. 348.*

Quod ad primum attinet, cum illum in manibus haberem, & conferrem diligenter cum diplomatibus Merovingicis quæ incidi in ære curasti, visa est scriptura valde dissimilis. In codice Joliano litteræ plurimæ sunt Romanæ, quibus intermixtæ quidem non paucæ forma plane barbarica: sed istæ nec longioribus illis ductibus implicantur, nec eodem quo in diplomatibus modo inter se connectuntur. Alterum codicem non vidi: at litteras Merovingicas non perfectè in ipso repræsentari, vel ex eo certum est, quod

tu in his rebus adeo versatus, codicem tamen Longobardicis characteribus, non Merovingicis, scriptum * olim existimaveris.

* *De re diplomat. lib. 5. in notis ad tab. 5. p. 348.*

Verum etsi uterque codex cum scriptura, quam Merovingicam esse asseris, omnino consentiret, nihil quicquam inde conficeres; quia codices illi nullam, quod sciam, habent notam temporis; ætasque illorum tantummodo æstimatur ex illa ipsa scriptura, de qua nunc controvertitur inter nos, verène an falsò Merovingica sit. Imo non esse scriptos sub Merovingis Regibus videtur ex eo concludi posse, quod in Monasterio Corbeiensi, ubi primitus ambo asservabantur, scriptos fuisse sit admodum verissimile. Atqui sub Merovingis Regibus in libris

describendis adhibitos fuisse à Monachis Corbeiensibus Romanos characteres, non Merovingicos, constat ex variis speciminibus, quæ tu libri quinti tabulis octava & nona repræsentasti cum suis notis chronologicis.

Restant Scriptores veteres à quibus Merovingicam scripturam laudatam esse affirmas. Primum appellasti * Chronici S. Michaëlis in agro Virdunensi Auctorem, qui undecimo sæculo vixit. At ille nihil habet, quod tuam causam adjuvare possit. Ait Wlfoaldi Comitis, qui fuit ejus loci conditor, testamenta nonnisi *rescriptorum adminiculo legi potuisse:* nempe quia erant *vetustate confecta:* non vero quod essent Merovingico charactere exarata.

* *De re diplomat. lib. 1. cap. 11. n. 9. p. 49.*

Apertius favet tibi Libellus

de gestis S. Beregisi Abbatis Andaginensis. Ubi enim agit de charta donationis factæ Ecclesiæ Andaginensi sub Theodorico Rege, sic loquitur : *Cùm ergo hanc discuterem, & pro difficultate barbaricæ scripturæ non facile penetrarem, adverti tandem*... ubi Auctor manifestò testatur chartæ, de qua agit, scripturam non fuisse Romanam, sed *barbaricam*. Hoc me plane in tuam sententiam deduceret, si constaret mihi chartam ipsam non fuisse spuriam. Sed cum ille Auctor non scripserit ante seculum decimum, quo tempore Falsarii, ut ipse concedis, multa jam instrumenta falsa adornaverant, ac veris substituerant; Scriptoris Anonymi auctoritas hoc tantum probat, sæculo decimo in Monasterio Andaginensi chartam fuis-

ſe unam ſcriptura barbarica exaratam: at non probat ſcripturam barbaricam verè ſub Theodorico Rege inter Francos fuiſſe receptam.

3. Nunc ad tertium, quod initio propoſueram, veniamus: nimirum Falſarios barbaro illo ſcripturæ genere, quod tu Franco-gallicum & Merovingicum vocas, uſos eſſe ad effingenda falſa diplomata. Atque iſtud quidem fuſius probare nunc ſuperſedebo, cùm paulo poſt ſim oſtenſurus falſa eſſe plura ex his diplomatibus, quæ Merovingico charactere ſcripta, tanquam certa indubitatorum autographorum ſpecimina propoſuiſti. Unum tamen hoc loco præterire non poſſum: nempe ſcripturam, quam Merovingicam dicis, tam potuiſſe familia-

rem esse Falsariis, quam scripturam veterem Longobardicam, qua Falsarios usos esse ex te sic demonstro.

Extat in Bibliotheca Regia charactere Longobardico scriptum in papyro Ægyptiaca vetus instrumentum, quo Gratianus Stephani tutor profitetur se à Germano id accepisse, quod Stephano pupillo ex testamento competebat pro tertia hæreditatis portione. Instrumentum istud, quod datum est Ravennæ, & notatum trigesimo octavo Justiniani Imperatoris anno, eruditissimus Brissonius aliique vocant *chartam plenariæ securitatis*. At tu ipsum C. Julii Cæsaris testamentum autographum esse aliquando putaveras, deceptus titulo, qui * *eodem scripturæ genere in aversa chartæ Ægyptiacæ parte*

* De re diplomat. lib. 5. p. 460.

parte descriptus his verbis videbatur: C. JULII CÆSARIS TESTAMENTUM L. PISONE SOCERO RECITATUM IN DOMO IDIBUS SEPTEMBRIS. Quem quidem titulum merito conquereris * *Regio Instrumento perperam fuisse impositum à nebulone quodam male feriato, qui Hamoni tibique fucum fecit.* Ego conqueror eundem titulum jam non extare, & fuisse deletum: poterat enim utilis esse ad dijudicandum ipsáne charta sincera sit, an falsa. Quippe cum in comperto habeatur titulum, ut verbis tuis utar, opus esse * *otiosi cujusdam scribæ* & * *nebulonis male feriati*; tota charta ab eodem *nebulone* fabricata sit oportet, si modo eadem qua titulus manu, ipsa exarata est. In titulo & in charta idem fuisse scripturæ genus pa-

* *Ibid. p. 344.*
* *Ibid. p. 410.*
* *Pag. 344.*

lam * ipse doces: sed non addis eandem fuisse manum.

* De re diplomat. lib. 5. pag. 460.

Hoc ut explorarem Bibliothecæ Regiæ, ubi charta etiamnum asservatur, Custodes adivi, qui videndæ illius copiam facillime mihi pro sua humanitate fecerunt. Charta quidem integra hactenus perseverat: verum cum periculum esset, ne papyrus Ægyptiacà pro materiæ caducitate sensim difflueret ac dilaberetur, tota applicata telæ est, & ope glutinis affixa. Ita subtractus est oculis, qui fuerat descriptus in aversa chartæ parte titulus: neque amplius licet hunc cum charta conferre, & explorare eademne manu ambo scripta fuerint, an diversâ.

At tuo & Hamonis testimonio istud constat, idem in titulo

& in charta fuiſſe ſcripturæ genus. Ergo cum charta exarata ſit ſcripturâ quam vocas veterem Longobardicam, & titulus, te ipſo auctore, *à nebulone male feriato* fuerit additus, in confeſſo eſſe debet ſcripturam veterem Longobardicam *nebulonibus male feriatis* non fuiſſe incognitam. Quid vetat hoc ipſum conjici de Merovingica? Verum nihil conjecturis opus eſt, ubi res per ſe patet. Quippe, cùm firmiſſimis poſtea demonſtraturus ſim argumentis, multa ex editis à te diplomatum Merovingicorum ſpeciminibus eſſe adulterina; iiſdem argumentis manifeſtum fiet ſcripturam Merovingicam fuiſſe Falſariis maxime familiarem.

Unum eſt quod hic opponi poſſit, nempe Falſarios in adul-

terinis instrumentis non adhibituros fuisse barbaricam scripturam, quæ Merovingica dicitur, nisi hac olim Francos usos esse comperissent. Quid si reponatur impostores istos nihil aliud in scribendis spuriis chartis curavisse, quàm ut longissimè recederent ab usu communi; & barbaram idcirco affectasse scribendi formam, ut conficta instrumenta eò viderentur vetustiora, quò magis à vulgari scriptura abhorrerent? Ut ut est; sive scriptura Merovingica verè in usu fuerit olim inter Francos, quod omnino negare non ausim, sive non; istud saltem certum est & indubitatum, veterum instrumentorum veritatem nullo pacto posse ex ea colligi, si modo probatum fuerit hanc quoque à Falsariis olim receptam fuisse.

CAPUT V.

Exhibita in Libris de re diplomatica autographorum veterum specimina suspecta reddi ex pessima ipsorum orthographia.

MENDOSAM esse vetustissimorum diplomatum tuorum orthographiam, puto, facilè concedes: at fortasse miraberis fidem ipsorum inde mihi suspectam esse potuisse. Fuit tamen: nec temere, ut arbitror, Tuo ac eruditi Lectoris judicio rem totam lubens permitto.

Instrumenta regia debuisse sub Merovingis & Carlovingis Regibus recte & accurate scribi, duo sunt quæ mihi persuadent: personarum, quibus cura hæc demandabatur, dignitas, & istorum temporum mores.

Enimvero quinam instrumenta regia tunc temporis scribebant? Referendarii scilicet & Notarii Regii, quos plerumque eruditissimos fuisse constat, & ab hoc suo munere ad primarias Ecclesiæ dignitates evectos: quos saltem nemo dixerit receptum in instrumentis sermonem Romanum ignoravisse, atque ejus scribendi leges non calluisse; præsertim cùm certum sit his temporibus orthographiam in magno pretio fuisse inter eruditos.

Quanti tunc æstimata fuerit, testis est Cassiodorus in eo, quem anno ætatis suæ nonagesimo tertio, hoc est quinquaginta circiter annis post Clodovei mortem scripsit, de orthographia libro. Quem quidem ex variis Autoribus collectum edidit nobi-

lissimus Abbas, ut Monachis satisfaceret, qui, quemadmodum ipse ait, prorumpere in hæc verba & subito clamare cœperunt. * *Quid prodest cognoscere nos, quæ antiqui fecerunt, vel ea quæ sagacitas vestra addenda curavit, nosse diligenter; si quemadmodum ea scribere debeamus, omnimodis ignoramus; nec in voce nostra possumus reddere, quod in scriptura comprehendere non valemus?* Quod utrumque Monachorum suorum studium scribendi rectè & pronunciandi pius pariter ac doctissimus senex approbat his verbis. * *Gloriosum profectò studium*, ait, *& divinis ac humanis litteris, ut videtur, accommodum, quod loqui debeas, competenter scribere; & quæ scripta sunt, sine aliqua erroris ambiguitate proferre! Vox enim articulata à pecoribus*

* *Cassiodorus Præfat. in lib. de orthographia.*

* *Ibid.*

nos sequestrat: scribendi vero ratio ab imperitis nos dividit & confusis.

Neque in Italia tantum præcepta pronunciandi rectè & scribendi tunc temporis tradita sunt: sed in Oriente etiam ac Constantinopoli, ubi Cassiodori ipsius æqualis Priscianus Grammaticus librum ea de re composuit. Hispanos quoque circa eadem tempora orthographiam non ignoravisse satis aperte demonstrant Isidori Hispalensis libri *Originum*. Mirum esset igitur eadem ætate rationem rectè scribendi solis in Galliis fuisse neglectam.

Istud nullatenus contigisse, sed Francos etiam in orthographia tunc fuisse exercitatos, intelligimus ex manuscriptis codicibus, qui ab illis remotissimis

temporibus ad nos usque pervenerunt: in quibus orthographiæ leges multò servantur accuratius, quam in chartis & diplomatibus regiis. Cùm ergo Amanuenses Librarii rectè scribendi artem non ignoraverint, peto cur eadem fuerit Scribis Regiis & Referendariis incognita? cum illi libros Latinos satis emendatè scripserint, cur hi Latinas voces in diplomatibus passim decurtaverint, & elementorum immutatione, translatione & additione deturpaverint. Quæ frequentissima scripturæ vitia condonantur quidem rudibus & imperitis artificibus, quales esse solent illi quibus inscribendi aliquid in marmore vel in ære labor demandatur: in Notariis vero & Referendariis Regiis nullatenus excusari possunt.

Neque dicas illos receptum ætate sua scribendi morem esse secutos. Id enim si accidisset constanter & eodem semper modo errarent. At nihil scriptura diplomatum Merovingicorum inconstantius.

1. Nomina eadem, eaque maxime vulgaria, non uno aliquo simplice modo, sed variis & valde diversis scribuntur. Quid notum magis in Francia Dionysiano Monasterio? Quid Scribis regiis magis debuit esse familiare? Atqui tamen mirum quantopere in eo scribendo diffideant. Modo scribitur *basileca* * *Domni Diunensi Martheris* : modo *basilica* * *beati Dionysii martyris* : modo *Monastyrium* * *sancti Dionysiæ* : modo *monasterium* * *domni Dionisiæ* : alias *baselica* * *sancte Dionysii* : alias *basileca* * *domni Diu-*

* De re diplomat. lib. 6. p. 461. diplomate V.

* Ibid. p. 466. diplom. VII.

* Ibid. p. 469. dipl. X.

* Ibid. p. 470. dipl. XII.

* Ibid. p. 785. dipl. XXXII.

* Ibid. pag. 477. diplom. XXI.

nensie; ita ut vel in ſcribendo nomine ſancti Dionyſii ſexies fuerit variatum. Quid dicam de Chainone Dionyſiano Abbate, qui in diplomatibus ejuſdem ætatis ſcribitur *Chaino, Haino*, *Chano* & *Chagno*? Quid de innumeris aliis vocibus, in quibus par eſt diſcrepantia? Quis credat, vel tantam in ſcribendo inconſtantiam uſu tunc inductam fuiſſe, vel receptum ſcribendi uſum à Scribis regiis fuiſſe ignoratum?

2. Eadem obſervatur inconſtantia inter ea diplomata, quæ uni eidemque Regi tribuuntur. Conferantur inter ſe v. g. collecta in ſexto tuo libro diplomata duo * XVIII. & XIX. Utrumque Clodoveo tertio tribuitur: primum datum dicitur anno regni ejus ſecundo, ipſis Calendis

* *Ibid. pag.* 474. & 475.

Novembris : alterum anno sequente pridie Calendas Martias.

In primo legitur:	In secundo :
patrebus	*patribus.*
optematis	*optemates*
gravionebus ...	*grafionebus.*
resederimus	*resideremus.*
nuncuparte	*noncupanti.*
nus	*nos.*
procerebus	*proceribus.*
constitet	*constetit.*
testimuniavit ..	*testimonium.*
fuisset	*fuisit.*
dinuscitur	*denuscitur.*
jobemmus	*jubimus.*
adjacentias	*ajecientias.*
omne tempure ..	*omni tempore.*
habeant	*habiat.*
evendegatum ..	*evendecatum.*
sub die	*pridiæ.*
anno secundo ...	*annum tertio.*
regni	*rigni.*

3. Neque

3. Neque hanç scripturæ diversitatem in id rejicias, quod utrumque diploma quamvis ejusdem Regis nomen habeat, non sit tamen ejusdem Referendarii. Neque enim magis consentiunt, quæ tu eidem Referendario tribuis. In hujus rei probationem adduco chartas duas, quas eodem in sexto libro integras exscripsisti, * decimam tertiam scilicet & vigesimam: utramque subscriptam testaris à Wlfolaëco Referendario, & exscriptam à te ex autographo : & tamen in iisdem vocibus diversa utrimque occurrit orthographia. Nam legitur

* *Ibid. p. 471. & 476.*

In decima 3ª.	In vigesima.
oportit	*oportet.*
dibiamus	*dibeat.*
dionisia ter . . .	*dionisii* septies.

vidiatur	*veditur.*
plena	*plina.*
decernemus	*decernimus.*
ordenandum ...	*urdenandum.*
volemus	*volumus.*
acolabus	*accolabus.*
peculiis	*paculiis.*
emunetatis	*emunitatis.*
nomine	*nomene.*
Chagno	*Chaino.*
lumenarebus ...	*luminarebus.*
augmentis	*augimentis.*
mesericordia ...	*misericordia.*
manus nostri ...	*manus nostræ.*
subscripcionebus.	*subscriptionebus*
optol	*optulit.*

4. Diversa est orthographia non modo in iis chartis, quæ ejusdem sunt Regis vel ejusdem Referendarii: sed etiam in iis quæ eodem anno, eodem loco, ab eodem Rege, recognoscente eodem

Referendario, datæ dicuntur. Componatur exempli causa ea quæ in libro sexto tuo legitur * decima-quinta, cum illa quæ proxime * sequitur. Ambas tribuis Clodoveo tertio: ambas recognovit Agnilus Referendarius: ambæ datæ sunt Novienti, anno secundo regni Clodovei tertii, prior quidem die decima quinta Maii, altera autem die quinta Junii. Et tamen scribitur.

*De re diplomat. lib. 6. p. 473.

*Ibid. p. 474.

In priore	In altera.
Chlodovius . . .	*Chlodoveus.*
basilica	*basilea.*
ficit	*fecit.*
rigni	*regni.*
videtur	*viditur.*

5. Addo præterea non modo in diversis chartis diversam esse orthographiam: sed etiam sæ-

piſſime contingere, ut eædem voces cum in una charta recurrunt, diverſimode ſcribantur: verbi gratia in ejuſdem libri ſexti * charta decima ſexta, de qua modo dicebam, cum hac varietate ſcribitur

ſolidus	*ſoledus.*
fiſci	*fiſce.*
baſileci	*baſileca.*
Chaino	*Chæno.*
viditur	*videtur.*
vedentur	*videntur.*
rigna	*regna.*
pontaticus	*pontatecus*
rotaticus	*rotatecus.*
eximtis	*exemptis.*
inferre	*inferrire.*

Porro ex his & aliis pluribus exemplis quæ congerere poſſem, manifeſtum fit nullam eſſe orthographiæ formam, quæ in

vetuſtis diplomatibus à te exhibitis ex autographo, una conſtanter teneatur. Unde nullo pacto dici poteſt obſervari in illis orthographiam, quæ tunc temporis erat in uſu. Nam quod ſemel uſu receptum eſt, fixum manet & ratum, ac ſaltem per aliquot annos idem conſtanter perſeverat. Quod ſi varia illa & inconſtans orthographiæ forma, quæ in vetuſtis editis à te diplomatibus occurrit, non rejicitur in uſum illorum temporum; non video cuinam cauſæ tribui poſſit.

Equidem facile intelligo, quod eædem Latinæ voces variè ſcribi deberent, ſi is qui Latinè dictata ſcripto excipit, Latinum ſermonem neſciret: quia tunc ſingula ſcriberet temere, prout vox dictantis ad aures accideret.

At Notarios illos quibus instrumenta regia conficiendi cura olim committebatur, non intellexisse linguam, qua instrumenta ejusmodi scribebantur, quis dicere audeat? quis credere velit? Cum ergo nulla sese nobis offerat idonea ratio, cur adeo varia & inconstans fuerit diplomatum tuorum orthographia, parce si de ipsorum fide sequiorem aliquam suspicionem concipiamus.

CAPUT VI.

Edita in libris de re diplomatica autographa, propter stili barbariem esse debere suspecta.

VETUSTISSIMA autographa, quæ in libris *de re diplomatica* collegisti, pleraque solœcismis scatent, & stilo plane

barbaro ſcripta ſunt. Unum hîc cæterorum ſpecimen propono, à me idcirco ſelectum, quia breviſſimum eſt.

* *Theodorici filii Clodovei Regis Præceptum de villis Saucitho, Muntecellis &c. Chainoni diacono Dionyſiano conceſsis.*

* De re diplomatica Lib. 6. pag. 469.

Theudericus Rex Francorum vir inluster. Merito illi noſtri jovamen, vel conſolacione percipeunt, qui erga noſtris partibus fidilis eſſe inveniuntur. Idioque cognuſcat magnetudo ſeu utilitas veſtra; quod nus manſellus alicus in loca nuncopantis Saucitho, Muntecellis ſeu & Abniti, ubi Saxo ſervos commanire viditur, quem Decta relicta Chrodoberto quondam in concambio de homene, nomine Eligio, nuſcitur recipiſſe, vel de comparato ibidem habuit, venerabilis vir Chainone

Diacono plina & integra gratia viſi fuemus conceſsiſſe. Quapropter hunc preceptum ſpecialius decernemus ordenandum, quod in perpetuum volumus eſſe manſurum, ut ante dictus Chaino abſque veſtra aut cujuſlibet contrarietate ex noſtra indulgentia ipſus mancellus, in ſupra ſcripta loca, ſicut ſuperius eſt inſertum, quicquid ipſa Decta de concamio, vel de comparatho aut de qualibet contracto nuſcetur habuiſſe vel poſſediſſe, hoc ad integrum cum quibuſlibet beneficiis habiat conceſſum atque indultum, vel in ſua domenatione hoc libere recipere ad poſſedendum: & quicquid ex inde facere voluerit, liberam in omnebus cum Dei & noſtra gratia habiat poteſtatem: & ut hæc noſtra autoritas firmiorem obteniatur vigorem, manus noſtri ſubſcriptionebus eam ſubter decrivemus roborare.

✠ *In Christi nomene Theudericus Rex subscripsi.*
Droctoaldus jussus obtulit.

Datum quod ficit minsis September dies XII. anno v. rigni nostri. Marlaco in Dei nomine feliciter.

Ex autographo, anno 678. ut à te notatur in margine.

Similem ferme stilum habent vetustissima quæque autographa à te edita. Inquirendum nobis est, an stilus ille sæculis congruat, quorum diplomata notas præferunt. Hoc autem ut exequamur, præcipui horum temporum Scriptores sunt breviter à nobis recensendi.

Supersunt etiamnum haud paucæ summorum Pontificum Epistolæ, qui rexerunt Ecclesiam Catholicam à Clodovei primi temporibus ad usque Caroli Ma-

gni ætatem. In illis autem Epistolis oratio longioribus quidem ducta periodis, nec elegans; sed gravis & plena majestate, nec omnino barbara. Jam vero si consulantur scripta Boëtii, Cassiodori, Ennodii, Victoris Capuani, Paschasii & Rustici Ecclesiæ Romanæ Diaconorum, Gregorii magni & aliorum, qui sexto & proxime sequentibus sæculis Italiam doctrina sua illustrarunt; an in iis quicquam sese offeret, quod ad diplomatum barbariem accedat? Ea renidet in Boëtii & Cassiodori libris elegantia & urbanitas, quæ politam florentis adhucRomani Imperii ætatem non nihil sapiat. Quod ad Gregorium Magnum attinet, ejus oratio non tam pressa est & æquabilis quàm Leonis ipsius antecessoris, nec

tam lenis & amœna quàm Ambrosii: non est tamen horrida & inculta. Idem ferme affirmare possis de omnibus Italis scriptoribus septimi & octavi sæculi.

Quid jam dicam de Fulgentio, Ferrando Diacono Carthaginensi, Junilio, Primasio, cæterisque Afris scriptoribus, quorum sermo incisim & nitide fluens, magnoque studio elaboratus, tantum à diplomatibus tuis distat, quantum nunc balbutientis rustici sermonem superat erudita urbani ac ingeniosi hominis dictio.

Neque aliter sentias, de iis qui eadem ætate Hispaniam ornarunt: Isidorum Hispalensem dico, Hildephonsum & Julianum Toletanos Antistites. Isidori stilus nihil habet durum, nihil quod Lectorem offendat,

Libri de virginitate Beatæ Mariæ ab Hildephonſo editi epithetis & ſynonymis vocibus luxuriant : at mendis & ſolœciſmis non ſqualent. In Juliani Toletani ſcriptis dictio non eſt barbara ; res autem nitidè, ordinatè, preſſè exponuntur, & ad erudiendum aptiſſimè.

Si quid in Tractatu de Virginitate, quem S. Adelmus Scotus Epiſcopus ſcripſit, reprehendas, illud maxime, quod dictionis flores & orationis cultum plusquam par ſit affectare videatur. Nihil addam de venerabili Beda, cujus ſtilum à diplomatum tuorum ſtilo longe abhorrere nemo non videt.

Exteros quidem Scriptores, non Gallos, hactenus laudavi : ſed incredibile eſt Gallias, quæ tanta doctiſſimorum Antiſtitum

&

& eruditorum hominum multitudine Ecclesiam locupletarunt, ex quo semel fidem catholicam amplexæ sunt, sexto tamen, septimo, & octavo sæculo neminem habuisse, qui Latine loqui & scribere posset: pejorisque conditionis fuisse, quam Africam duro barbarorum jugo oppressam, quam Hispanias tot ac tam diuturnis cladibus affectas, quam Britanniam vix dum ex Idololatriæ tenebris emergentem.

Neque verò, si Gallos scriptores requiras, non suppetunt plurimi quos tibi opponam. Proferam Aviti Viennensis, Remigii Remensis, Nicetii Treverensis aliorumque Episcoporum epistolas plenas ingenio, pietate, gravitate; nec, si temporum illorum rationem habere velis, ine-

legantes. Addam ejusdem Aviti, Fortunati, cæterorumque carmina, quibus nihil fuit ista ætate scriptum elegantius. Adjungam præterea sanctorum Galli & Eligii Homilias, & varia plurimorum opera, quibus constat litteras Latinas sub primis Francorum Regibus non fuisse in Galliis omnino neglectas.

Opponam etiam Gregorii magni auctoritatem, modo Desiderium Episcopum Gallum reprehendentis, quod accuratioris sermonis plus æquo studiosus, & gradus sui ac dignitatis immemor, artem Grammaticam cæteros doceret: modo Etherium Lugdunensem laudantis, quod in Epistolis ejus reluceat *plena venerabili gravitate locutio*, qua sic ipse afficiatur, *ut mutuum semper libeat miscere sermonem.*

Sed opponam præsertim scriptam à sancto Dadone, sive Audoëno Rothomagensi Archiepiscopo, S. Eligii Noviodunensis Episcopi æqualis & amici sui Historiam & res gestas, sermone quidem simplice nec perpolito, sed tamen cum Grammaticæ legibus congruente. Ille enim ipse est Audoënus, qui sub Dagoberto Rege & primis Clodovei secundi annis Referendarius fuit: cui conficiendorum diplomatum cura ex munere incumbebat. Peto ergo cur Audoëni, cùm Eligii laudes prosequitur, elocutio sit sane tolerabilis: & ejusdem cum Regis nomine diplomata conficit, oratio sit plane barbara.

Scilicet, inquies, geminus tum erat Latinus sermo. Alius cultior, quem eruditi viri in li-

bris adhibebant: alius incultus & vulgaris, qui erat in usu communi, & locum habebat potissimum in instrumentis publicis.

Non equidem ignoro id tum contigisse, quod omnes singulis ætatibus experti sunt, & nos quoque nunc experimur: nempe rusticos homines & imperitam plebem loquendo multa contra Grammaticæ leges peccasse. Ita esse debuisse ratio evincit: ita reipsa fuisse Gregorius Turonensis aperte testatur. Verum quibus argumentis, quæso, probare possis, nobiles illos viros, quibus tum Referendarii munus committebatur, non politiorum sed rusticorum hominum sermonem in diplomatibus regiis sequi & imitari debuisse? Quid si præterea demonstretur sermonem, qui in vetustis diplo-

matibus à te editis observatur, esse rustico illorum temporum sermone multo deteriorem?

Age enimvero, qualem putas fuisse sub Merovingis Regibus rusticum sermonem? Id intelligere quisque potest ex scriptis Gregorii Turonensis. Ipse enim monet se scripsisse sermone rustico: sive quod ruri semper educatus, & procul à politiorum hominum commercio, Grammaticæ & Rhetoricæ nullam operam dedisset: sive quod hunc sermonem ad erudiendos Lectores aptiorem judicaret; quia, ut ait, * *loquentem rusticum multi, philosophantem Rhetorem pauci intelligunt.* Quidquid idest, sic ipse loquitur. * *Timeo ne cùm scribere cæpero, quia sum sine litteris Rhetoricis & arte Grammatica, dicat mihi aliquis, ausu rustico & idiota*

In Præfat. ad lib. Hist. Eccl.

In Præfat. ad lib. de gloria Confess.

ut quid nomen tuum inter Scriptores indi æstimas? Et alibi. * *Aggrediar opus egregium rusticanus .... sed quid timeo rusticitatem meam?*

In Præfat. ad lib. de mirac. S. Mart.

Cum ergo rustico sermone & vulgari scripsisse se Gregorius Turonensis affirmet, ut dijudicarem an diplomata quæ dicis Merovingica, rustico Merovingicæ ætatis sermone scripta sint, conferre illa volui cum libris Gregorii Turonensis. In his quidem, si urbium, locorumque nomina propria excipias, pauca admodum repperi, quæ Grammaticæ legibus adversentur: in illis autem vix ullus versus est, in quo contra easdem leges non multifariam peccetur. Neque hæc diversitas in Librarios jam rejici potest. Gregorii Turonensis textum recens ejusdem editor R. P. Theodoricus Ruinart,

ex vetuſtiſſimis codicibus manuſcriptis ævoque ipſius Gregorii exaratis, ut ait, nobis repræſentavit: diplomata Merovingica ex ipſis autographis tu exſcripſiſti. Quare neceſſario dici debet exhibita à te vetuſtiſſimorum diplomatum ſpecimina non eſſe ſcripta ſermone illo, quem ſub Merovingis Regibus plebs & ruſtici uſurpabant: ſed nec habent ſermonem qui tunc inter eruditos & nobiles erat in uſu: quo igitur ſermone ſcripta ſunt?

Superſunt Salicæ leges & Formulæ veteres, quarum ſtilum cum diplomatum ſtilo componamus. De legibus Salicis cum fortaſſe aliquando ſim fuſius diſputaturus, unum hic obſervabo: nempe in iis frequentiores eſſe quam in vetuſtis diplomati-

bus barbaras voces, hoc est Francicas: at menda contra Grammaticæ leges multo rarius reperiri.

Quod ad veteres Formulas attinet, quarum collectionem adornavit Marculphus sub Merovingis Regibus, cum Regni administratio jam tota esset penes Magistros Palatii; dicam libere quod sentio. Formularum illarum & diplomatum tuorum stilus valde diversus est, si factam ab eruditissimo Hieronymo Bignonio Formularum editionem consulamus: at vero eædem Formulæ non ita à diplomatibus abhorrent, si editionis Baluzianæ ratio habeatur. Quare in id jam recidit quæstio, utra editio anteponenda sit, utra Marculphi textum fidelius exhibeat. Ego Bignonianam po-

iorem judico, tum plurimas a
lias ob cauſas, quas, ubi opu
erit, proferam; tum præcipu
quia cum Marculphus, ſicut &
Gregorius Turonenſis, profitea
tur ſe ſermone ruſtico & vulgar
ſcribere, debuit ſtilus ejus cum
Gregorii ſtilo conſentire. Atqui apprime conſentit juxta editionem Bignonianam, contra diſcrepat juxta Baluzianam. Crediderim ergo Hieronymum Bignonium vetuſtioris ac melioris notæ manuſcriptos codices habuiſſe præ manibus & ſecutum eſſe; atque adeo editionem illius eſſe alteri anteponendam. Quod ſi ita eſt, certum redditur, quod initio hujus capitis innueram, nullum eſſe ſcriptum ejuſdem ætatis, cujus ſtilus cum diplomatum tuorum ſtilo congruat; & conſequenter diplo-

mata tua vel ex ipso ſtilo eſſe debere ſuſpecta.

Caput VII.

De Archivo Dionyſiano, ubi diplomatum illorum, quæ in libris de re diplomaticâ exhibentur, pars longè maxima aſſervatur.

NON aliud Monaſterium aliamve Baſilicam eſſe reor, in cujus Tabulario tot veteres chartæ aſſerventur, quot in Dionyſiano: plures certe ex illo ſolo quam ex aliis omnibus eruiſti. Quare neque nos mirari debemus, quod tam locupletis armamentarii auctoritatem adeo ſollicite defendas: neque tu ſuccenſere, ſi quæ eandem auctoritatem infringere poſſunt, paulo importunius ingeramus. Tua pariter & noſtra intereſt, anti-

quissimi Archivi fidem omnino esse exploratam. Hoc autem nunquam consequemur, si ea quæ contra opponi possunt, aut nobis non liceat objicere, aut tu solvere recuses.

Non est tamen in animo suspiciones nunc denuo excitare, quas adversus Archivum Dionysianum Papebrochius aliique non paucas injecerunt, quasque jam magna ex parte dissipasti. Aliud proponam quod forsan ideo non attigisti, quia non fuerat objectum: quod ubi proposuero, attentione tua dignum, ut spero, judicabis.

Andreas du Chesne tomo primo collectionis suæ, typis mandavit * libellum, cui titulus est: *Gesta Dagoberti Francorum Regis Filii Clotarii secundi*, ex Bibliotheca viri clarissimi A-

* *Hist. Franc. scriptores coætanei, tom.* 1. p. 572.

lexandri Petavii, Senatoris Parisiensis. Cujus libri Autorem, qui Anonymus est, Monachum fuisse Dionysianum * affirmat: qua in re ipsi * suffragaris: nec temere. Cui enim alteri tribuas scriptum, cujus Auctor hoc unum intendit, ut persuadeat bene illis esse qui Cœnobium Dionysianum prædiis & opibus auxerunt; male autem his qui erga idem Cœnobium minus se liberales & munificos præbuerunt?

Ibid.

* *De re diplomat. lib. 6. p. 457.*

Libellum hunc cum legerem attentius, animadverteremque donaria omnia, quibus insignem S. Dionysii Basilicam ditaverant quidam antiqui Reges, curiose ab Auctore enumerari, recenserique diplomata seu Præcepta singula quæ datorum fidem facerent; venit in mentem diplomata illa conferre cum his, quæ Jacobus

Iacobus Dubletus Monachus & ipse Dionysianus edidit in libro tertio * *de veteribus Cœnobii Dionysiani monumentis*. Statui præterea & hæc & illa cum iis componere, quæ in duobus postremis libris *de re diplomatica* collegisti.

* *Doublet. Antiq. & Recherc. de l'Abbaye de S. Denis.*

Quem quidem laborem cùm primum suscepi, futurum sperabam, ut ad confirmandam Tabularii Dionysiani fidem, novum mihi argumentum consensus vester suppeditaret. Consensuros enim non dubitabam, quos scirem Archivum idem consuluisse. Visum à se Archivum Dionysianum satis aperte * innuit Monachus Anonymus, cum illud à Lectore inspici jubet; & laudata à se instrumenta illic integra permanere non semel asseverat. Archivum Dio-

* *Cap. 35. 40. 49.*

nysianum non negaveris lustratum à Dubleto, qui * deprompta ex illo ditissimo penu sexcenta & amplius diplomata *in publicos*, ut tuis verbis utar, *oculos produxit*. Te vero *non indiligentem fuisse ejusdem Archivi scrutatorem* * ipse profiteris. Cùm ergo vobis Archivum Monasterii vestri pariter patuerit, & licuerit singulis diplomata omnia tractare manu, oculis lustrare, & per otium excutere: non putabam fieri posse, ut in recensendis eorumdem temporum diplomatibus ulla inter vos esset varietas & dissensio. Summa tamen intercedit, & dissidetis fere in omnibus.

* *Antiq. & Recherc. de l'Abbaye de S. Denis, Liv. 3.*

* *De re diplomat. lib. 3. cap. 2. num. 5. p. 223.*

Anonymus Scriptor, cujus hic videtur fuisse scopus, ut quamplurima pietatis & munificentiæ erga Basilicam Dionysianam e-

:mpla congereret, data in fa-
orem ejusdem Basilicæ Præ-
:pta Dagoberti Regis nonnisi
uindecim numerat; & in his
uædam non magni momenti.
.djungit Nandechildis Reginæ
:stamentum, & Chlodovei ju-
ioris chartas tres aut quatuor;
eliqua sive istorum, sive poste-
iorum Regum diplomata non
missurus, si quæ alia in Cœno-
ii sui Archivo recondita tunc
uissent.

Anno 1625. quo Jacobi Du-
leti opus de veteribus Cœnobii
)ionysiani monumentis publi-
:i juris esse cæpit, ex diplomati-
ous Regum Merovingorum ab
Anonymo scriptore recensitis,
/ix supererant quinque aut sex,
:eliquis ævo absumptis: nec ta-
nen vacua Dubletus scrinia de-
prehendit, aut Tabularium ve-

teribus chartis destitutum. In deperditorum instrumentorum locum alia sensim pullulaverant, & majori numero successerant. Diplomata Merovingica ex Archivo suo eduxit Dubletus viginti novem; è quibus octodecim Dagoberti Regis, reliqua nomen habent Clodovei junioris, aliorumque Principum, qui Regis appellatione contenti regni habenas Magistris Palatii moderandas permiserunt.

Mutata rursum fuerat Archivi Dionysiani forma, cum tu libros *de re diplomatica* adornasti. Edita à Dubleto diplomata Merovingica, si quinque exceperis, omnia tum evanuerant, vel à te judicata sunt indigna quæ inter legitima collocarentur. Verum habuisti unde jacturam illam abunde resarcires. Alia nec nu-

mero pauciora, quæ supplerent amissa vel à te repudiata, subministravit Archivum idem Dionysianum; ex quo solo diplomata Merovingica protulisti triginta & unum, pleraque ex autographo descripta.

Agmen ducit Dagobertinum quoddam pro villa *Iticinoscoam*, mutilum illud ac scriptum in cortice; quodquidem anterioribus temporibus incognitum, visum tibi est per se facere fidem suæ antiquitatis. Chartam pro immunitate Cœnobii Dionysiani, quam integram æri incisam exhibes sub ipsa autographi forma, Anonymus Monachus, aliique antiqui auctores laudaverant, & Dubletus exscripserat, qui & alias quatuor à te productas produxit ipse, aut saltem laudavit. De aliis omnibus al-

tum apud Dubletum Anonymumque Scriptorem silentium.

Igitur ut duobus verbis rem absolvam. Ex diplomatibus Merovingicis (de his enim solis instituta est comparatio) ex illis inquam, quæ anno 1681. in Archivo Dionysiano à te reperta sunt, numerantur omnino viginti sex, quæ illic Dubletus non viderat anno 1625. & totidem fere ex illis quæ ibidem Dubletus anno 1625. deprehendit, antiquioris Dubleto Anonymi scriptoris oculos fugerant.

Atque hæc eo loci non idcirco à me objiciuntur, quod tuam, Dubletive, aut Anonymi Monachi fidem in recensendis Monasterii vestri diplomatibus Merovingicis suspectam habeam. Mihi plane persuasum est singulos bona fide resensuisse diplomata

Dionysiana, quæ suo cuique tempore inciderunt in manus. Sed quo magis perspecta est integritas vestra ac probitas, eo magis suspecta esse debet illorum diligentia, quibus commissa fuit Archivi Dionysiani custodia. Ab edito Dubleti opere ad an. 1681. quo in lucem emisisti tuum, vix anni effluxerant quinquaginta sex : & spatio tam brevi Archivi Dionysiani facies tota fere fuerat immutata. Ex his, quæ ibi Dubletus vidit, diplomata *multa nescio quæ sors aut manus*, cum scribebas, jam tum *interceperat*;* ut ipse fateris. Addere debueras, ut constat ex nova tua diplomatum Dionysianorum Collectione, quod in deperditorum locum multa quoque, nescio qua sorte aut manu, eidem Archivo recèns accesse-

* *De re diplom. lib. 3. cap. 11. n. 5. p. 223.*

rant: atque hoc postremum esse altero longè deterius. Facile enim quisque intelligit vetera instrumenta atteri sensim & perire: sed eadem successione temporum non possunt numero augeri & pullulare de novo. Unde ergo advecta sunt? ubi reperta? Id non aperis, nec fortasse in tuam cognitionem venit: venisset autem, si Archivi custodes semper munere suo diligenter functi fuissent.

Duo sunt tantum, quibus Tabularii Dionysiani causa defendi possit. Primum istud est. Scriptoris Anonymi Dubletique silentium, inquies, diplomatibus Dionysianis nihil quicquam officit. Nam quæ silentio prætermiserunt, non idcirco extare negaverunt. Equidem facile tecum contendam, Vir erudite,

non ſemper valere iſtud argumenti genus, quod ex Auctorum ſilentio deducitur : eoque male uſos quoſdam hujus noſtri ævi Criticos multa à majoribus prudenter tradita temere proſcripſiſſe. Verum & tu concedas neceſſe eſt, argumento iſti aliquando locum eſſe, & maxime, cum prætcritur aliquid, quod neque ignorari potuit, ſi extitiſſet; neque, ſi fuiſſet cognitum, debuit præteriri. Atqui fieri non poteſt, ut diplomata vetera quæ extabant in Archivo Dionyſiano latuerint Dubleto vel Anonymo ſcriptori, à quibus Monaſterii ſui Tabularium ſtudioſe excuſſum eſt. Jam vero oſtendo non debuiſſe ab ipſis præteriri.

Dubletus quidem initio libri tertii, in quo inſtrumenta con-

gerit minimum sexcenta, aperte testatur * instrumenta illa non alium ob finem à se exscripta edi in lucem, quam ut immortalitati commendet illorum munificentiam qui Cœnobium Dionysianum beneficiis ornarunt. Porro postulabat istud consilium, ut quæcumque donationum instrumenta in manus ejus inciderunt, ederet: inciderunt autem quotquot erant in Archivo Dionysiano.

* *Recherc. & Ant. de l'Abbaye de S. Denys, liv. 1. chap. 1.*

Idem habita ratione temporis sentiendum de Anonymo scriptore. Nam quamvis certum sit hoc ipsi propositum fuisse potissimum, ut historiam exstructionis Cœnobii sui describeret, & regiam Dagoberti primi liberalitatem prædicaret: tamen, quia idem & Nandechildis Reginæ & Clodovei secundi

beneficia commemorat, aut ſaltem indicat, non videtur fuiſſe ſilentio plane prætermiſſurus donationes Theodorici II. Clodovei III. aliorumque è prima ſtirpe Regum, ſi illarum donationum acta in Tabulario Monaſterii ſui nactus fuiſſet. Quod ſi poſtremam hanc conjecturam, ut levem & infirmam rejeceris; iſtud ſaltem evincam, enumeraſſe Anonymum Monachum diplomata omnia Dagobertina, quæ in ejus cognitionem venerant. Atqui venerant quæcumque in Cœnobii ſui Tabulario aſſervabantur. Quare cum nullam mentionem faciat de corticeo ac mutilo diplomate pro villa *Iticinoſcoam*, quod æri inciſum exhibuiſti; cum pleraque taceat, quæ Dagoberto tribuit Dubletus; conſtat ipſius ætate

nullum istorum extitisse in Archivo Dionysiano.

Opponi potest secundo Dubletum &, scriptorem Anonymum viros fuisse simplices, nec veritatis testes satis idoneos. Non equidem ignoro utrumque falsa cum [illegible]ris improvide congessisse. Tibique ultro assentior, cum * ais esse apud Dubletum diplomata, *tum primæ, tum secundæ stirpis dubia, interpolata, omnino falsa*: nec mirum cum ille * *quodlibet incidit in manus in publicos oculos produxerit*: Verum id fecit * *sine dolo malo*; atque adeo culpari potest ejus prudentia, fides ejus non potest reprehendi. Licet Dubleto diffidere, cum affirmat instrumentum aliquod esse legitimum, quia ipse in eo falli potuit, & habere adulterinum pro legitimo.

* *De re diplom. Lib. 3. cap. 2. n. 5. p. 223.*

* *Ibid.*

* *Ibid.*

mo. Sed injuriam facias *viro bono*, si ipsi diffidas, cùm monet se ea proferre instrumenta, quæ ætate sua erant in Monasterii sui Archivo recondita. Igitur cùm secernenda erunt vera à falsis, nullius sit momenti, per me licet, Dubleti testimonium, utpote *viri simplicis*, qui omnia sine delectu congerit. At ejusdem testimonium nullatenus declinari potest, cum inquiritur quænam ipsius ætate fuerint in Tabulario Dionysiano instrumenta; quia in ea re cujus erat testis oculatus, nec ipse falli potuit; nec, quia erat vir bonus, censendus est fallere voluisse.

Eodem ferme modo definio, quatenus credendum sit Anonymo scriptori. Quoties portenta commemorat & visa; ut commendet illos, qui pretioso

aliquo donario Basilicam suam exornarunt, vix esse audiendum reor. Neque enim ea narrat, quorum ipse testis fuerit, aut quæ ab idoneis testibus acceperit: sed vel sparsos in vulgus rumores colligit imprudens, vel describit veterem chartam, quam dicebant esse Audoëni, & quam Audoëno minime tribuendam fabulæ, quibus referta est, apertissimè convincunt. Verum quando idem Scriptor citat Præcepta Regum, quæ in Monasterii sui Tabulario viderat, quando illa enumerat & exscribit, plenam ipsi fidem habendam esse contendo: ea enim exhibet nobis, quæ tractabat manu, quæ oculis percipiebat.

Quod si quis ultra quærat, utrum Diplomata quæ laudavit, habenda sint pro legitimis & in-

dubitatis: unum est quod respondeam, mihi multominus esse suspecta, quam quæ subsequentibus sæculis ex eodem Archivo prodierunt; neque tamen omnino certa videri. Certa essent, si quemadmodum visum est Andreæ du Chesne, Monachus Anonymus fuisset æqualis temporum Dagoberti primi. Sed cum id pronunciavit vir eruditus, Libelli contextum non satis accurate excusserat. Manifestum est enim Auctorem multo posteriorem esse Dagoberto; atque hoc pluribus argumentis demonstratur.

1. Describens ille bellicum quoddam facinus Clotarii secundi, qui erat Dagoberti pater, exclamat in hæc verba: * *tanta tum Francorum potentia, tanta Regum animositas erat.* Idem

* *Gesta Dagob. 1. cap. 1.*

cum dixisset Sadregisilum Ducem à Dagoberto *barbæ* * *rasione fuisse deturpatum*, statim subjungit, *eam tum præcipuam fuisse injuriam*. Quibus verbis insinuat, jam cùm hæc scriberet, obsolevisse mores, qui Clotario secundo & Dagoberto primo regnantibus viguerant.

* Gesta Dag. 1. cap. 6.

2. Laudato Dagoberti Regis Præcepto, quo villa nomine *Braunadus* ad cætera Dionysiana prædia accessit, ait scriptor Anonymus, * *testamentum illud usque hodie in Archivo Ecclesiæ Beatorum Dionysii ac sociorum ejus venerabiliter custodiri*. Simili loquendi formula usus est, ubi inter Præsules illos, qui Clodovei secundi Præcepto ad confirmandam Cœnobii Dionysiani immunitatem dato subscripserunt, docet *, *extitisse nonnullos, quos ho-*

* Ibid. cap. 40.

* Ibid. cap. 51.

die sancta Ecclesia sanctissimos esse non dubitat, eo quod ad eorum venerabilia sepulchra virtutes non modicas usque in præsens Dominus operetur. Atqui nonnisi de iis quæ veteri memoria facta sunt, observare solemus, quod perseverant *usque hodie, usque in præsens*. Anonymus ergo Scriptor non est coætaneus.

3. Hoc ipsum præterea probat instituta ab eo Eligium inter & Aurifices sui temporis comparatio. Hos enim * *moderniores* vocat, addens præclaram illam, quam Eligius callebat, artem includendi gemmas auro *de usu recessisse*. Quæ verba arguunt, satis longi temporis spatium ab obitu Eligii, qui regnantibus Dagoberto primo atque filiis ejus floruit, ad sua usque tempora effluxisse.

* *Ibid. cap.* 20.

4. Denique Scriptorem Anonymum longe post Regum istorum tempora vixisse, demonstrant vel illa sola verba: *narrabo,* * inquit, *quod in quadam vetustissima repperi charta, quam, ut ferebatur, beatus Audoënus Episcopus scripserat.* Cum enim Audoënus diu post obitum Clodovei secundi superfuerit, non potuit charta, quæ ipsius manu, ferebatur exarata, ab Anonymo Scriptore *vetustissima* appellari, quin Scriptor ille Dagoberto primo & Clodoveo secundo fuerit multo posterior. Quonam autem tempore scripserit, vix definiri potest. Sed quanquam Monachus ille Dionysianus incerti est temporis, non est propterea incertæ fidei, cum recenset diplomata, quæ ætate sua Monasterii sui Archivum continebat.

* Ibid. c. 41.

PARS SECUNDA.

Expenduntur sigillatim & impugnantur exhibita in Libris de re diplomatica indubitatorum Autographorum specimina.

SPECIMINA quæ in quinto & sexto libro exhibuisti, Vir erudite, omnia sigillatim expendere difficile esset & longioris operæ. Pauca de multis examino, ex quibus judicium feratur de reliquis. Ne tamen existima, conquisivisse me sedulò & consultò selegisse, si quæ forte in tanto numero minus firma fuerint & certa. Hæc ipsa potissimum perpendere placuit, quæ tu omnium certissima judicas, quæ incidi in æs curasti, ut essent indubitatorum Autographorum

ſpecimina. Atque iſta ſpecimina cùm plura ſint, quam ut in ſingula poſſit inquiri; quæ prima, tam ex Merovingicis, quam ex Carolinis, digeſtæ in quinto operis tui Libro tabulæ offerebant, illa ipſa eodem examinata ſunt ordine, quo fuerant à te repræſentata.

CAPUT PRIMUM.

De primo Autographorum indubitatorum ſpecimine.

EX variis Dagoberti primi chartis quæ in Archivo Dionyſiano aſſervantur, unicam * exhibes, quæ agit de villa * *Iticinoſcoam* : illamque mutilam, & crebras habentem lacunas, vetuſtatis ſuæ inſignia : exaratam in papyro Ægyptiaca, bar-

* *De re diplomat. lib. 5. p. 374. lib. 6. p. 465*
* *Eſcoüen.*

baro quodam ſcripturæ genere: Regis ipſius ac Dadonis Referendarii ſubſcriptionibus firmatam: deſtitutam quidem ſigillo, ſed veſtigia retinentem ſigilli, quo olim conſignata fuerat. Uno verbo chartam hanc, præ cæteris Dagobertinis, idoneam exiſtimaſti, quæ Autographi indubitati ſpecimen eſſet ac exemplum. Ignoſces, ſi tibi hac in re diſſenſero.

Cùm Autographum illud indubitatum eſſe affirmes, tuum eſſet demonſtrare, quod reipſa tale ſit. Id ſi facere recuſas; peto, ut ſaltem liceat ſine tua offenſione argumenta proferre, propter quæ charta iſta mihi ſuſpecta ſit falſi.

Suſpicionis meæ prima ratio eſt, ſilentium Dubleti, & Anonymi Monachi Dionyſiani.

Uterque, ut jam ostendi, in exquirendis Dagobertinis diplomatibus curiosus, tabularia Dionysiana diligenter excusserat. Neuter tamen commemoravit Præceptum Dagoberti, de villa *Iticinoscoam*. Si istorum ætate extitisset tam illustre diploma in Archivo Dionysiano, cur ab his fuisset prætermitum, qui multo leviora recensent? Si Archivo restitutum est post mortem Dubleti, unde prodiit? unde advectum est?

Quia Eusebius & Hieronymus septem tantum Ignatii Martyris epistolas appellavere, reliquæ tanquam adulterinæ rejiciuntur. Si quod sub Augustini nomine opus editum est, de quo nullam mentionem vel ipse in libris Retractationum, vel Possidius in Indice suo fecerit; illi-

co opus illud dubium est, & doctis hominibus suspectum. Item si quæ Isidoro Hispalensi tribuuntur tractationes, quas Hildephonsus in catalogo suo non fuerit complexus, dubiis vel etiam spuriis annumerantur. Quæ doctorum hominum judicia sane non respues eruditus ipse; neque profectò refragaberis, certissimam falsitatis notam, aut saltem causam suspicionis ex veterum Scriptorum silentio toties recte deduci, quoties constat rem, de qua tacuerunt, esse hujusmodi, ut nec ignorari potuerit, si extitisset; neque debuerit omitti, si fuisset cognita. Hæc porrò regula si valet, ubi de veteribus scriptis agitur: cur non habeat locum in re diplomatica? Si autem in re diplomatica recipitur, potest-ne

tanquam indubitatum prædicari Præceptum Dagoberti pro villa *Iticinoscoam*, quod prætermissum est, ab iis qui recensuissent; si affuisset ad manus, & ad manus habuissent, si extitisset.

Altera suspicionis ratio. Diploma istud Dagoberti, quod tibi videtur autographum indubitatum, per omnia simile est alteri Clodovei junioris diplomati, quod tu æri incisum tertio loco repræsentasti. Par utrobique forma : idem utrobique scripturæ genus, eadem barbaries : utrumque in cortice vel in papyro Ægyptiaca exaratum : utrumque Wandelberctho Duci inscriptum : utrumque mutilum : utrumque Dubleto pariter & Anonymo Scriptori incognitum : denique non est ovum ovo similius, quam diploma diplomati

plomati. Atqui tamen diploma hoc Clodovei junioris falſum eſt, ut capite tertio ſum demonſtraturus. Igitur diploma Dagoberti pro villa *Iticinoſcoam* eſt ſimillimum falſo. Quod autem eſt ſimillimum falſo, nec poteſt ab eo ulla nota ſecerni, non debet inter indubitata autographa numerari.

Tertia ratio petitur ex ipſo Dagoberti nomine, quod in illa charta bis occurrit, in principio & in fine, utrobique ſcriptum hoc modo *Dagoberčthus* cum *c.* & *h.* Atqui ſine his duobus elementis, quæ abundant, idem nomen ſcriptum legitur, tum in pleriſque monetis, tum in illa ipſa, quam æri inciſam ſimul cum Dagoberti Diplomate exhibuiſti. Non diſſimulabo tamen aliquas eſſe in quibus *Dago-*

berthus cum *h*. ſcribitur. Sed nullam repperi, quæ *Dagoberċthum* cum *c.* & *h.* habeat. Quod ſi reipſa nulla ſit, non vereor dicere, vel hoc unum in ſubſcriptione Regia vitium orthographiæ toti Diplomati inurere notam, aut ſaltem ſuſpicionem falſitatis. Neque enim facile crediderim Regium nomen alio modo ab ipſo Rege, Dadone Referendario & Notariis Regiis, alio ab Eligio & Monetariis ſcriptum fuiſſe.

His aliiſque rationibus deterritus, aſſeveranti tibi Diploma Dagoberti eſſe indubitatum autographum non auſus ſum aſſentiri. Aſſentiar autem lubentiſſime, ſi ipſius veritatem certis & indubitatis argumentis aſtruxeris.

CAPUT II.

De secundo Autographorum indubitatorum specimine.

HOc diploma Dionysianum pluris cæteris à te æstimatum, vel ex eo patet, quod cætera quidem aut exscripta solummodo, aut ex aliqua tantum sui parte insculpta repræsentare; hoc vero integrum æri incisum & sub ipsa Autographi forma exhibere * statueris. Et vero fatendum est inter eas, quas protulisti, veteres chartas nullam esse, quæ vetusti diplomatis & Autographi imaginem, qualem in Libris de re diplomatica descripsisti, perfectius referat. Scripta est enim in cortice; litteris Merovingicis, ut vocas; ortho-

* *De re diplomat. lib. 5. p. 377. lib. 6. p. 466.*

graphia peſſima ; ſermone plane barbaro. Detracti ſigilli defectum abunde penſant ſubſcriptiones, tum Beroaldi Referendarii, tum maxime Clodovei Regis Neuſtriæ & Burgundiæ, atque Sigiberti Auſtraſiæ Regis, & aliorum quadraginta quinque tam Procerum, quam Præſulum & Clericorum. Quid plura ? Nullum aliud Autographium iſto certius tibi viſum eſt ; atque adeo, ni verum ſit & indubitatum, cætera omnia falſa eſſe, aut ſaltem ſuſpecta neceſſe eſt.

Cum ergo in hoc uno Diplomate, reliquorum veterum autographorum fortuna agatur, patere, ut illud attentius inſpiciamus, & ad ſeveriorem trutinam revocemus. Unum tamen te rogo, ne exiſtimes me quæ-

stionem movere super illa Clodovei charta, ut vocem in controversiam privilegium & immunitatem Monasterii Dionysiani. Non nego huic concessam esse libertatem à Landerico Parisiensi Episcopo, istudque Privilegium autoritate Clodovei secundi anno regni ejus decimo sexto fuisse Clipiaci confirmatum. Hoc antiqui Autores * disertè docent. Sed contendo Dionysianum Diploma, quod confirmationem illam continet & integrum æri incidi curasti, non esse ipsum Autographum.

Aimoin. lib. 4. cap. 41. Gesta Dagob. c. 51.

1. Id probat Clodovei ac Sigeberti Regum subscriptio. Clodoveus manu propria nomen suum apposuit hoc modo, Clodovius Rex sub.. ita tamen ut in ipsa subscriptione inter duo verba hæc, Clodovius Rex,

infertum fit aliud fignum in morem Monogrammatis, cujus forma hæc eft. In parte fuperiori leguntur diftinctè tres illæ litteræ, SIG. In inferiori habetur hæc vocula, REX. Monogrammatis quafi centrum tenet littera S, unica. Atque hoc totum fic interpretaris SIGEBERTUS REX SUBSCRIPSI.

Interpretationem hanc tuam nonnifi conjecturæ loco effe vis, cum tamen manifeftum fit, vel nullam fubfcriptionem laudato Monogrammate contineri, vel illam effe Sigeberti Regis. Quis enim præter Sigebertum Regem audeat coram Clodoveo nomen fibi Regium ufurpare, & fubfcriptionem fuam fubfcriptioni Regiæ inferere ? Aut quem alterum fenfum habere poffint hæ Monogrammatis litteræ, SIG.

REX. S. Igitur si insertum Regis Clodovei subscriptioni Monogramma subscriptio alicujus dici debet, nón alterius est certe, quàm *Sigeberti* Austrasiæ Regis fratris Clodovei natu majoris.

At istud ipsum totam chartam suspectam reddit. Omitto quod iste subscribendi modus, in quo subscriptio subscriptioni inseritur, sit omnino insolens & sine exemplò. Verum oppono primò silentium Aimoini, & Anonymi scriptoris Gestorum Dagoberti primi. Meminerunt * uterque Magnatum, qui interfuerunt conventui Clipiacensi, & concessæ Cœnobio Dionysiano immunitati subscriptione sua suffragati sunt. Ex his appellant nominatim quosdam Episcopos, quos vitæ sanctitas commendabat: de Sigeberto

* *Aimoin. lib. 4. cap. 41. Gesta Dagob. cap. 51.*

Austrasiæ Rege, quem primum appellare debuissent, si affuisset, omnino tacent.

Oppono præterea autoritatem Historicorum fere omnium, qui tradunt Sigebertum prius è vivis excessisse, quàm conventus Clipiacensis celebraretur. Celebratum enim à Clodoveo omnes consentiunt anno regni sui decimo sexto. Atqui aliquot ante annis Sigebertum obiisse manifestè docent Aimoinus * qui sub Ludovico Pio Imperatore vixit, & ante illum incertus Auctor * qui Theodorico Calensi regnante gesta Regum Francorum descripsit, aliique * passim.

Qui Scriptores cum vicini fuerint temporum Sigeberti & Clodovei, non est cur illorum testimonio anteponatur doctissimi

* Lib. 4. cap. 42.

* Cap. 43.

* Notgerus Leod. Episc. in vita S. Remacli. Item vita Sigeberti collecta ex antiquis scriptoribus.

Henschenii conjectura, Sigebertum Clodoveo fratri fuisse superstitem idcirco suspicantis, quod Childericus non statim post Clodovei parentis mortem Austrasiæ regno fuerit potitus. Quasi vero hujus rei non aliæ possint assignari causæ. Nam verbi gratia, quidni quemadmodum Clotarius secundus Dagoberti pater, & parente mortuo ipse Dagobertus, ita etiam Clotarius tertius Dagoberti nepos, Austrasiam cum reliqua Francia solus aliquandiu tenuerit; & postea Childericum fratrem Austrasiis petentibus Regem concesserit?

2. Exhibitam à te Clodovei chartam non esse ipsum Autographum Præcepti, quo Cœnobii Dionysiani libertas in conventu Clipiacensi confirmata

est, rursum ex eo demonstrari potest; quod inter viros illustres, quorum charta nomen & signum habet, primus occurrat *Radoberto Major-domus*: cum tamen certum sit nullum hoc nomine sub Clodoveo secundo *Majorem-domus* fuisse. Neque enim obscurum est quinam regnante Clodoveo præfecturam palatii gesserint. Dignitatem hanc in Austria Pipinus, & post Pipinum Grimoaldus adeptus est. In Burgundia Ægano successit Flaocatus. In Neustria vero, ad quam Clipiacum pertinebat, post eundem Æganum (is enim Neustriæ & Burgundiæ præfuit) palatii præfecturam obtinuit Erchinoaldus, qui aut vivente adhuc Dagoberto, ut habent * Gesta Regum Francorum, aut saltem anno post Dagoberti obi-

* *Cap. 42.*

tum tertio, ut Fredegarius * in Chronico, * Aimoinus, aliique scribunt, hunc honoris gradum adiit: retinuisse autem usque ad mortem Clodovei Scriptores omnes * unanimi consensu tradunt. Quare manifeste falsi convincitur charta, in qua legitur hæc subscriptio data anno Clodovei secundi decimo sexto: *signum viri inlust. Radoberto maj. dom*; atque adeo illa dici non potest genuinum Clodoveani Diplomatis Autographum.

* Cap. 14.
* Lib. 4. cap. 37.
* Vide Caput 4. hujus secundæ partis.

3. Idem probari potest comparatione facta ejusdem Præcepti, prout apud te legitur, cum exemplari, quod olim Anonymus Dionysianus Monachus exscripserat. Hujus initium apud Anonymum Scriptorem sic habetur.* *Oportet nos sedule secundum paternam institutionem locis*

* Cap. 11.

venerabilibus sanctorum reverentiam exhibere, ut eos in die necessitatis patronos & defensores contra invisibiles hostes possimus habere. Ideoque..... Contra vero in Libris *de re diplomatica** prima Præcepti verba hæc sunt. *Oportit clementiæ princepali inter cæteras petitiones, illud quæ pro salute ascribetur, vel pro timore divini nomenis postolatur placabili audito suscipere, & ad effectum perducere, ut fiat in mercide conjunctio, dum pro quiete servorum Dei vel congruentia locis venerabilebus impertitur petitio. Igitur.....*

* *Lib. 6. pag. 466.*

Præterea in fine ejusdem Præcepti, prout ab Anonymo Monacho recitatur, institutus *in Monasterio S. Martini Turonis psallentium ordo* laudatur: nec tamen apud te Monasterii S. Martini Turonensis ulla mentio. Quid dicam

dicam de sanctissimis Præsulibus Audoëno, Auberto, Castadio, aliisque quos * Aimoinus & scriptor * Anonymus Præcepto Clodovei subscripsisse aiunt; quorum tamen nomina non reperiuntur in charta, quam profers?

* *Lib. 4. cap. 41.*
* *Cap. 51.*

Cætera omitto, in quibus est diversitas. Pauca hæc satis superque ostendunt aliam à te, aliam ab Anonymo Scriptore exscriptam esse chartam. Utra genuina est? utra spuria? Vereor ne illam quæ anterioribus sæculis in Archivo Dionysiano asservabatur, alteri quæ ex eodem Archivo hac ætate nostrâ diversa prodiit, hoc est antiquiorem recentiori, anteponendam plerique censeant. Aut si antiquiorem quoque reprobabunt, quod in ea Sulpitius Bituricensis Præ-

sul sanctissimis Antistibus annumeretur, qui conventui Clipiacensi adfuerunt : non dubito quin simul illi contendant, tuam quoque haberi jam non posse pro Autographo indubitato. Neque enim nono sæculo, circa quod scripsisse creditur Anonymus Monachus, adulterinum Diplomatis exemplar habuissent scrinia Dionysiana, nisi genuinum autographum jam tum periisset. Quod autem ante octingentos annos perierat Autographum, vix intelligitur quonam singulari fortunæ beneficio potuerit tandem idipsum hac nostra ætate reperiri.

CAPUT III.

De tertio Autographorum diplomatum specimine.

INTER illa veterum Autographorum specimina, quæ libro quinto profers æri incisa, tertium est * mutilum Clodovei secundi diploma, in quo agitur de villa Cotiraco in pago Camiliacensi sita, quam Dionysiano Cœnobio Dagobertus dederat. Specimen hoc simillimum est primo, stylo eodem, eadem forma, pariter scriptum in cortice, & magna ex parte exesum. Unde dictum est superius * eandem utriusque esse fortunam, idem de utroque ferri debere judicium.

* *De re diplomatica Lib. 5. pag. 377. & 378.*

* *Part. 2. cap. 1. pag. 120.*

Ac primo quidem nulla hujus diplomatis apud Dubletum,

nulla villæ Cotiraci apud Anonymum Scriptorem extat memoria: quamvis ille edenda curaverit in lucem Dionysiana diplomata omnia, hic totus sit in enarrandis vel etiam minimis Dagoberti erga Cœnobium Dionysianum beneficiis, & summa ejus liberalitate prædicanda. Verum aliud est argumentum longè certius, quo hujus chartæ falsitas ostendi possit.

In fine chartæ leguntur hæc verba, *propria subscriptione inserere non possumus nos & præcelsa genitrix nostra.* Quibus verbis indicatur, ut ipse * agnoscis, idcirco chartam neque Clodovei, neque Nandechildis ejus genitricis manu esse obsignatam, quod neuter tunc esset scribendi peritus. Verum duo sunt quæ hîc opponam. Primum, certum esse

* *De re diplomat. lib. 5. pag. 376. & 371.*

Clodoveum Regem & Nandechildem ejus genitricem fuisse scribendi peritos, & potuisse utrumque propria manu integrum nomen subscribere. Alterum, etiam si id minime potuissent, non debuisse tamen in diplomate istud enuntiari. Quæ duo si effecero, rejicies, puto, ut spurium diploma, quod inter Autographa indubitata numeraveras.

Ad primum quod attinet, facile concessurum te existimo, Clodovei junioris chartam, de qua agitur, quamvis nullam habeat temporis notam, utpote quæ mutila sit, tamen non posse fingi scriptam ante annum primum Clodovei. Atqui certum est Clodoveum primo regni sui anno, & Nandechildem ejus parentem fuisse scribendi peritos.

Imo certum est Clodoveum ante patris obitum propria manu nomen subscribere potuisse. Utrumque sic probatur.

Qui vitam S. Baboleni Abbatis Fossatensis scripsit Auctor Anonymus, laudat *Privilegium* Monasterio Fossatensi à Clodoveo secundo concessum * *primo regni sui anno. Quod Privilegium regiæ dignitatis*, addit idem Auctor, *in eadem conservatur Ecclesia usque ad præsens illæsum.* Idem Privilegium, seu potius Præceptum integrum exscripsit * Cointius ex Breulio. In Præcepti autem fine ipse Clodoveus inducitur loquens hoc modo. *Ut hæc præceptio nostra cessionis firmior habeatur, vel per futura sæcula Deo propitio inviolabilis servetur, nos & præcelsa genitrix nostra Nandechildis manuum nostrarum signa-*

* *Vita S. Baboleni apud Cointium tom. 3. pag. 75.*

* *An. Eccl. Franc. tom. 3. pag. 82.*

culis adumbravimus. Data anno primo regni nostri. Ergo & Clodoveus junior primo regni sui anno, & genitrix Clodovei Nandechildis Regina, poterant manu propria chartis subscribere.

Id poterat Clodoveus etiam ante obitum patris. Hoc ipsum testatum habemus in gestis * Dagoberti Regis. Quippe cum Dagobertus morti proximus novis aliquot prædiis Dionysianam Basilicam ditare vellet; nec paratum ea de re Præceptum posset ipse propria manu subscribere, vocatis Filio & Optimatibus sic locutus est: *Nos vero præsens Præceptum jam non valemus subscribere, quia invalescente ægritudine calamus in manu nostra trepidat. Et propterea rogamus dulcissimum Filium nostrum Hludovium*

* Cap. 42.

Regem, ut per signaculum sui nominis istam chartam affirmet, & Dado eam offerat, & Optimates illam subscribant. Cumque Rex hic loquendi finem fecisset, subsumit Auctor, FILIUS EJUS REX HLUDOVIUS IPSUM PRÆCEPTUM SECUNDUM JUSSIONEM PATRIS OFFERENTE DADONE REFERENDARIO SUBSCRIPSIT, *omnesque Proceres qui in præsenti aderant, propriis eundem subscriptionibus firmaverunt.* Hactenus Monachus Dionysianus in Gestis Dagoberti Regis. Quem quidem Scriptorem, cum hæc referret, ipsum Dagoberti Præceptum habuisse ad manus non dubitamus.

Præceptum idem Dagoberti cum subscriptione Clodovei & aliquorum Procerum exscripsit * Dubletus, ex autographo genuino, an ex aliquo vitiato e-

* *Antiq. & Recher. de l'Abb. de S. Denis, p. 676.*

xemplari, non eſt hujus loci definire. Ut ut eſt, ex his quæ ab AnonymoMonacho relata ſunt, patet, Clodoveum etiam antè obitum patris nomen ſuum ſcribere potuiſſe.

Id ipſum potuiſſe Clodoveum ſecundum, cum Dagobertus ipſius parens anno regni ſui decimo quarto primum ſuum Teſtamentum condidit, teſtatur Aimoinus ; * cum ait voluiſſe Dagobertum, ut illud Teſtamentum *manibus ſubter firmaretur non tantum ſuis, ſed etiam filiorum ſuorum Sigeberti ac Hludovici*. Qua quidem in re deceptum eſſe Aimoinum, qui ipſum Teſtamentum viderat, magnamque ejus partem recitat, non facilè crediderim.

* *De Geſtis Franc. lib. 4. cap. 38. p. 176.*

Sit ergo deinceps poſitum extra controverſiam, & Nande-

childen Reginam fuiſſe ſcribendi peritam, & Clodoveum ejus filium nomen ſuum manu propria appingere potuiſſe, non tantum primo regni anno, ſed etiam ante obitum patris. Hoc autem ſi exploratum ſit, quo in loco ponenda charta, in qua uterque palam profitentur, *propriam ſubſcriptionem ſe inſerere non potuiſſe?*

Addo (hoc enim alterum propoſueram) etiam ſi neuter fuiſſet ſcribendi peritus, eos tamen non debuiſſe iſtud palam profiteri. Quid enim neceſſe erat Reges excuſare ignorantiam ſuam, ubi ipſorum ſubſcriptio non requirebatur? Quippe tam Præcepta, quam Placita Regum, pariter valuiſſe, ſive his Reges ſubſcripſiſſent, ſive non, ipſe fatearis oportet. Produxiſti enim in Libro ſexto, vel ex ſolis Merovingicis

chartis, Præcepta aut Placita omnino tredecim, * quæ exscripta testaris ex Autographo, quanquam nec Regum habent subscriptionem, nec ullam super ea re excusationem. Quare vel illa tredecim Autographa nullam fidem faciunt, quod profecto nunquam concedes, vel diplomata faciunt fidem, etiam si nulla sit in eis Regum subscriptio, nec reddatur ratio, cur nulla sit.

* De re diplomat. lib. 6. diplom. 11. 12. 13. 16. 17. 19. 21. 24. 25. 27. 28. 31. 32.

Igitur, quisquis ille est, qui Clodovei diploma, de quo agimus, fabricavit, bis peccasse convincitur: semel contra veritatem, cum falso affirmavit Clodoveum Regem & Nandechildem ejus matrem nomen suum præ imperitia scribere non potuisse: iterum contra stilum & formulas diplomatum, cum pu-

tavit, hoc ipsum in contextu diplomatis esse significandum.

Caput IV.

De quarto specimine Autographorum indubitatorum.

Charta * ista, quantum ex his, quæ restant, fragmentis potest intelligi, Placitum est Clodovei secundi exortam super medietate cujusdam villæ Cœnobio Dionysiano attributæ litem dirimentis. Litem hanc fuisse ais inter S. Audoënum Rotomagensem Antistitem & Leudesium Majorem-domus. Audoënum, cùm lis illa judicata est, præfuisse Rotomagensi Ecclesiæ, ipsa chartæ verba declarant. Leudesium jam tum fuisse Majorem-domus, tu videris affirmare, sed charta non exprimit.

* *De re diplomat. lib. 5. pag. 377. & 378.*

primit. Si exprimeret, vel ex hoc uno capite manifestè convinceretur falsi. Consensu enim Scriptorum omnium unanimi constat Leudesium regnante Clodoveo secundo non fuisse Majorem-domûs : imo eorumdem testimonio est fere certum, nonnisi post mortem Clotarii III. qui Clodovei filius fuit & successor, Leudesium ad illam dignitatem pervenisse. Verum quia, ut jam monui, non in ipso Clodovei Placito, sed tantum in notis tuis Leudesius Majordomûs appellatur, Placiti veritatem ex hoc capite non impugnabo. Efficacius argumentum Placiti quamvis semilaceri contextus subministrat.

In illo expressis verbis dicitur, Leudesii Patrem *Erchinoaldum quondam fuisse Majorem-*

domus. Quod idem est ac si diceretur Erchinoaldum, cum lis illa mota est jam non fuisse Majorem-domûs, sive jam obiisset, sive alio modo sua dignitate excidisset. Atqui tamen, si qua Historicis coævis, aut ferè coævis fides est, Erchinoaldus domus Regiæ, seu Palatii Præfecturam ad mortem usque retinuit; nec mortem, nisi defuncto ipso Clodoveo, oppetiit. Hoc jam secundo capite dictum à nobis, nunc tandem firmissimis argumentis est stabiliendum.

Fredegarius qui horum temporum ferme æqualis fuit, post relatam in Chronico suo Clodovei secundi mortem sic loquitur. * *Franci Clotarium filium ejus majorem in regno statuunt, cum præfata Regina matre (Baldechilde.)* statimque subjungit, *eo-*

* Cap. 92.

dem tempore mortuum esse Erchenualdum (sive Erchinoaldum) *Majorem-domus Palatii.* Quo narrandi ordine Erchinoaldum Clodoveo, non diu quidem, sed tamen aliquot mensibus, aut saltem diebus superstitem fuisse indicat. Quanquam nihil mea interest, Erchinoaldus post Clodoveum in vivis, nec-ne, fuerit: satis est, si uterque eodem tempore, quod apertè testatur Fredegarius, vivere desierit.

Anonymus Auctor qui Regum Francorum Gesta scripsit sub Theodorico Calensi dicto, hoc est sexaginta circiter annis post Clodovei secundi mortem, is inquam Auctor Fredegario suffragatur his verbis: * *Decedente Rege Clodoveo, qui regnavit annos sexdecim, Franci Clotarium seniorem puerum ex tribus sibi statue-*

* *Cap. 44. & 45.*

runt, cum ipsa Regina matre regnaturum. Eo tempore defuncto Erchenoaldo Majore-domûs, Franci in incertum vacillantes Ebroinum Majorem-domo in Aula Regni statuunt. Ecce iterum Clodovei mors primo loco, deinde Erchinoaldi obitus notatur; cum tamen uterque eodem tempore, hoc est anno, dicatur defunctus.

Autorem Anonymum Aimoinus libro quarto *de gestis Francorum*, exscribit, * ut solet, verbo ad verbum, paucis tantum adjectis: testimoniumque illius suo ipse testimonio confirmat.

* Cap. 43. & 44.

Scriptor ille qui circa annum Christi 851. Chronica Regum Francorum breviter digessit, * expresse ait *Ebroinum* quem Erchinoaldo proxime successisse Fredegarius aliique à me ci-

* Andr. du Chesne, tom. 8. p. 797.

tati palam affirmant, non Clodovei ſed *Clotarii ipſius filii temporibus Majorem-domûs à Francis effectum eſſe.*

Scriptor ille incertus, ſed antiquus * cujus eſt fragmentum historicum à Dagoberto primo uſque ad Pipinum Regem, rem noſtram omnium apertiſſimè declarat: aitque *Erchinoaldo defuncto Clotarium, qui tunc regnabat* (ſunt ipſa Scriptoris verba) *Ebroinum Majorem-domûs conſtituiſſe.*

* *Ibid. p. 712.*

Regnabat ergo Clotarius tertius Clodovei ſecundi filius natu maximus, cum Erchinoaldus Regii Palatii Præfectus exceſſit è vita. Hoc Auctor à me modo laudatus, nullo Scriptore diſſentiente, pleriſque palam aſſentientibus, expreſſè docet. Atque ita falſi convincitur charta, in

qua Clodoveus Clotarii pater, Erchinoaldum, qui palatii Præfecturam non exuit ante mortem, dicit fuisse QUONDAM *Majorem-domûs*, hoc est jamdudum diem supremum obiisse.

CAPUT V.

De quinto Autographorum indubitatorum specimine.

SPECIMEN * istud non est diploma regium, sed charta cujusdam matronæ nomine Chrotildis: quam chartam retulisti inter regias, *propterea quod à fœmina nobili profecta*, ut ais, * *regio charactere scripta sit:* sed maxime *quod contineat insignem Epocham Clotarii tertii*, cujus regnum ad annum usque decimum sextum perducit. Verum

* *De re diplomat. lib. 5. p. 375 lib. 6. pag. 468.*

* *De re diplomat lib. 5. p. 378. in notis ad tabellam. 19.*

hæc ipſa epocha quam prædicas, in cauſa eſt, cur ego chartam à te minime laudatam vellem. Clotarii enim tertii regnum ad annum decimum ſextum protrahi non poteſt, à te præſertim, qui Chronologiam ex antiquis diplomatibus emendandam eſſe contendis.

Et vero Clotarium tertium imperaſſe Francis annis ſexdecim nullus Hiſtoricus affirmat, plerique veteres apertè negant: hoc autem temere ac falſo ab ipſis negari, etſi quis jure contenderet, quod abſit ut concedam, id tamen tu nequaquam potes. Singula ordine diſcutiamus. Ac primo veterum teſtimonia hæc ſunt.

1. Fredegarius vicinus ſane temporum Clotarii tertii in Chronico * ſic habet: *Hiſce die-*

* *Cap.* 93.

bus Clotarius Rex à valida febre correptus obiit in juventute, regnavitque annis QUATUOR.

2. Fredegario consentit Scriptor Anonymus *Gestorum Regum Francorum*, æqualis temporum Theodorici Calensis, & ita loquitur : * *In his diebus Clotarius Rex puer obiit, regnavitque annis quatuor.*

* Cap. 49.

3. Anonymi Scriptoris verba exscripsit, & calculo suo firmavit * Aimoinus, qui florebat nono sæculo.

* Lib. 4. cap. 44.

4. In fragmento Erchamberti, quod scriptum videtur sub Carolo Martello Principe,* *Clotarius Rex filius Clodovei* dicitur *adhuc in puerili ætate suæ juventutis esse mortuus, regnasseque annis quatuor.*

* Andr. du Chesne, tom. 1. p. 780.

5. Digesta breviter, regnantibus Lothario, Ludovico, & Ca-

rolo Ludovici Pii filiis *Chronica Regum Francorum* similiter confirmant,* *Clotarium post quatuor annos esse defunctum.* * Ibid. p. 797.

6. His suffragatur Auctor vitæ S. Baboleni Abbatis, cum sic loquitur: *Clotarius Rex cum parvo tempore strenuè gubernasset regnum, immatura præventus morte, Theodorico fratri quinto anno dimisit principatum.*

Porro sex illi Scriptores quorum tres sunt ferè coætanei, uno ore docent, ac sine ulla ambiguitate, Clotarium in puerili ætate decessisse, nec nisi annis quatuor sceptro esse potitum. Non dissimulabo alios esse Scriptores, qui Clotario tertio plures annos tribuunt. Sed isti nec tot sunt, nec tantæ auctoritatis, nec inter se concordes. Quotquot vidi, enumerabo fideliter.

7. Igitur legimus in Libello de vita S. Berthilæ Abbatissæ Calensis *Clotarium adultum fuisse, cum mortuus est.* Sed cum ibidem non exprimatur numerus annorum, quibus Clotarius regnavit, vix locus iste potest testimoniis supra relatis opponi.

* *Andr. du Chesne tom. 1. pag. 794.*

8. Edita est * ex veteri mſ. codice Bibliothecæ serenissimi Britanniarum Regis Genealogia Regum Francorum, à Meroveo ad Pipinum Regem perducta: quæ Genealogia habet *Clotarium* (tertium) *regnum paternum septem annis obtinuisse.* Verum ista cum his quæ superius recitata sunt, non inepte quis fortasse conciliaverit, si dicat Clotarii filii sui nomine administratum fuisse à Baldechilde Regina regnum duobus annis, quibus Clodoveum amentem vixisse

ſcribunt Hiſtorici. Si enim his duobus annis addas quatuor completos, quibus Clotarius poſt mortem parentis regnavit, dici poterit ſeptimum regni annum attigiſſe. Quod ſi minus arridet conjectura hæc noſtra, iſtud tamen certum manet, Genealogiam incerti Auctoris ac temporis comparari non poſſe cum Auctoribus, quos ſuperius citavi.

9. Anonymus Autor Libelli de vita S. Wandregiſili Abbatis Fontanellenſis ait, *Clotarium* tertium *rexiſſe populum Occidentalium Francorum annis quatuordecim.* Sed aliqui codices habent annos tantum *quatuor :* atque adeo nihil poteſt inde colligi.

10. Qui S. Leodegarii Epiſcopi,& Majoris-domûs Franciæ res geſtas ſcripſerunt, aiunt Leo-

degarium *Episcopali munere decem annis jam functum fuisse, cum Clotarius, qui eum promoverat, excessit è vivis:* atque ita Clotarii regnum ultra decennium producunt.

11. In Libello quem de rebus gestis S. Vincentiani Cointius ex Codice Menatensi edidit, Clotarii annus decimus quintus numeratur: verum locum hunc emendandum, annumque decimum tertium decimo quinto substituendum esse contendit ipse Cointius.

Atque hæc sunt, quæ de annis Clotarii tertii repperi apud Antiquos Scriptores. Qua in re observandum, nullum ex his quos appellavi, disertè affirmare Clotarium regnasse annis sexdecim, plerosque id disertè negare: quod primum proposueram.

Addo

Addo id jure ab istis negatum esse, neque Clotarii tertii regnum protrahi posse ad annum decimum sextum. Hoc autem ut evincam, duo sunt quæ probanda suscipio : primum, certum esse quod Clotarius tertius non conscenderit solium ante annum Christi 660. imò maxime esse probabile quod illud nonnisi anno Christi, 662. conscenderit : alterum certum pariter esse, quod Clotarius non vixerit ultra annum 670. probabile autem quod ipso anno Christi 666. interierit. Unde concludo Regem hunc nullatenus dici posse annum regni decimum sextum attigisse.

Ac primo quidem demonstratur Clotarium tertium non conscendisse solium ante annum Christi 660. Clotarius tertius

patrem habuit Clodoveum secundum, cujus Epocha certissima est. In comperto enim est annum Clodovei secundi tertium concurrere cum anno Christi 646.

Hujus rei habetur testis omni exceptione major, S. Audoënus Archiepiscopus Rotomagensis, qui in vita S. Eligii sic loquitur. *Convenientes igitur simul in civitate Rotomagensi decima quarta die mensis tertii, anno tertio Clodovei juvenculi adhuc Regis, die Dominico ante Litanias, inter catervas populi, inter agmina Clericorum, inter choros psallentium consecrati sumus gratis ab Episcopis pariter Episcopi. Ego* (Audoënus) *Rotomago, Ille vero* (Eligius) *Noviomo.* Annus ille, quo dies decima quarta mensis tertii, hoc est Maii, incidit in

diem Dominicam ante Litanias five ante Afcenfionem Domini, eft Annus Chrifti 646. Hoc enim anno 646. celebratum eft Pafcha die 9. Aprilis, & Feftum Afcenfionis die 18. Maii; atque adeo Dominica dies ante Litanias incidit in diem decimam quartam ejufdem menfis Maii. Igitur confecrati funt Epifcopi Audoënus & Eligius anno Chrifti 646. Atqui ipfo Audoëno tefte hic annus erat tertius Clodovei fecundi. Ergo annus tertius Clodovei fecundi concurrit cum anno Chrifti 646.

Quod in vita S. Eligii Audoënus docuerat, hoc ipfum difertè ait vetus ille Autor, qui S. Audoëni *res geftas fcripfit. *Uno die*, inquit, *apud Rothomagum pariter ordinati funt, fanctus Audoenus* *ejufdem urbis Archiepifco-

pus, sanctus vero Eligius Noviomagensis Episcopus, anno Dominicæ Incarnationis 646. Pridie Idus Maias, Dominico die ante Litanias. Cùm ergo doceat Audoënus se & Eligium consecratos fuisse Episcopos anno regni Clodovei tertio, nemo dubitare potest, quin anno Christi 646. Clodoveus secundus tertium regni sui annum egerit.

Epocham hanc confirmat Regum Francorum series ducta à Clodoveo primo ad Clodoveum secundum. Clodoveus primus, ut eruditissimi Chronologi evidentibus argumentis demonstrarunt, obiit die 27. Novembris anni 511. Clotarius primus Clodovei filius, * cum mortuus est, absolvebat annum regni quinquagesimum primum. Chilpericus Clotarii filius * annum

Greg. Tur. lib. 4. cap. 21. Gesta Reg. Franc. cap. 29. Fredeg. Hist. Epit. cap. 55.

* *Gesta Reg. Franc. cap. 31. Greg. Tur. lib. 6. cap. 46.*

regni vigesimum secundum absolvit, vigesimum tertium inchoavit. Clotarius secundus Chilperici filius mortuus est * post annum regni quadragesimum quartum, inchoato quadragesimoquinto. Dagobertus autem Clodovei secundi Pater cum vivere * desiit, agebat annum regni decimum sextum.

Fredeg. chron. cap. 1.

* *Fredeg. chr. cap. 56. Gesta Reg. Franc. cap. 43.*

* *Fredeg. Chron. c. 79. Gesta Dagob. cap. 48.*

Age ergo & supra annum 511. in cujus fine Clodoveus primus obiit, adde Clotarii primi annos 50.
Chilperici annos 22.
Clotarii secundi annos 44.
Dagoberti annos 16.
Et Clodovei secundi annos 3.*
Habebis annum 646.

Ergo concurrit annus tertius Clodovei secundi cum anno Christi 646. & consequenter

annus ejus primus cum anno Christi 644.

Regnare cœpit Clodoveus secundus, qua die Dagobertus pater ejus mortuus est, hoc est die * 19. Januarii. Regnavit autem, ut minimum, sexdecim annis completis: nullus enim Historicus pauciores ipsi tribuit: neque tu ibis inficias, qui contendis ipsum anno regni decimo-sexto celebrasse conventum Clipiacensem. At Fredegarius expresse ait * eum *regnasse annos octodecim*: idemque sensit * Auctor Anonymus Gestorum Dagoberti primi, quorum sententia longe videtur certior. Nam cum * Historici scribant Clodoveum *in extremis vitæ annis amentem esse effectum*; neque quisquam dixerit, aut dicere possit, amentem jam fuisse Clodoveum, cum an-

* *Gesta Dagob. Reg. cap. 41.*

* *Fredeg. Chron cap. 91.*

* *cap. 52.*

* *Ibid.*

no regni ejus decimo-ſexto celebratus eſt conventus Clipiacenſis ubi præfuit; reſtat ut nonniſi anno regni decimo-ſexto exeunte, vel ineunte decimo-ſeptimo, in amentiam inciderit. Atqui duobus tantum annis, poſtquam amens effectus eſt, *vitam cum regno finivit* : id diſerte veteres affirmant. Dicendus eſt ergo regnaſſe annis octodecim. Hæc de annis Clodovei ſecundi diſputata ſunt paulo fuſius; ſed quo me illa deducant, vides.

Regnare cœpit Clodoveus ſecundus die 19. Januarii. Regnum tenuit annis ſexdecim integris, ut minimum : valde probabile eſt tenuiſſe annis octodecim. Itaque valde probabile eſt non eſſe mortuum ante initium anni 662. aut ſi regnum ejus ad

annos sexdecim contrahas; si sal-
tem pateat non esse mortuum an-
te annum Christi 660; Clotarius
tertius, nonnisi defuncto paren-
te, solium conscendit; ergo re-
gni ipsius initium differendum
est usque ad annum Christi 661
aut saltem usque ad annum 660;
quod primum demonstrandum
erat. Jam venio ad alterum
quod proposueram; nempe cer-
tum esse, quod Clotarius non vi-
xerit ultra annum 670: proba-
bile autem, quod ipso anno 666
interierit.

Chilpericus, qui prius Daniel
dictus fuerat, agebat annum re-
gni tertium, quando simul cum
Ragenfredo Majore-domus,
Vinciaceini pugna victus est ad
fugatus à Carolo Martello. Non
posse alio Chilperici anno pu-
gnam illam collocari intelli-

gunt omnes, qui temporum illorum Historias perlegerunt; idemque facile confirmarem ex Præcepto pro Monasterio Fossatensi à te exscripto in libris * *de re diplomatica.* Commissa autem est Vinciacensis pugna anno Christi 717. Quapropter concurrit annus Chilperici secundi tertius cum anno Christi 717. Vinciacensis pugnæ. Epocham sic demonstro.

* De re diplomat. lib. 6. p. 466.

Contigit * hæc die 21. Martii, quæ erat Dominica dies in Quadragesima. Dominicam hanc fuisse diem xv. ante Pascha, hoc est Dominicam Passionis * Annales quidam Francici testantur. Anno autem 717. Dominica Passionis incidit in diem 21. Martii; hoc enim anno celebratum est Pascha die quarta Aprilis. En igitur Epocha altera

* Fredeg. Chron. cap. 106. Gest. Reg. Franc. cap. 53. Ann. Fr. brev. apud Andr. du Chesne. tom. 2. p. 3.

* Andr. du Chesne, tom. 2. p. 7. Annales alii breves.

certissima annum Chilperici secundi tertium cum anno Christi 717. concurrere.

Numera ergò annos, quibus Clotarii tertii successores sceptrum tenuerunt ad tertium usque Chilperici secundi annum.

Childerico Clotarii fratri tribus* annos. 3.

* Lib. 6. pag. 486.

Theodorico Childerici successori * annos, ut minimum. 17.

* Ibid. p. 473.

Clodoveo tertio Theodorici filio * annos. 5.

* Ibid. p. 476.

Childeberto Theodorici fratri* annos. 16.

* Ibid. p. 484.

Dagoberto Childeberti filio * annos. 3.

* Ibid.

Quibus annis adjunge Chilperici, qui fuit Dagoberti successor, annos. 3.

Summa erit annorum 47.

Jam detrahe summam illam ab annis septingentis septemdecim (concurrit enim, ut dixi, annus Christi 717. cum anno Chilperici secundi tertio) habebis annum sexcentesimum septuagesimum primum ineuntem, quo dicere debes Childericum Franciam Occidentalem cum Orientali regere cœpisse. Certum est igitur* Clotarium tertium, qui ad solium evectus est anno 660. aut etiam 661. vitam non protraxisse ultra annum, 670. aut 671. ineuntem.

Ubi advertendum me hactenus in computandis successorum Clotarii tertii annis secutum esse Chronologiam à te ex diplomatibus emendatam: quid si prætermissis diplomatibus, quorum nonnulla aperte falsa, pleraque incerta, seriem tempo-

rum ex veteribus Historicis ordinemus? Clotarii tertii regnum in spatium multo angustius contrahetur.

Possumus enim Childerico Clotarii fratri tribuere regni * annos. . . . . 3.
Theodorico * . . . . 19.
Clodoveo tertio * . . . . . 4.
Childeberto * . . . . 17.
Dagoberto * . . . . 5.
Quibus annis si adjungas Chilperici secundi annos. 3.
Erunt anni.. . . . . 51.

** Gest. Reg. Franc. cap. 49.*
** Fredeg. chr. cap. 101. Chron. brev. apud And. du Chesne, Tom. 1. p. 781.*
** Gest. Reg. Franc. c. 50. Chron. brev.*
** Chron. brev. Gesta Reg. Fr. cap. 50.*
** Fredeg. chr. cap. 106. Gesta Reg. Fr. cap. 81. aliique.*

Quam summam si detraxeris ab annis septingentis septemdecim, restabunt anni *666*. Clotariusque tertius dicendus erit obiisse anno Christi sexcentesimo sexagesimo sexto. Quod si Clodoveus secundus ejus pater regnavit, ut valde probabile est, annos

annos 18. & vitam produxit ad annum Christi 662. supererunt tantummodo anni quatuor cum aliquot mensibus, quibus Clotarii regnum concludetur.

Scio à multis eruditis viris Clotarii tertii regnum protrahi ad anuum decimum-quartum, decurtatis Successorum ejus annis. Sed institutam ab ipsis temporum seriem non sequeris, nec sequi potes, quandiu valere diplomata tua & genuina esse contenderis. Neque si sequaris, idcirco ostendes legitimum esse Diploma, in quo decimus-sextus ejusdem Clotarii tertii annus notatur.

Nunc ut dicta paucis verbis contraham. Constat annum Clodovei secundi tertium concurrere cum anno Christi 646. & Chilperici secundi annum

item tertium incidere in annum Christi 717. Gemina hæc Epocha superius demonstrata est. Ab anno Christi 646. ad annum 717. numerantur anni dumtaxat 72..ex quibus si detraxeris illos qui cæteris sunt Regibus assignandi, hoc est 61. juxta chronologiam tuam, aut 67. juxta Autores à me citatos, non possunt anni superesse sexdecim quos Clotario tribuas. Quare cum certum sit Clotarium tertium non pervenisse ad annum regni decimum-sextum, imo valde probabile sit ipsum vix annum regni quintum attigisse, omnino falsa dicenda est Charta Chrotildis matronæ, quam anno regni Clotarii decimo-sexto datam esse vis; quod erat demonstrandum.

Jam vero huic capiti prius-

quam finem impono, per te mihi liceat velim, Vir erudite, paulò liberius hic tecum expoſtulare & queri; quod diplomatibus vetuſtis adverſus Hiſtoricorum fidem plus æquo favere videaris. Nam cum in Merovingica & Carolina Diplomata, non modo remotiſſimorum temporum longinquitas, ſed etiam multiplices Falſariorum fraudes, injiciant ſuſpicionem falſi, quæ nullo à te argumento expurgata eſt, nec fortaſſe poteſt expurgari: durum eſt ex his tamen Diplomatibus inſtitutam à veteribus ac minime ſuſpectis Hiſtoricis chronologiam emendare velle. Quid enim? Si coram peritiſſimo aliquo forenſi Judice ſteterint partes adverſæ; atque hinc proferatur ſemilacera Chrotildis matronæ Charta

notata anno Clotarii tertii decimo-sexto: illinc opponatur Fredegarii, qui temporum Clotarii tertii tantùm non æqualis est; Anonymi Scriptoris, qui sub Theodorico Calensi vixit; Aimoini, cæterorumque Historicorum testimonium, quorum plerique Clotario tertio annos dumtaxat quatuor, ne unus quidem annos sexdecim tribuit: id inquam, si proponatur judici; putasne æquissimum virum & idoneum rerum æstimatorem, repudiata tot tantorumque testium auctoritate, litem adjudicaturum esse incerto Diplomati? an non potius pro falso habiturum esse Diploma, quod historicæ fidei tam aperte repugnat? Quod si vetustiora instrumenta, quæ cum probatis historiæ monumentis non consentiunt, in judicio forensi ne-

mo prudens admiserit: cur eadem à litteratis hominibus ut indubitata recipi postulas? Sed rem nostram prosequamur.

Caput VI.

De sexto Autographorum indubicatorum specimine.

SPECIMEN * illud Præceptum est, quo Theodoricus Clodovei secundi filius ait. 1. Se in perpetuum Cœnobio Dionysiano concedere *Latiniacum villam positam in pago Meldequo.* 2. Villam illam fuisse olim possessam ab illustribus viris Ebroino, Waratone, & Ghislemaro Præfectis palatio seu Majoribusdomûs regiæ. 3. Eandem ad fiscum regium ipsius Waratonis morte rediisse. Præceptum illud spurium esse multa argu-

* De re dipl. mat. lib. 5. p. 379. lib. 6. p. 471.

menta demonstrant.

1. Tria quæ modo commemoravi, falsa sunt. Nam villa Latiniacum sita in pago Meldensi, non à Theodorico, sed à Dagoberto Theodorici avo fuit Basilicæ Dionysianæ concessa anno ipsius regni decimo-quarto. Eadem villa non fuerat possessa ab Ebroino, Waratone & Ghislemaro Majoribus-domûs, sed à Bobone Duce, & à Tacilone Comite Palatii. Denique non illa rediit ad fiscum regium morte possessoris: sed hanc ab iisdem Bobone & Tacilone, commutatione alterius villæ, Dagobertus receperat. Hæc omnia Anonymus Monachus Dionysianus Scriptor Gestorum Dagoberti primi expressè testatur
* Cap. 37. his verbis. * *Eodem tempore* (hoc est anno 14. regni sui) *devotis-*

simus Rex Dagobertus Ecclesiam Christi martyrum Dionysii ac sociorum ejus heridem propriorum fecit Praeceptorum subscriptionibus, de Campania villa..... & de Tiberniorie..... seu etiam de Latiniaco, quae sita est in territorio Meldico, quam ipse Rex cum Bobone Duce & Tacilone Comite Palatii, de suo proprio fisco commutaverat.

2. Præceptum illud Theodorici nomine confictum, sic incipit. *Theodoricus Rex Francorum vir inluster. Dum & nobis divena pietas ad legiterna etate fecit pervenire, & in solium rigni parentum nostrorum succidire apertit, nobis & condecit pro salute anima nostra cogitare debiamus.* Quæ verba Adolescentem sapiunt, qui vix alienæ tutelæ annos egressus, legitimamque ætatem adeptus, solium paternum recens conf-

cenderit : non virum decent, qui fermè quadragenarius à sexdecim annis sceptro potiatur; qualem Theodoricum tunc fuisse fateri debes. Observas * enim annum Theodorici decimum-sextum concurrere cum anno Christi sexcentesimo nonagesimo: idemque * indicas Clodoveum secundum Theodorici patrem è vivis excessisse anno Christi 654. aut 655. ineunte, numerasque annos triginta sex ab obitu Clodovei ad annum Theodorici decimum-sextum, cujus autem pater ante annos triginta-sex obierit, ille trigesimum septimum saltem ætatis annum attigerit necesse est.

Quid si, cum Clodoveus vivere desiit, Theodoricus jam bimus fuit aut trimus? Quippe cum veteres Historici * tradant

* *De re diplom. lib. 6. p. 471.*

* *Ibid. pag. 468.*

* *Fredeg. Chron. cap. 91. Gesta Dag. Reg. c. ult.*

Clodoveum ſecundum duobus poſtremis vitæ annis amentem fuiſſe: valde credibile eſt filiorum ejus natu minimum, annos ſaltem duos aut tres, cum Pater obiit, habuiſſe. Unde conſequens eſt Theodoricum juxta inſtitutam à te rationem temporum fuiſſe ferè quadragenarium, cum annum ageret regni decimumſextum. Quis ergo credat Regem quadragenarium, & agentem annum regni decimumſextum, tum primùm cogitaſſe de gratiis divino numini habendis, quod à tutoribus liber & ſui juris factus ad legitimam ætatem pervenerit, & paternum ſolium conſcenderit?

Neque opponas Theodoricum fuiſſe multo minorem quadragenario juxta propoſitam ſuperius chronologiam, in qua

Clotarii tertii Theodorici fratris natu maximi regnum ad quatuor aut quinque annos contrahitur. Nam tibi chronologiam hanc ſequi non licet, quandiu contendis genuina eſſe exhibitorum à te diplomatum Autographa. Neque ſi ſequaris, ruet propterea argumentum quod expoſuimus : cum ſemper ridiculum ſit eum qui agat annum ætatis vigeſimum-ſeptimum vel octavum, regni vero decimum-ſextum, jam tum primùm Deo gratias habere, quod legitimam ætatem conſecutus, regno avito potiatur.

3. Idem Theodoricus, ut ſignificet ſe Reginæ Crodochildis precibus excitatum eſſe ad donandam Cœnobio Dionyſiano villam Latiniacum, ſic loquitur : *nos ad ſuggeſtione præcelſæ*

Reginæ nostræ Chrodochilde......
Quæ loquendi formula, ut Rex uxorem vocet *Reginam nostram*, est omnino insolens & inusitata. Chrodechildem *Reginam nostram* Franci vocare poterant, non Francorum Rex, cui ipsa Regina esset subjecta. Neque cæteri Reges, cum in diplomatibus Reginam aliquam appellant, sic solent absolutè dicere REGINAM NOSTRAM: sed dicunt *præcelsam genitricem nostram Reginam, dulcissimam conjugem nostram Reginam.*

4. Idem Rex Theodoricus post verba à me modo recitata sic pergit: *Nos ad suggestione præcelsæ Reginæ nostræ Chrodechilde, seo & inlustri viro Berchario Majorem-domos nostræ......* Quæ postrema verba novum argumentum falsi continent, si modo ra-

tio temporum quam ſequeris vera eſt. Quippe mors Bercharii, qui vulgò Bertharius dicitur, debet juxta Chronologiam tuam contigiſſe anno Theodorici decimo-quarto. Pipinus enim * nonniſi poſt occiſum Bertharium ſuſcepit præfecturam Franciæ Occidentalis, cum antea ſolis Auſtraſiis præeſſet : rexit autem utrumque populum Franciæ Orientalis & Occidentalis annis * viginti-ſeptem : & mortuus eſt anno Chriſti * 714. adeoque utriuſque regni principatum ſuſcepit anno 688. poſt Victoriam Textriciacenſem & Bertharii mortem. Jam vero ſi inſtituta à te ratio temporum vera eſt, incidit annus Chriſti, 688. in annum Theodorici decimum-quartum. Occiſus eſt ergo Bertharius juxta Chronologiam

* *Erchamb. Frag. Fredeg. Chr. Geſta Reg. Franc. &c.*

* *Fredeg. Chron. Geſta Reg. Franc. aliique.*

* *Frag. Hiſt. apud Andr. du Cheſne, tom. 3. p. 783.*

logiam tuam anno Theodorici decimo-quarto.

Quæro igitur, quomodo Bertharius anno Theodorici 14. occiſus, potuerit eidem Regi anno regni ejus 16. ſuggerere, ut villam Latiniacum Cœnobio Dionyſiano concederet? Scilicet *ejus rei faciendæ,* * inquis, *Auctor Bercharius adhuc vivens & inſtigator fuerat.* Quaſi vero Pipinus, à cujus nutu tum Theodoricus pendebat, honorificam Bertharii æmuli ſui mortui mentionem ſine ulla cauſa fieri permiſiſſet.

* *De re diplom. Lib. 6. p. 472.*

Cætera, quæ adverſus idem Theodorici Præceptum adjici poſſent non pauca, prætermitto, cùm hæc ad ejus fidem elevandam ſatis ſuperque eſſe videantur.

Caput VII.

De septimo & decimo Autographorum indubitatorum speciminibus.

Duo specimina hoc uno capite complector, quia eodem ambo argumenti genere impugnari possunt.

De re Diplo- mat. lib. 5. pag. 361. lib. 6. p. 469.

Primum quidem Placitum * est quo Theodoricus Rex Chramlino Episcopo Ebredunensi exauctorato indulget, ut facultates suas post exaugurationem retinere possit. Placitum illud propria manus suæ subscriptione Theodoricus roboratum voluit: sic enim ipse loquitur in fine. *Et ut hæc autoritas firmior habiatur, manus nostræ subscriptionibus subter eam dicrevimus roborare.* Post hæc autem verba se-

quitur ipsa subscriptio hoc modo, IN CHRISTI NOMENE THEUDERICUS REX SUBS. Præceptum de villa Latiniaco, quod superiori capite examinatum est, subscriptione sua Theodoricus pariter firmavit, ut patet ex postremis Præcepti verbis: *Et ut hæc præceptio jussio nostra firmior habiatur, & melius per tempora conservitur, manus nostri subcriptionebus subter eam decrivemus roborare.* Infra subscriptio legitur hoc modo, IN CHRISTI NOMENE THEUDERICUS REX SUBS.

Istorum diplomatum veritas aut falsitas ut magis ac magis explorata esset, placuit manus regiæ subscriptionem unam cum altera conferre. Quippe si genuina sunt ambo diplomata, aiebam, erit in utraque subscriptione eadem manus, eadem scriptu-

ra: ſin alia manus in uno, alia in altero Diplomate apparet; vel utrumque ſpurium ſit neceſſe eſt, vel ſaltem erit alterutrum falſum, & conſequenter utrumque ſuſpectum. Factæ autem comparationis is eventus fuit.

1. Ut & de cæteris ſileam, obſervatum eſt litteram B, quæ in utraque ſubſcriptione quinquies occurrit, utrobique eſſe planè diverſam. In Præcepto de villa Latiniaco ſemper delineata eſt gemino calami ductu; ita ut ductus unus Litteræ partem præcipuam ac totum veluti corpus efficiat, alter Litteræ ſuperaddat caput ſive roſtrum. Prior calami ductus ſuperiore ſua parte Litteram antecedentem reſpicit, inferiore conſequentem. Ductus alter poſtquam Litteræ caput ef-

formavit, eandem cum Littera consequente connectit. Atque hæc Litterulæ forma quinquies observata reperitur in sexti speciminis subscriptione. Contra in subscriptione septimi, eadem Littera formam habet planè diversam, unicoque tractu ducta non eodem modo Litteræ consequenti sese inserit. Sunt & aliæ plures Litteræ, in quibus non levis animadvertitur diversitas: sed quia illæ non recurrunt sæpius ut Littera E, quæ in subscriptione quinquies repetitur: idcirco de hac sola Littera comparationem instituo.

2. Utriusque subscriptionis diversitas multo manifestius se prodit, si curiosius inspiciantur grandiores illi tractus, quibus plurimæ Litteræ modo supra, modo infra alias longissimè ex-

currunt. Nam cum tractus ejusmodi liberiori calamo duci soleant, in his maximè relucet cujusque manus indoles & scripturæ ingenium. Porrò illi in specimine sexto prodeunt rectâ, eodem semper tenore, nec graciliores in parte infima, quam in suprema. E conrrario in septimo specimine, leviori manu ducti, atque in arcum recurvi extenuantur sensim, & in minutissimum acumen desinunt. Unde inferas non eadem manu in utroque Diplomate scripta esse hæc verba, IN CHRISTI NOMENE THEUDERICUS REX SUBS. Atqui in utroque Theodoricus expresse testatur se propria manu subscribere. Ergo vel utrumque, vel saltem alterutrum Diploma falsum est.

Jam vero ad specimen deci-

mum veniamus. Eo continetur * Præceptum, quo Childebertus Theodorici filius villam Napsiniacum in pago Bituricensi largitur Monasterio Dionysiano. Chartam Regi obtulit, proprioque nomine ac Chirographariæ nota obsignavit idem Wlfolaëcus Referendarius, qui Præceptum de Latiniaco villa obsignaverat. Utrumque ergo Chirographum compone, animadvertes lineas triplici quidem versu utrobique circumductas, sed numero tam dispari, tam dissimili forma, ut nemo dicere possit eadem manu esse exaratas. Quod si diversum est Chirographum, alterutrum Diploma inter spuria debet amandari. Cum autem nesciatur, utrius diplomatis chirographum adulterinum sit, utrumque remanet incertum.

* *De re diplomat. lib. 5. pag. 382. lib. 6. p. 476.*

Neque verò existimes aut Theodorici Regis subscriptionem geminam, aut geminum Wlfolaëci Referendarii chirographum, & chirographo appositum signum obiter ac perfunctoriè à me esse examinatum. Oculis propriis diffidens, peritissimos in secernendis scripturis homines & experientissimos in hac arte Magistros consului. Hi re diligenter inspecta, & seorsum interrogati responderunt, tum gemina Theodorici Chirographa, tum duabus in chartis appictas Wlfolaëci nomini Chirographarias tesseras, manu planè diversa esse descripta; si modo qui diplomata in ære incidit Cælator, Autographa fideliter expresserit. Autographa enim ad manus habere cùm non liceret, ex insertis

libro tuo tabellis totum judicium institutum est. Verum chirographa & signa, de quibus agimus, non esse temere æri incisa, sed Autographum in iis accuratè repræsentari, cùm multa sunt quæ persuadent; tum illud imprimis, quod litteræ ac calami ductus quoties in eadem charta recurrunt, semper sui sint similes ejusdemque indolis; nec à se invicem dissideant, nisi in diversa charta.

Quod si tu aliud judicas, qui non diplomatum effigies, sed diplomata ipsa habes ad manum: tuum erit adhibere aliquos viros in dijudicandis scripturis & chirographis exercitatos: qui si testentur vel Theodorici gemina Chirographa, vel duo Wlfolaëci Referendarii signa ejusdem esse manûs ac scripturæ,

cedam illico & lubens, petitumque ex difcrepantia fcripturarum argumentum nullum effe pronunciabo. Sed quandoquidem de chirographorum comparatione fermo incidit, patere ut quod mihi in mentem venit, libere aperiam.

Miratus fum fæpenumero quod, cum adeo ftrenuus ac diligens fueris in conquirendis argumentis quibus veteres chartas veras à falfis fecerneres, unum tamen prætermiferis, quod videtur maximè obvium, & eft cæteris multo certius: nimirum Chirographorum ac Scripturarum comparationem. Hæc autem comparatio meo quidem judicio fic inftitui poffet. Conferri debent inter fe diplomata omnia, quæ ab eodem feu Rege, feu Referendario fufcripta fe-

runtur. Cùm dico omnia, ne illa quidem excipio, quorum falsitas manifesta est & cunctis nota. Quippe manifestè falsa sunt utilia ad retegendam aliorum falsitatem, cùm obscura est, nec in aperto se prodit. Mentem explico.

1. Si diversa diplomata ejusdem Regis aut Referendarii nomen habeant, & eadem in singulis fuerit manus, idem chirographum; omnium eadem debet esse fortuna: hoc est, si ex his unum conviceris falsi, cætera falsa sint necesse est: si unum probaveris verum, cætera pariter vera esse probaveris; falso enim falsum potest aliquando congruere, falso verum consentire nunquam potest. Atque ut exemplum hujus rei subjiciam: servatur in Tabulario Diony-

ſiano celebre illud Clodovei ſecundi Diploma, quod quia non modo genuinum eſſe autumas, ſed etiam cæterorum normam eſſe vis & ſpecimen, integrum ac ſub ipſa Autographi forma æri inciſum repræſentaſti. Subſcriptum iſtud eſt non modo à Clodoveo Rege, ſed etiam ab Eligio, Landerico, Palladio, Claro, Ermenrico, aliiſque tum Epiſcopis, tum viris Illuſtribus, qui pariter ſubſcripſiſſe repeniuntur pluribus diplomatibus, quæ tamquam genuina à Dubleto edita, tu tamen ſpuria eſſe negare non potes. Antequam ergo Clodoveanum Diploma pro libertate Monaſterii Dionyſiani verum eſſe & indubitatum Autographum pronunciares, debueras, ut mihi videtur, explorare, an quæ in iſto habentur

tur ſubſcriptiones Clodovei Regis, Landerici, Eligii, aliorumque, non ſint ejuſdem manûs & ſcripturæ, ac earumdem perſonarum ſubſcriptiones, quæ in Diplomatibus ſpuriis occurrunt. Si enim eadem manus eſt, Clodoveanum Diploma pro libertate Dionyſiani Monaſterii debet cum aliis inter adulterina numerari.

2. Si comparata inter ſe varia ab eodem Rege ſeu Referendario ſubſcripta Diplomata non conſentiant, neceſſe eſt ut ex his unum ſit falſum, fieri poteſt ut nullum ſit verum: quia verum vero nunquam, falſum autem falſo ſæpiſſime opponitur. Ex.g. Diplomata, quorum comparatio in hoc capite facta eſt, non ſunt ſimul vera, quia non conſentiunt chirographa: ſed poſ-

R

sunt esse simul falsa; quia potuerunt à diversis falsatoribus fabricari.

3. Cum servata in diversis Ecclesiis ac regionibus Diplomata, ejusdem Regis ac Referendarii manu subscripta videntur; & illa inter se composita repræsentant eandem manum, idem chirographum; debent, si modo nihil aliud obstat, vera censeri. Quippe fieri facilè potest, ut in eodem Tabulario in eademque regione plura idem Falsarius Diplomata spuria adornarit: at ut id fecerit in diversis Tabulariis & regionibus, fieri facilè non potest.

Posset ergo hac Diplomatum comparatione syncerorum Autographorum veritas agnosci. Quorum indubitatorum si semel collecta esset copia aliqua, tum tutò posses ex diligenti istorum

inſpectione artem Diplomaticam inſtituere, & leges ſecernendi antiqua inſtrumenta vera à falſis.

Caput VIII.

De octavo Autographorum indubitatorum ſpecimine.

Exhibet * nobis octavum ſpecimen Vandemiris & Erchambertæ ejus conjugis Chartam; quæ, ſi vera eſt, probat fuiſſe ambos ditiſſimos & piiſſimos; utpote qui vel uno hoc inſtrumento viginti-ſeptem villas variis ſeu Eccleſiis, ſeu Monaſteriis donant. At charta illa multis nominibus tibi ſuſpecta eſſe debuit.

* *De re diplomat. lib. 5. p. 381. lib. 6. pag. 472.*

Atque ut cætera taceam, quî fieri poteſt, ut cum ſis rerum harum peritiſſimus, certum & in-

dubitatum existimes Diploma, in quo hæc leguntur: *Simile modo donamus ad Basilica Domnæ Vincente, vel Domni Germani, ubi Vir venerabilis Audcharius Abba praeesse veditur villas cognomenantis Oxma in pago Dorcassino, Moviolio in pago Andegavino, cum omne intigritate.... Anno XVII. rigni Domini nostri Theuderice gloriosissimi Regis.* Quibus paucis verbis duo enunciantur, quorum unum valde incertum, alterum manifestè falsum est, nec Theodorici Regis temporibus ullatenus congruit.

1°. An Theodorici Regis temporibus Audcharius, sive Autharius Abbas præfuerit Monasterio S. Vincentii, quod nunc dicitur *S. Germani de pratis*, valde incertum est, si non manifestè falsum. Non èquidem igno-

ro alterum citatum esse * à te Theodorici Diploma in quo pariter laudatur Autharius Abbas. Sed utrique Diplomati oppono primò veteres Monasterii Indices scriptos ante annos quingentos. Illi enim, * ut ipse fateris, inter Abbates Monasterii *S. Germani de pratis* unicum recensent Autharium, quem sub Childeberto primo collocant; & affirmant fuisse *primum hujusce loci Abbatem.*

* *Sec 3. Benedict. pars 2. p. 93.*

* *De re diplomat. lib. 6. pag. 481. 578.*

Oppono præterea Aimoinum, qui ante annos fermè nongentos scribebat * Autharium à Childeberto Clodovei magni filio omnium primum Parisiensi sancti Vincentii Monasterio esse Præfectum. Idem Auctor sub Theodorico Clodovei secundi filio quatuor ait in eodem Monasterio vixisse Abbates; * Si-

* *De Gestis Franc. lib. 2. cap. 20. p. 61.*

* *Ibid. lib. 4. cap. 46. p. 185.*

gofridum scilicet, Sanctum Babolenum, * Childeramnum, & Hunfridum; nullo alio, præter hunc quem primum numerat, Authario appellato.

* Ibid. cap. & pag. seqq.

Porrò Aimoini auctoritas etsi fortasse aliis in rebus elevari potest, quod libri ejus nonnulla menda contineant: tamen, ubi agitur de rebus Abbatibusque Monasterii *S. Germani de pratis*, magni debet esse ponderis. Erat enim ipse Monachus ex Familia S.Benedicti, quem *Patrem* * vocat, *cui suum scire, suum posse, suumque vivere post Deum acceptum ferre* se profitetur. Præterea eundem vixisse in Monasterio S. Germani, ibique fuisse Notarium sive Scribam Capituli contendit Aimoini Editor Jacobus du Breul Monachus & ipse Germanensis. Denique Ai-

* *Aimoin. De Gestis Franc. Epist. nuncup.*

moinus floruit nono sæculo, quo tempore facilè adhuc fuit legitimam omnium, qui Monasterio suo præfuerant, Abbatum seriem texere: eorum præsertim qui vel sub finem septimi sæculi, vel sæculo octavo vixerant, cum istorum tempora tantum non contingeret Aimoinus.

Nihil ergo prohibere poterat, si modo id curavit, quominus Abbatum illorum nomina haberet, qui sub Theodorico, de quo nunc agimus, Monasterium suum rexerant. Id autem curavisse se satis apertè indicat, vel in operis fronte. Quippe instituti sui rationem reddens, profitetur sibi quidem ante omnia propositum esse, ut * *res gestas Francorum, quæ per diversos sparsæ libros, & inculto erant sermone descriptæ, in unius redigeret corpus*

* *Aimoin. De Gest. Fr. Epist. nuncup.*

opusculi, & ad emendatiorem Latinitatis redigeret formam. Sed præterea addit *se præcipue curavisse, ut in omnibus libris mentio fieret Benedicti Patris..... certis ex causis*: hoc est, ut ego interpretor, certis ex monumentis. Fuisset autem immensum totius ordinis S. Benedicti res universas complecti. Quare præ cæteris Monasterium suum elegit, cujus historiam & Abbatum successionem certis ex monumentis breviter descriptam, historiæ ac rebus gestis Francorum insereret. Fuerit igitur Aimoinus in cæteris negligens: tamen in successione illa describenda diligentissimam ab eo positam fuisse operam, nemo ambigere potest.

Hæc cum ita sint, miror Aimoini testimonium à te hoc in loco postponi testimonio aucto-

ris illius, qui vitam S. Droctovei scripsit. Qui Auctor Monachus quidem fuit Germanensis, ut Aimoinus; sed Anonymus, & incerti temporis : de quo hæc tantum certò scimus, nempe quod Aimoino, cujus * Libros *de Gestis Francorum* citat, fuerit posterior ; quod vixerit * post iteratam Basilicæ sancti Germani deflagrationem, quam sub finem noni sæculi contigisse * affirmas ; quod scripserit post incendium quo Bibliothecæ Monasterii sui Libri * omnes simul cum veteri S. Droctovei vita absumpti sunt. Ejusmodi Auctorem incerti nominis & temporis, omnibus ferè adjumentis ad veritatem detegendam necessariis destitutum Aimoino longè antiquiori, Abbatum Monasterii sui seriem certis ex monumentis

* *Vita S. Droct. num* 2.
* *Ibid. n.* 11.
* *Sæc.* 1. *Bened. p.* 255.
* *Vita S. Droct. num.* 1.

describenti quis anteponat?

Quanquam Anonymus ille Scriptor nihil omnino habet de Authario Abbate, quem Diplomata tua contra Historiæ fidem rejiciunt ad Theodorici tempora. Sed sanctum Droctoveum, qui ab Aimoino dicitur Authario successisse in regimine Monasterii S. Vincentii, ipse Anonymus Monachus scribit * *à Beato Germano* primum Abbatem esse delectum. Quæ ejus verba non sic accipienda sunt, ut sanctus Droctoveus intelligatur omnium omnino primus Abbas fuisse in Monasterio S. Vincentii. Significat * enim ipse Auctor qui ita loquitur, Droctoveum nonnisi post Childeberti Regis mortem ac Basilicæ Dedicationem Abbatem esse delectum. Atqui apud S. Vincentium

* Num. 2.

* Num. 14.

Childebertus ipse vivens Monachos constituerat; hos autem sine Prælato vixisse nemo dixerit. Fuit ergo ibidem aliquis ante S. Droctoveum Prælatus, nimirum Autharius, quem à Childeberto Rege ibi institutum expresse docet Aimoinus.

Autharium autem, quem Anonymus Scriptor videtur ignorare non potuisse, ab ipso prætermissum esse suspicor; tum quia pulchrius erat originem Monasterii sui repetere à Sancto Droctoveo, quàm ab Authario qui in album Sanctorum non est relatus; tum quia Autharius prima tantum vidit Monasterii incunabula, cùm illius nulla adhuc certa esset forma. Eam enim à Beato Germano post Basilicæ ipsius dedicationem accepit, cùm jam Monachis præesset Droctoveus.

Ut ut est, Anonymi Scriptoris testimonium non est tanti, ut Aimoino & veteribus Monasterii Indicibus fides idcirco abjudicari, & Autharius Abbas è primo loco ad Theodorici tempora amandari debeat. Quod si sua Authario sedes servatur, & primus dicitur à Childeberto institutus Abbas Monasterii S. Vincentii, falsum est Diploma in quo anno Theodorici regni decimo-septimo illic præfuisse ponitur.

2. Ejusdem Diplomatis falsitas multo certius alio ex capite revinci potest. Nimirum in verbis initio hujus capitis à me relatis ex illo Diplomate. Sancti Vincentii Basilica simul vocatur *Basilica Domni Germani;* cùm tamen omnino certum videatur, nobile illud templum Theodorici

rici

rici Regis tempore nondum dictum fuisse *Basilicam Sancti Germani*.

Ac primò constat Basilicam illam à Childeberto Clodovei magni filio conditam, & ab ipso sancto Germano Parisiensi Episcopo consecratam, dedicatam esse in honorem sanctæ Crucis & sancti Vicentii. Id tu * diserte affirmas: id antiqui Auctores docent,* Usuardus,* Aimoinus, * Gregorius Turonensis, & * alii.

** Sæc. tert. Benedict. part. 2. pag. 92.*
** In Martyr.*
** De Gestis Franc. lib. 2. cap. 20.*
** Greg. Turon. Hist. lib. 4. cap. 20.*
** Gesta Regum Franc. cap. 26.*

Eadem Basilica pristinum nomen retinuit, etiam postquam S. Germanus, qui illam dedicaverat, sepultus est in sancti Symphoriani sacello, quod ipsi Basilicæ cohærebat, & in ipsius porticu erat positum. Hoc ipsum discimus ex Gregorio Turonensi, qui post S. Germani

S

mortem quoties laudatam modo Baſilicam nominat (nominat autem * ſæpius) eam nunquam Baſilicam ſancti Germani appellat, ſed Baſilicam ſancti Vincentii, ſervato primo nomine.

* *Greg. Tur. Hiſt. lib. 6. c. ult. lib. 8. c. 10. & 33. lib. de glor. conf. cap. 90.*

Idem mos perſeveravit temporibus Dagoberti primi, qui fuit avus Theodorici, de quo nunc agimus. Sic enim loquitur ipſe Dagobertus in Teſtamento, quod anno regni decimoquarto condidit: *Donamus*, ait, *ad Baſilicam Domni Vicentii Parrhiſius, donatumque in perpetuum eſſe decrevimus, villam cognominatam Cumbis, in pago Parrhiſiaco, quam Urſa filia Arderici tenuit.* Atque huic Dagoberti Teſtamento, cujus partem exſcripſit * Aimoinus nono ſæculo, tutius fidem haberi puto, quam chartis, quæ nullius antiqui Scri-

* *Aimoin. De Geſt. Franc. lib. 4. cap. 30. p. 176.*

ptoris auctoritate munitæ, nunc primùm è tenebris in lucem prodeunt.

Idem nomen usurpat longè post Theodorici tempora Fredegarius in Chronico,* ubi Clotarium Dagoberti Patrem *in Ecclesia sancti Vincentii in suburbano Parisius esse sepultum* monet. * *Cap. 56.*

Retinuit primum nomen insignis Basilica, & vocata est Basilica sancti Vincentii usque ad Pipini Regis tempora, cum translato in eam S. Germani corpore dici cœpit *Basilica S. Germani*. Sanctissimi enim Præsulis relliquiæ fuerant post obitum depositæ juxta corpora Eleutherii & Eusebiæ ipsius parentum, * in sacello sancti Symphoriani; ibique humatæ jacuerant ducentis circiter annis. Sacellum autem sancti Symphoriani * cohære- * *Sæc. tert. Bened. pars 2. p. 97. Anon. Aut. Hist transl. S. Germani.* * *Ibid.*

bat quidem Basilicæ sancti Vincentii, & erat * in ejus porticu positum : sed tamen erat extra ipsam Ecclesiam, * in quam non potuit sanctissimi Episcopi corpus ex sacello inferri, nisi *pariete Ecclesiæ perforato.*

* *Ibid.*

* *Ibid.*

Quandiu S. Germani corpus in Sacello illo substitit, sepulchrum ejus, nec multis donariis, nec adeo frequenti populi concursu fuit celebratum. Id ipse Auctor *Historiæ translationis sancti Germani*, id Aimoinus non obscurè significant. Apertius declarat Carolus Magnus testis oculatus. Aliquando enim ingressus S. Germani Basilicam, stans ante altare sanctæ Crucis, coram omnibus sic locutus est : *Videtis, ô populi, condignum decorem hujus Ecclesiæ ? Reminiscor certè illius temporis, quo nihil ha-*

rum ornamentorum auri & argenti, excepta hac cruce, hic fabricatum erat. Domnus quippe Germanus tunc in illa crypta quiescebat; & parum quiddam, quod ibi modo habetur, pro magno computabatur. Pergit piissimus Imperator narrare, quemadmodum ex eadem crypta intra ipsius Ecclesiæ aulam venerandum corpus adolescentulo se ac præsente fuerit translatum. Atque hæc audivisse se Anonymus Auctor affirmat ex ipsius Imperatoris ore; *cujus verbis*, ait *, *majorem fidem adhibui, quam si ea, quæ dicebantur, ipse corporalibus oculis vidissem.*

* *Sæc. tert. Ben. part. 2. pag. 95.*

Cùm igitur in comperto sit, ante Pipini Regis tempora S. Germani corpus extra Basilicam S. Vincentii humatum jacuisse; cur Basilica eadem jam tum vocaretur Basilica sancti Germa-

ni? Certè si Sacellum, in quo ipsum corpus servabatur, non exuit pristinum nomen, sed semper dictum est Sacellum sancti Symphoriani: cur ipsa Basilica, extra quam sepulcrum erat positum, dicta fuisset *Basilica Sancti Germani?* Nulla nominis mutandi ratio fuit, donec sanctissimi Præsulis corpus ex Sacello intra ipsius Ecclesiæ aulam fuerit invectum, & sepulcrum ejus ingenti populorum concursu frequentissimisque miraculis cœperit celebrari. Hoc autem sub Pipino Rege contigit: igitur nonnisi tunc dici potuit *Basilica sancti Germani*, quæ prius dicta fuerat sanctæ Crucis & sancti Vincentii.

Rem ita esse apertè insinuat jam supra laudatus, Anonymus, sed coævus, Scriptor *Historiæ*

Translationis sancti Germani. Ille enim ut accuratus fuit, ante Translationem factam semper Basilicam vocat * *Ecclesiam sancti Vincentii*, nunquam Ecclesiam sancti Germani. Contra autem translatione facta, eandem semper vocat * *Ecclesiam sancti Germani*, nunquam Ecclesiam sancti Vincentii. Usque adeo certum est insignem hanc Basilicam non esse dictam *Basilicam sancti Germani*, antequam sanctissimi Præsulis corpus in eam fuisset illatum.

* Sæc. tert. Bened. part. 2. p. 94. & 95.

* Ibid. p. 97. & seqq.

Porro si admittatur illa epocha, quam ego firmissimis argumentis demonstratam reor; nempe Parisiensem sanctæ Crucis ac sancti Vincentii Basilicam non esse dictam Basilicam sancti Germani ante Pipini Regis tempora, cùm in eam piissi-

mi Antistis reliquiæ, curante & rem promovente Lantfredo Abbate, translatæ sunt ex S. Symphoriani Sacello, ubi ducentis circiter annis humatæ jacuerant: hæc, inquam, Epocha si certa sit, falsi convicta est Vandemiris & Erchambertæ Charta, in qua regnante Theodorico Rege Basilica S. Vicentii jam tum nominatur *Basilica Domni Germani.*

Eandem ob causam falsa dici debet Charta Childeberti Regis, quam in libro sexto vigesimam quintam * retulisti: in qua sancti Vincentii Monasterium ter appellatur *Monastyrium Domni Germani*. Falsæ itidem litteræ, * quibus *Chulbertha fæmina, anno quinto Chilperici Regis, testatur se per venditionis titolum Monasterio sanctæ Crucis & Domni Germani*

* *De re diplomatica Lib. 6. p. 480.*

* *Sæc. tert. Bened. part. 2. p. 94.*

cessisse res suas in villa Bodisio & in villa Mantla, easque tempore famis precario recepisse. Uno verbo falsa sunt omnia diplomata, quæ cum sub Merovingis Regibus data dicantur, Basilicam tamen sanctæ Crucis & sancti Vincentii, vocant *Basilicam sancti Germani.*

Quæ Diplomata Monasterii sancti Germani *de pratis*, etsi non haberent notam hanc falsitatis; tamen esse deberent valde suspecta. Insigne enim istud Monasterium à Danis seu Normannis ter * fuit nono sæculo direptum, bis * igne crematum, incendioque * absumpti omnes Bibliothecæ libri. In illa autem vastatione incolumes servatas esse Monasterii veteres chartas, nec periisse cum reliqua librorum aliarumque re-

* *Sæc. I. Ben. p. 295.*
* *Ibid. in vita S. Droct. num. 11.*
* *Ibid. num. 1. p. 292.*

rum fupellectili vix credibile eſt. Tam ſæpe iterata incendia & direptiones timorem injiciunt, ne Diplomata, quotquot his difficillimis temporibus dicuntur eſſe antiquiora, ex eorum numero ſint, quæ * conficta fuiſſe dicis *ad ſupplendam veterum jacturam ex bellis incendiiſque.*

* De re diplo. mat. lib. 1. c. 7. §. 6, p. 29.

Hactenus de primis ſpeciminibus Diplomatum Merovingicorum. Reliqua quæ ſive in libro quinto æri inciſa, ſive in ſexto exſcripta tantummodò, longè plura ſuperſunt, infinitum eſſet ſigillatim ad trutinam revocare. Venio ad illa, quæ Regibus ſecundæ ſtirpis tribuuntur. Pauca ex pluribus, ne longior ſim, expendam. At rurſum ne quis exiſtimet, ex induſtria à me ſeligi, quotquot maximè du-

bia videri possent; quæ proposuisti prima, atque Autographorum indubitatorum specimina esse voluisti, eodem, quo à te proposita sunt, ordine indiscriminatim ac sine delectu examino.

CAPUT IX.

De primo Carolinorum Autographorum specimine.

PRIMUM hoc specimen, quod in libro* quinto partim exhibes, & in sexto * integrum exscribis ex Autographo Dionysiano, Pipini Regis Præceptum est, quo Fulrado Abbati bona, urgente gravi morbo, sibi ab ipso commissa restituit, & de iisdem liberam statuendi facultatem concedit. Mi-

* *De re diplomat. p. 387.*
* *Ibid. pag. 495.*

rum fortasse multis videbitur, Fulradum ex Monacho Abbatem factum bona habuisse propria; quæ ipsius essent, non Monasterii; quæ periculoso morbo vexatus non Monachis suis relinqueret, sed regiæ fidei committeret; quæ convalescens sibi restitui postularet, simul cum facultate libere de iis statuendi: hæc, inquam, illis qui præscriptam veteribus Monachis vivendi normam non ignorant, mira sane videbuntur. Verum alia, eaque momenti majoris suppetunt, quæ tibi opponam.

Primò, Præceptum annulo suo sigillatum ipse Pipinus affirmat his verbis. * *Quam vero auctoritatem, ut firmior habeatur, vel pro tempore melius conservetur, subter eam firmavimus vel de annulo nostro sigillavimus.* Impressum

* *De re diplom. lib. 6. p. 496.*

ſum igitur regio Diplomati ſigillum inſpexi, annulum-ne Regis & imaginem referret. Hæſi, fateor, & obſtupui, cùm animadverti nihil aliud annulo repræſentari, præter effigiem Bacchi pampino redimiti. Neque vero res obſcura eſt, aut tibi latuit: ſic enim ipſe loqueris *: *in hoc Pipini Diplomate ſigillum non exhibet Regis effigiem, ſed potius Bacchi, aut cujuſvis alterius pampino redimiti.* Hoc tu quidem prudenter & verè. At miror, ex re tam inſolenti nullam tibi de ipſo Diplomate, aut ſaltem de ſigillo Diplomati affixo, ſubortam fuiſſe ſuſpicionem.

* *De re Diplom. lib. 5. p. 488.*

Quippe non ignorabas, longè id abhorere à Francorum uſu & moribus. Videras Childerici Regis annulum aureum, qui integer etiamnum ſervatur in Bi-

bliotheca regia, & Childerici ipsius imaginem habet, non Bacchi aut alterius falsi numinis. Habueras ad manus, & æri incisa in quinto libro non pauca exhibuisti sigilla regia, quorum ne unum quidem est, si istud Pipini excipias, quod imaginem Regis non gerat. Adde quod nulla ratio idonea excogitari possit, cur annulo suo Bacchum pampino redimitum repræsentari voluerit Pipinus Rex, cui fortitudinis laudem & pietatis plurimi Scriptores tribuunt; nemo quem sciam, vinolentiæ & ebriositatis vitium exprobrat. Tam sapientem, tam religiosum Principem, non propriam imaginem, ut gentis & antecessorum Regum mos erat, annulo suo insculpsisse, sed effigiem Bacchi pampino redimiti quis sibi

persuadeat? Quod si in sigillo fraudem commissam fateris, quid censendum de ipso Diplomate, cui sigillum adulterinum affixum est?

Secundò, Diploma datum dicitur nono Kalendas Octobris anno XVII. regni Pipini; cum tamen Pipinum ante diem 18. Septembris ejusdem anni è vivis excessisse certum sit. Pipinum obiisse anno regni sui decimo-septimo non refragaberis puto: siquidem ipse expressè doces * *chartas, saltem plerasque, Pipini regni initia figere anno 752.* * addisque Pipinum *obiisse anno Christi 768.* Unde manifestè consequens est, Pipinum non implevisse annum regni decimum-septimum, numerando scilicet annos ejus ab eo die, quo in Regem à Francis electus, & à Bonifacio

* *De re diplom. lib. 2. c. 26. p. 193.*

* *Ibid. pag. 194.*

Moguntino Antistite unctus est. Cum ergo de anno dissentire non possis, restat ut de mense & die, quo Pipinus obiit, agamus.

Consentiunt Historici ad unum * omnes. Pipini filios Carolum & Carlomannum non esse *à Proceribus suis & consecratione sacerdotum sublimatos in regnum, illum Novioduni, hunc Suessionibus*, antequam Patrem ambo honorifice sepelissent in Monasterio S. Dionysii. Probari autem potest Carolum Novioduni & Carlomannum Suessionibus, regio Diademate solemniter coronatos esse ante diem decimum-octavum Septembris. Sic enim loquitur Anonymus Auctor, qui Nibilungi Comitis jussu Fredegarii Chronicon continuavit. *His gestis Rex Pipinus post paucos dies, ut dolor est ad di-*

* *Fredeg. continuator variique Francorum Annales.*

cendum, ultimum diem & vitam simul carivit, (hoc est finivit) *sepelieruntque eum prædicti Reges Carolus & Carlomannus filii ipsius Regis in Monasterio S. Dionysii Martyris, ut ipse voluit, cum magno honore; regnavitque annis viginti-quinque. His transactis prædicti Reges Carolus & Carlomannus, unusquisque cum Leudibus suis ad propriam sedem regni eorum venientes, instituto Placito initoque concilio cum Proceribus eorum,* MENSE SEPTEMBRI, DIE DOMINICO, XIV. KALENDAS OCTOBRIS, *Carolus ad Novionem Urbem, & Carlomannus ad Saxonis Civitatem* (sic Suessiones vocantur apud nonnullos Auctores) *pariter uno die à Proceribus eorum & consecratione Sacerdotum sublimati sunt in regno.*

Quo testimonio nihil clarius

& efficacius, meo quidem judicio, proferri potest. Scriptoris enim, quamvis Anonymi, auctoritas summa esse debet. Quippe scribebat jussu & sub oculis Nibilungi Comitis: qui Nibilungus æqualis erat Pipini & consanguineus, patremque habuit Childebrandum ipsius Pipini avunculum. Quæ autem jubente & procurante tali ac tanto Principe, de Pipini morte & sepultura, de Caroli & Carlomanni filiorum Pipini inauguratione scripta sunt, non vereor ut quis falsa vel minus accurata existimet. Nulli Historico credendum est, si huic hoc in loco fides abrogatur; præsertim cum rem adeo clare, annumque, mensem ac diem, tot & tam indubitatis characteribus expresserit.

Cùm ait Pipinum *regnasse annis viginti-quinque*, Pipini annos numerat, non, ut fieri solet in diplomatibus, ab eo tempore quo Pipinus primùm in conventu Suessionensi Regis nomine donatus est; sed ab illo, quo patre mortuo regnum cum potestate summa administrare cœpit. Quod facilè concedet, quisquis animadverterit apud Fredegarii Continuatores modum hunc loquendi fuisse familiarem, ut sub postremis Merovingis Regibus regnare *Majores-domûs* dicantur; quibus, ut verè Reges essent, nihil deerat nisi solum nomen regium. Nemini ergo mirum videatur, quod Anonymus Scriptor, quem citavi, ab obitu Caroli Martelli numeret annos regni Pipini.

Numerat autem annos vigin-

ti-quinque; qui calculus accuratissimus est. Neque enim audiendi sunt, qui Martellum anno Christi 741. obiisse scribunt. Vitam duxit Martellus ad annum Christi 743. Nam qui jubente Childebrando ipsius Martelli Germano Fredegarii Chronicon continuavit, Auctor coævus & omni exceptione major, diserte ait Carolum Martellum utraque Francorum Orientalium & Occidentalium regna rexisse viginti-quinque annis.

Atqui Franciam Occidentalem Martellus non rexit, antequam Chilpericum Danielem dictum haberet in sua potestate. Chilpericus autem non fuit Martello traditus ab Eudone Aquitaniæ Duce ante annum 718 Nam anno 717. commissa est pugna Vinciacensis, ut su-

perius demonstratum est. Post pugnam Vinciacensem Martellus Chilpericum & Raganfredum Majorem-domûs Parisios usque insecutus est, sed non est assecutus; quare ambobus omissis regressus est in Austrasiam suam, ubi Coloniæ recepit à Plectrude noverca thesauros patris sui. Anno verò sequente Chilpericus & Raganfredus, unà cum Eudone Aquitaniæ Duce, cujus auxilium imploraverant, rursum Martellum bello lacessere ausi sunt. Qui constanter & intrepide eis occurrens Eudonem fugavit; fugatumque usque Parisios, atque inde recedentem usque Aurelianum secutus, tandem coëgit, ut Chilpericum Regem sibi traderet. Quo recepto cœpit utrumque Francorum regnum

administrare, cum anni 718. pars non parva jam effluxisset.

Si ergo annis septingentis & octodecim addantur anni viginti-quinque, quibus Carolus utrumque regnum obtinuit, habebitur annus Christi 743. quo Martellus decessit XI. Kalendas Novembris. Ab undecimo Kalendas Novembris anni 743. usque ad mensem Septembrem anni 768. quo Pipinus obiit, anni sunt viginti-quinque unò minùs mense. Igitur cum scriptor Anonymus dixit Pipinum ab obitu patris *regnasse annis viginti-quinque*, accuratus fuit ejus calculus. Neque satis intelligo cur R. Pater Theodoricus Ruinart tuorum studiorum socius, in nova Gregorii Turonensis editione affirmet, *calculum hunc nullo pacto admitti posse.*

Neque ſolum in recenſendis Pipini annis accuratus fuit Scriptor Anonymus; ſed multò diligentior eſt in notando die, quo poſt Pipinum patrem ſepultum ſolemni pompa Reges ſalutati ſunt filii ejus Carolus Novioduni & Carlomannus Sueſſionibus. Quippe nullum characterem prætermiſit, quo diem hunc deſignare poſſet. Ait enim id peractum eſſe MENSE SEPTEMBRI, DIE DOMINICO, XIV. KALENDAS OCTOBRIS: quæ tria planè conſentiunt cum anno 768. Nam cùm Paſcha eo anno celebratum ſit 10. Aprilis, dies decima-quarta ante Kalendas Octobris, quæ eſt 18. Septembris, incidit in diem Dominicum.

Scio ex veteribus Francorum Annalibus ſolos Metenſes Scri-

ptori Anonymo hac in re consensisse: in reliquis Annalibus Caroli ac Carlomanni inaugurationem posterius rejici; in aliis quidem ad diem septimum, in aliis autem ad diem octavum ante Idus Octobris. Verùm Scriptoris Anonymi testimonium plus habere ponderis Critici omnes fateantur necesse est; cùm ille non modo coævus fuerit, sed etiam scripserit jussu & sub oculis Principis viri è regia prosapia oriundi, qui iis quæ narrantur interfuerat; prætereaque cûm diem, de quo disceptatur, ternis characteribus ac notis, iisque inter se planè consentientibus designarit, quod à nullo alio est præstitum.

Sit ergo illa Epocha certissima Carolum & Carlomannum fratres, diebus aliquot post sepultum

pultum parentem suum Pipinum Regem solemniter inunctos fuisse, Carolum Noviodu-ni, Carlomannum Suessionibus, *anno 768. mense Septembri, die Dominica, XIV. Kalendas Octobris;* atque adeo certum est Pipinum Regem, diem supremum obiisse ante illam diem, quæ est 18. Septembris. Si vero Pipinus ante diem 18. Septembris jam fuerat in sepulcro positus, quomodo potuit nono Kalendas Octobris, quæ dies est 23. Septembris, Diploma dare quod nunc examinamus?

Tertio. Quod si pergis contendere non esse audiendum Scriptorem Anonymum, fidemque potius deberi Annalium Scriptoribus; non tamen idcirco Diploma tuum ab omni suspicione falsi liberabis. Nam

inter Annalium Scriptores, alii Pipinum Regem mortuum dicunt VII. Kalendas Octobris, alii VIII. alii IX. Kalendas ejusdem Octobris; ita ut nullus omnino Scriptor antiquus Pipini mortem rejiciat post diem septimum ante Kalendas Octobris. Ex quo sequitur exhibitam à te Chartam, si modo vera est, cum data sit nono Kalendas Octobris anno XVII. regni Pipini, datam esse, vel ipso die quo Pipinus obiit, vel saltem uno aut altero die ante ejus mortem. Pipinus, ut recte nosti, non improvisa morte raptus est: sed morbo correptus apud Sanctonas, ad sepulcrum Divi Martini Turonensis deferri voluit: inde relatus Parisios, in Monasterio sancti Dionysii occubuit * ex aqua intercute. Quo ge-

* *Vita Caroli M. per Eginhardum.*

nere morbi qui laborant sensim deficiunt neque cum ingravescit morbus, ignorare solent proximam sibi mortem imminere.

Pipinus igitur, quando Chartam quam examinamus condidit, non modo erat morti proximus & positus in extremis; sed etiam ipse vicinæ mortis sibi conscius. Atqui tamen verba ejus non sunt Principis moribundi, sed florentis atque incolumis. Sic enim loquitur : *quia per Dei misericordiam regna terræ gubernare videmur, oportet ea in Dei nomine indesinenter perpendere: quatenus illorum nostra propitiatio tueatur, quorum nobis sollicitudo commissa esse videtur: qualiter & illis qui munimine indigent, defendamus atque recto tramite sustentemus. Nam in his præcipue honor noster clarescere*

debet........ Piget reliqua referre, quæ homini cum morte luctanti convenire nemo certe dixerit.

Illud accedit, quod hoc ipso in Diplomate periculum mortis, quod nuper Fulradus Abbas gravi morbo incurrerat, de suo nihil sollicitus Rex pluribus commemorat. Atqui verisimile non est Pipinum in extremis positum memoria morbi, quo Fulradus laboraverat, commotum ingemuisse: de suo eoque gravissimo ac præsente omnino tacuisse. Hæc sunt, quæ mihi videntur objici posse adversus primum Carolinorum Autographorum specimen: nunc de secundo nobis est agendum.

CAPUT X.

De ſecundo Autographorum Carolinorum ſpecimine.

SECUNDUM Carolinorum Autographorum ſpecimen exhibet * particulam Diplomatis dati à Carlomanno Rege, anno primo regni ejus, menſe Martio, in Palatio Attiniaco. Solebas Diplomata, quorum partem aliquam æri incidi curaveras in libro quinto, exſcripta in ſexto integra repræſentare: iſtud tamen non repræſentaſti. Quæ te cauſa deterruerit, quominus conſuetum morem hoc in loco ſervares, non eſt mihi promptum divinare. Nec illa, quam exhibuiſti, particula ſufficit ad totius Diplomatis fidem probandam aut convellendam. Quare pa-

* *De re Diplomat. lib. 5. p. 386.*

tere, ut prætermisso Attiniacensi Carlomanni Diplomate, quod integrum in manus meas non venit, aliud expendam, quod
* Pag. 496. pro eo substituisti in libro * sexto, datum pariter à Carlomanno Rege, anno primo regni ejus, & pariter à Maginario Referendario recognitum, mense Januario, in Palatio Salmunciaco.

Primo possem hîc te tuis armis oppugnare. Quippe in li-
* Pag. 123. bro quarto * doces *Salmonciacum Lauduno proximum Austrasiam regni partem fuisse.* Videtur autem Austrasianum regnum non ad Carlomannum, sed ad Carolum magnum ejus fratrem pertinuisse. Verum sive falsum sit Salmonciacum Austrasiani regni partem fuisse, isque error exciderit tibi, aut potius Patri Michaëli *Germain* studiorum tuo-

rum ſocio, à quo magnam libri quarti partem compoſitam eſſe ais: ſive, quod malim dicere, etiam Auſtraſiani regni pars aliqua in portionem Carlomanni venerit: utut eſt, ultrò fateor Salmonciacum ad Carlomanni regnum pertinuiſſe. Id enim Hiſtorici paſſim teſtantur: neque inde Diploma vocari poteſt in ſuſpicionem. Sed neque ullum duco argumentum ex horrida ſtili barbarie; quæ cùm ætatem Caroli Magni non ſapiat, totum Diploma ſuſpectum facere poteſt. Ad Diplomatis ipſius contextum me converto.

Dubletus in libro tertio * operis ſui, mentionem facit cujuſdam Diplomatis Carlomanni, quod ſic incipit: *Carlomannus Rex Francorum vir inluſter*, & in fine ſic habet. *Signum* † *Carloman-*

* *Antiquitez & Rech. de l'Abbaye de S. Denis, p. 705.*

no gloriosissimo Rege. Maginarius recognovit. Data in mense Januario anno primo regni nostri. Actum Salmunciago Palatio publico in Dei nomine feliciter. Illius quod in libro sexto * produxisti, idem pariter initium est : *Carlomannus Rex Francorum vir inluster :* & hic pariter finis. *Signum * Carlomanno gloriosissimo Rege. Maginarius recognovi & subscripsi. Data in mense Januario anno primo regni nostri. Actum Salmunciago Palatio publico, in Dei nomine feliciter.*

* Pag. 401.

In utroque confirmat Carlomannus Rex veteres Monasterii Dionysiani immunitates. In utroque laudatur Pipini Regis Præceptum pro iisdem immunitatibus. Verum qui editum à Dubleto Diploma adornavit Falsarius, dum in eo properat

Dagoberti & Pipini Præcepta verbo ad verbum inserere, fraudem suam prodidit incautus. Siquidem Præceptum Dagoberti quod exscripsit, datum anno decimo regni ejus, manifestè adulterinum est.

Qui Diploma, prout à te editum est, reformavit; sibi ut certius caveret ab ejusmodi scopulo, laudavit quidem antecedentium Regum Diplomata, quæ volebat hoc suo Præcepto confirmari: sed integra non exscripsit; imò Dagobertinum, cujus falsitas vel imperitissimorum hominum oculos feriat, ne appellavit quidem. Tamen quisquis tandem ille est, male providus *incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.* Quippe pro adulterino Dagoberti Diplomate laudavit Childeberti *Placitum* il-

lud, quo consentiente Grimoaldo Majore-domûs, eximuntur omnibus teloniis mercatores, qui ad nundinas Dionysianas conveniunt: quod quidem Placitum pariter adulterinum est & spurium. Neque falsitatis nota obscura est & ambigua, sed ejusmodi quæ omnium oculos ferire possit.

In isto Placito scilicet Childebertus fratrem suum Regem, cui proxime in regnum successerat, vocat Clodocharium, quem Clodoveum hujus nominis tertium fuisse constat. Childeberti enim fratrem majorem natu & in regno antecessorem Historici omnes, nullo excepto, Clodoveum ubique nominant, nunquam Clotarium. Eundem ipse * Childebertus in Diplomate de villa Napsiniaco Clodoveum

* *De re Diplomat. lib. 6. pag. 476.*

nominat, non Clotarium. Idem bis facit * Chilpericus, qui Daniel dictus fuerat. Imo Childeberti frater ipſe, de quo agitur, Clodoveum ſe, non Clotarium appellat in quinque diplomatibus, quæ * produxiſti. Hæc quæ modo citavi Diplomata, etſi fortaſſe aliis non opponerem, utpote quæ in controverſiam vocari poſſent; objici tamen tibi nihil vetat, præſertim cum hâc in re conſentiant Hiſtoricis. Quis ergo in animum inducat unquam, Regis illius, quem Scriptores omnes, quem cætera Diplomata Clodoveum conſtanter appellant, illico immutatum fuiſſe nomen, eumque anno regni Childeberti decimo-ſexto nominatum fuiſſe Clotarium, qui annis antecedentibus & ſubſequentibus conſtanter Clodoveus dictus eſt?

* *Ibid. p. 484. & 486.*

* *Ibid. lib. 5. p. 381. & lib. 6. p. 473. 474. & 475.*

Scilicet *binominis erat* Childeberti frater, idemque appellabatur simul & Clodoveus & Clotarius. Hæc responsio videtur omnino tibi satisfecisse * in notatione ad Diploma XXVIII. sed vereor ne aliis eruditis viris non satisfaciat. Quem enimvero jam possis falsi convincere, si contra Historiæ fidem impunè cuique liceat plura eidem Regi affingere nomina, quoties opportunum videbitur ad excusandas Falsariorum imposturas?

* *De re diplomat. lib. 6. p. 488.*

Quod si spurium censebitur *Placitum* illud, in quo Childebertus oblitus nomen fratris & antecessoris sui Regis, ipsum vocat Clotarium, qui Clodoveus nominabatur: quid dicendum de Carlomanni Præcepto, in quo idem Placitum laudatur?

CAPUT

Caput XI.

De tertio Carolinorum Autographorum specimine.

NEQUE istud specimen tertium, quod Caroli magni nomen præfert, integrum extat in libro sexto: prima tantummodo & postrema ipsius verba * exscripsisti, ex Autographo Monasterii sancti Germani: reliquum Diploma invidisti nobis, aut parum dignum publica luce judicasti.

* *De re Diplom. lib. 5. p. 186.*

Quanquam vel in his paucis verbis, quæ sunt à te relata, nonnulla occurrunt quæ suspicionem aliquam movere possent: quales sunt hæ voces, REGALIS SERENITAS, ævo Caroli magni non satis congruentes, aliaque ejusmodi; malim tamen,

omisso hoc Diplomate, aliud examinare, cui in collectione, quam sextus operis tui liber continet, primum inter Caroli magni Chartas locum dedisti.

* De re Diplom. lib. 6. p. 487.

Præcepto isto * Carolus *varia Monasterii Dionysiani bona sub Pipino Rege recuperata, eidem Monasterio confirmat.* Præceptum integrum retulisti; Ego solas temporis ac loci notas, quæ in eo appositæ sunt, expendam. Datum dicitur *sexto Kalendas Julias anno septimo & secundo Regni Caroli:* (septimo scilicet regni in Francia, & secundo regni in Italia) *actumque Carisiago Palacio publico in Dei nomine feliciter.*

Annus septimus regni Caroli in Francia, qui & secundus est Regni in Italia, concurrit cum anno Christi 775. Dies autem sextus ante Kalendas Julias est

vigesimus sextus mensis Junii. Videndum igitur, an Carolus anno Christi 775. extiterit Carisiaci die 26. Junii. Ipsum jam tunc inde profectum fuisse multis argumentis potest ostendi.

Ac primo quidem fateor, Carolum sub finem anni 774. ex Italia reducem Carisiacum se recepisse, ipsumque ibi diem natalem Domini transegisse, ac Pascha sequens quod die 26. Martii celebratum est. At inde malè concludas ipsum ibidem substitisse ad finem usque Junii. Contrarium suadet Caroli indoles omnis moræ impatiens, Historicorum hujus temporis testimonium, & rerum hoc anno gestarum series.

Dum bellum Carolus anno præcedenti in Italia gereret, * Saxones opportunam occasio-

* *Eginhardi Annales ad annum Christi 774.*

nem nacti contiguos sibi Hassorum terminos ferro & igne depopulati sunt. Reversus ex Italia Rex, ingruente jam hyeme, non potuit ipse in Saxoniam contendere; misit tamen aliquot Francorum turmas, quæ Barbarorum impetum reprimerent. Interea * *cum in villa Carisiaco hiemaret, consilium iniit, ut perfidam ac fœdifragam Saxonum gentem bello aggrederetur, & eo usque perseveraret, dum aut victi Christianæ religioni subjicerentur, aut omnino tollerentur.* Tali inito consilio, & expeditione per hyemem præparata, Carolum ad finem usque Junii Carisiaci desidem restitisse, qui in animum inducat, ille profectò parum novit vividum ac promptum Caroli ingenium.

* *Ibid. ad annum 775.*

Anno 773. cum Legatus A-

driani Pontificis ad ipſum in Theodonis-villa degentem perveniſſet, Rexque bellum contra Longobardos pro defenſione Romanorum decreviſſet, nulla interjecta mora collecto exercitu profectus eſt in Italiam. Hoc ipſo anno 775. cum ipſi ex Saxonia domum revertenti nunciatum eſſet, Rotgaudum Longobardum, quem Forojulienſibus Ducem dederat, in Italia res novas moliri, & jam complures ad eum civitates defeciſſe : ad eos motus comprimendos ſibi feſtinandum judicavit, & ſtrenuiſſimum quemque ſuorum ſecum ducens, raptim in Italiam profectus eſt; rebuſque ibi conſtitutis, eadem qua venerat velocitate eſt reverſus.

Quis ergo credat hujus indolis Principem, cum Saxones bel-

lo prosequi animo destinasset, atque expeditionem per otium toto hyemis tempore parasset, Carisiaci substitisse ad finem usque Junii? Quis non dicat potius ipsum, ubi primum licuit, copias eduxisse, hoc est mense Maio, pro vetere Francorum more?

Et vero rem ita esse expresse testantur antiqui Scriptores. Cùm enim vellet in Saxoniam Carolus cum totis regni viribus proficisci, indixit generalem Francorum conventum apud * Duriam villam, quæ inter Aquisgranum & Coloniam Agrippinam sita est: ibique congregato exercitu, Rhenoque transmisso Saxoniam petiit. Conventum illum Francorum in villa Duria, seu Dura, ut alii legunt, habitum esse mense Maio do-

* *Duren.*

cent apud Andræam du Cheſne Annales Francorum breves his verbis. *Anno* * *775. Maii campus ad Dura: & Carolus Rex cum Francorum exercitu in Saxoniam.* Idem legitur in Chronico * Monaſterii S. Galli : nec ullus omnino Scriptor, quem viderim, tradit hoc anno Francorum exercitum tardius menſe Maio à Carolo eſſe congregatum.

* *Andr. du Cheſne, tom. 2. p. 4.*

* *Andr. du Cheſne tom. 3. p. 467.*

Ne vero quis exiſtimet Carolum ex conventu Durienſi Cariſiacum eſſe regreſſum; Hiſtorici omnes ex illo ipſo conventu rectà in Saxoniam profectum eſſe Carolum affirmant. *Rex habuit Synodum ad Duriam,* ait * Anonymus Auctor in Annalibus Francorum auctioribus, *& inde pergens in Saxoniam Sigeburgum cepit* . . . . . Hoc ipſum atque iiſdem pene verbis legitur * in

* *Andr. du Cheſne tom. 2. p. 14.*

* *Ibid. p. 77.*

rerum Francicarum Annalibus ex Bibliotheca Thuana editis: in Caroli magni * vita incerti Auctoris: in alia ejusdem vita * per Monachum Engolismensem: apud Poëtam * Saxonicum: in Annalibus * Bertinianis, & * Metensibus. Porrò illi omnes Auctores uno ore docent Carolum ex villa Duria, ubi Francorum comitia habuit, in Saxoniam esse profectum. Si ergo illa comitia habita sunt mense Maio, ut jam probatum est ex veteribus Francorum Annalibus & Chronico Monasterii S. Galli, sequitur Carolum non fuisse Carisiaci vigesima-sexta die Junii: atque adeo censeri debet falsum Diploma, quod dicitur à Carolo actum Carisiaci hoc anno, sexto Kalendas Julias.

Neque dicas in Auctoribus à

* Ibid. p. 51.
* Ibid. p. 71.
* Ibid. pag. 110.
* Andr. du Chesne tom. 3. p. 155.
* Ibid. pag. 214.

me citatis habita in villa Duria comitia vocati quidem campum Maii: at non inde consequens esse, quod Maio mense celebrata sint. Scio ejusmodi comitia interdum fuisse in alium mensem dilata: sed id nunquam factum temere & sine causa. Nulla autem hic causa est, cur dicantur rejecta ad usque mensem Julium: imo rerum hoc anno gestarum multitudo non sinit, ut dicamus bellum Saxonicum inclinato jam anno esse inchoatum. Quod fiet manifestum ex his, quæ Eginhardus Auctor coævus à Carolo in Saxonia hoc anno gesta esse narrat.

"Cum Rex in villa Carisiaco "hyemaret, * ait ille, consilium "iniit, ut perfidam ac fœdifragam "Saxonum gentem bello aggre-

* *Eginhardi Ann ad an. Christi 775.*

„ deretur, & eo usque perseve-
„ raret, dum aut victi Christianæ
„ Religioni, subjicerentur, aut
„ omnino tollerentur. Habitoque
„ apud Duriam villam generali
„ conventu, Rheno quoque trans-
„ misso, cum totis Regni viribus
„ Saxoniam petiit: & primo
„ statim impetu Sigiburgum ar-
„ cem, in qua Saxonum præsidium
„ erat, pugnando cœpit. Eresbur-
„ gum aliud castrum à Saxonibus
„ destructum munivit, & in eo
„ Francorum præsidium posuit.
„ Inde ad Wisiram fluvium ve-
„ niens, in eo loco qui *Brunnes-*
„ *berg* vocatur, congregatam Sa-
„ xonum multitudinem offendit,
„ quæ eum à transitu fluminis ar-
„ cere conabatur, sed frustra.
„ Nam in prima congressione pul-
„ si fugatique sunt, & magnus
„ eorum numerus ibidem inter-

fectus est. Et Rex amne traje- «
cto cum parte exercitus ad O- «
bacrum fluvium contendit, ubi «
ei Hesso unus ex primoribus Sa- «
xonum, cum omnibus Ostfalis «
(*Austreleudos* alii Scriptores ap-
pellant) occurrens, & obsides «
quos Rex imperaverat dedit, & «
Sacramentum fidelitatis juravit. «
Inde reversus cum in pagum, «
qui Buchi vocatur, pervenisset, «
Angrarii cum suis Primoribus «
ei occurrerunt; & sicut Ostfali, «
juxta quod Rex imperaverat, «
obsides dederunt, & sacramen- «
ta juraverunt. Interea pars exer- «
citus quam ad Wisiram dimi- «
sit in loco, qui *Hudbeki* voca- «
tur, castris positis, incaute agens, «
Saxonum fraude circumventa «
atque decepta est Nam cum «
pabulatores Francorum circa «
nonam diei horam reverteren- «

» tur in castra, Saxones eis, quasi
» & ipsi socii essent eorum, sese
» miscuerunt, ac sic Francorum
» castra ingressi sunt: dormientes-
» que agressi, non modicam in-
» cautæ multitudinis cædem fe-
» cisse dicuntur. Sed vigilantium
» ac viriliter resistentium virtute
» compulsi, castris excesserunt;
» & ex pacto, quod inter eos ex
» tali necessitate fieri poterat, dis-
» cesserunt. Quod cum Regi fuis-
» set allatum, quanta potuit cele-
» ritate accurrens, fugientium
» terga insecutus, magnam ex iis
» multitudinem prostravit; &
» tum demum Westfalorum ob-
» sidibus acceptis, ad hyeman-
» dum in Franciam revertitur.
» Regi domum revertenti nuncia-
» tur Rotgaudum Langobardum,
» quem Forojuliensibus Ducem
» dederat, in Italia res novas mo-
liri,

liri, & jam complures ad eum «
civitates defeciſſe. Ad quos mo- «
tus comprimendos, cum ſibi fe- «
ſtinandum judicaret, ſtrenuiſſi- «
mum quemque ſuorum ſecum «
ducens raptim in Italiam pro- «
ficiſcitur......... Hactenus Egin- «
hardi Annales, cui cæteri eorumdem temporum Scriptores conſentiunt.

Cùm ergo hoc uno anno Carolus Rex tot ac tanta geſſerit; caſtrum aliud vi ceperit, aliud à Saxonibus dirutum reſtituerit, muniveritque; Rhenum & Wiſurgim ingentes fluvios cum exercitu trajecerit; Saxones gemino aut etiam terno prælio victos fugaverit, peragratiſque vaſtis provinciis ad Obacrum uſque fluvium penetrarit; ad deditionem compulerit Oſtfalos, Angrarios, Weſtfalos; &

tandiu in Saxonia subſtiterit, donec imperatos obſides recepiſſet, & domitarum gentium Primores fidem ſuam apud ipſum ſacramento obligaſſent: cùm hæc tot ac tanta hoc anno in Saxonia à Carolo patrata eſſe conſtet; certumque ſit præterea ipſum è Saxonia reducem in Franciam, hoc eodem anno expeditionem alteram in Italiam ſuſcepiſſe: hæc, inquam, cum ſint in confeſſo apud omnes, nemo ſibi perſuaſerit contra Annalium fidem Carolum, qui per hyemen agens Cariſiaci bellum Saxonicum decreverat & præparaverat, ibidem deſidem reſtitiſſe ad finem Junii; & haberi ſolita menſe Maio Francorum comitia ad Julium uſque diſtuliſſe.

Rem verbo abſolvam. Vetu-

ſtiſſimi Annales cum tradunt Carolum ipſo menſe Maio anni 775. generalem habuiſſe Francorum conventum in villa Duria, & inde cum exercitu in Saxoniam perrexiſſe, rem narrant moribus Caroli conſentaneam, & cùm tota rerum hoc anno geſtarum ſerie aptiſſime congruentem. Contrà quod legitur in tuo Diplomate, Carolum reſtitiſſe Cariſiaci ad finem uſque Junii, nec ſatis accommodatum eſt ad Caroli magni indolem omnis moræ impatientem, & videtur contrahere nimis expeditionem Saxonicam atque in anguſtum concludere. Quare cum neceſſe ſit, vel Annalibus errorem incutere, vel Diplomati falſitatem: ne ægrè feras, velim, quod plus ego huic quam illis diffidam. Quod ſi tamen ne-

gas potiorem esse debere Annalium causam: fatere saltem incertum esse, utris sit credendum; atque adeo non posse editum à te Diploma haberi pro indubitato.

CAPUT XII.

De quarto, quinto, & sexto, & aliis pluribus Autographorum Carolinorum speciminibus.

* *De re diplom. lib. 5. p. 359. lib. 6. p. 501.*

QUARTUM specimen * Præceptum est Caroli Magni confirmantis *commutationem quorumdam prædiorum initam inter Fulradum Abbatem Dionysianum & Eusemiam Abbatissam Parthenonis S. Petri in urbe Mettensi.* Horrida stili barbaries & menda, quibus Præceptum illud scatet, non sapiunt Caroli magni

ætatem, qua litteræ & bonæ artes reviviſcere ac florere cœperant. Præterea in Diplomate annus tantum & menſis, non dies, quo illud factum eſt, exprimitur hoc modo : *data in menſe Octobri anno* XIIII. *&* VIII. *regni noſtri. Actum Hariſtallio palacio publico in Dei nomine feliciter.* Diem tamen in ejuſmodi chartis omitti, nec leges, nec conſuetudo Francorum ſinebant.

Specimen quintum * Charta eſt qua Ghiſela Caroli magni ſoror Monaſterio Dionyſiano prædia donat non pauca. Charta hæc dicitur data Aquiſgrani Idibus Junii, anno regni Caroli magni XXXI. & XXVI. & ſubſcripta ab ipſa Ghiſela, & tribus Caroli magni filiis Carolo, Pipino & Ludovico. Hos autem omnes Aquiſgrani hoc anno ad-

* *De re diplomat lib. 5. p. 389. lib. 6. p. 505.*

fuisse Idibus Junii non facilè crediderim. Ad Ghiselam quod attinet, in Monasterio, in quo à puerilibus annis vixerat, ad mortem usque perseverasse Eginhardus horum temporum Scriptor est testis. *Erat ei* (Carolo) ait ille, * *unica soror nomine Gisla à puellaribus annis religiosæ conversationi mancipata, quam similiter ut matrem magna pietate coluit: quæ etiam paucis ante obitum illius annis in eo, quo conversata est, Monasterio decessit.* Jam vero quod spectat ad filios Caroli magni; Carolum natu maximum tunc Aquisgrani cum patre fuisse non nego: sed constat Pipinum & Ludovicum paulò ante missos, illum in Italiam, hunc in Hispaniam nondum autem reversos fuisse satis indicant Historici veteres, dum filium unum natu

* *Eginardus in vita Caroli magni.*

maximum Carolo magno socium adjungunt expeditionum, quæ hoc & sequenti anno susceptæ sunt.

Specimen sextum * convinceretur falsi, si probari posset, quod apud nonnullos legitur; Carolum magnum salutatum fuisse Italiæ Regem ineunte Maio. Datum enim Diploma dicitur VII. *Idus Maii, anno imperii Caroli XIII. regni in Francia XLV. regni in Italia XXXIX.* Atqui Carolus anno Imperii sui decimotertio VII. Idus Maii non agebat annum regni in Italia trigesimum nonum, sed quadragesimum inchoaverat, si modo verum est ipsis Kalendis Maii Italicum regnum ab eo esse susceptum. At cum istud non sit certum, nullum hinc argumentum adversum te deductum velim.

* *De re diplomatica Lib. 5. p. 391.*

Verum tria specimina, quæ modo proposui, aliaque nonnulla Caroli magni Diplomata, quæ in libro quinto & sexto operis tui collegisti, inter se componam. Fors erit ut composita non consentiant; atque ita aliquorum saltem falsitas fiat manifesta.

Tres sunt Epochæ, quibus anni Caroli magni numerari solent. Prima regni in Francia, secunda regni in Italia, tertia Imperii ejus annos designat. Decem autem produxisti Diplomata, quæ plures ex illis Epochas simul habent. At in his Diplomatibus Epocha prima secundam antecedit annis modo quatuor, modo quinque, modo sex. Atque hæc diversitas nullatenus rejici potest in Librariorum amanuensium negligen-

tiam : quippe Diplomata ſingula, ut ſemper mones, exſcripſiſti ex ipſis Autographis.

Primum * datum ſexto Kalendas Julias, conjungit annum ſeptimum regni in Francia cum anno ſecundo regni in Italia.

* *De re diplom. Lib. 6. p. 497.*

Secundum * datum menſe Octobri, conjungit annum undecimum regni in Francia cum anno quinto regni in Italia.

* *Ibid. lib. 6. p. 500.*

Tertium * datum eodem menſe, componit annum decimum-quartum regni in Francia cum octavo regni in Italia.

* *Lib. 5. pag. 389. lib. 6. p. 501.*

In quarto * dato 13. Kalendas Auguſti, concurrit annus vigeſimus-ſextus regni in Francia cum vigeſimo regni in Italia.

* *Lib. 6. p. 503.*

In quinto * dato pridie Aprilis, componuntur annus vigeſimus-nonus regni in Francia & vigeſimus-quintus regni in Italia.

* *Lib. 6. pag. 504.*

* Lib. 5. pag. 389. lib. 6. pag. 503.

Sextum * datum Idibus Junii, habet annum trigesimum-primum regni in Francia, & vigesimum-sextum regni in Italia.

* Lib. 5. pag. 390.

Septimum * datum 14. Kalendas Januarias, habet annum Imperii tertium, regni in Francia trigesimum-sextum, regni in Italia trigesimum.

* Lib. 6. pag. 512.

In octavo * dato die 8. Martii, notatur annus Imperii duodecimus, regni in Francia quadragesimus-quartus, regni in Italia trigesimus-octavus.

* Lib. 5. pag. 391. lib. 6. pag. 511.

In duobus * postremis datis VII. Idus Maii notatur annus Imperii decimus-tertius, regni in Francia quadragesimus-quintus, regni in Italia trigesimus-nonus.

Porrò vides Epocham regni Italici in quinto Diplomate di-

ſtare ab Epocha regni Francici quatuor tantùm annis; quinque autem in Diplomatibus primo & ſexto; in reliquis omnibus eſſe ſex annis poſteriorem. Quomodo hæc ſtare poſſint, tuum eſt explicare.

Scio regnorum Francici & Italici habenas non eodem menſe à Carolo eſſe ſuſceptas; atque adeo fieri poſſe, ut in Diplomatibus, quæ diverſis menſibus data ſunt Epocha una notetur modo quinque, modo ſex annis alterâ poſterior. Quippe Carolus inunctus eſt Francorum Rex menſe Septembri; vel, ſi voles, Octobri anni 768. Longobardorum vero Rex ſalutatus eſt, expugnata Papia captoque Deſiderio paulò poſt feſtum Paſchatis anni 774. menſe Maio ineunte, ut plerique putant. Igitur

nondum effluxerat regni ejus in Francia annus sextus, cum primus regni in Italia numerari cœpit. At ubi ventum est ad ejusdem anni mensem sive Septembrem, sive Octobrem, incepit annus regni in Francia septimus, cum adhuc septem vel octo menses superessent anni primi regni in Italia. Quare factum est ut annus primus regni Italici mensibus aliis cum sexto, aliis cum septimo regni Francici anno conjungi debeat: sic tu ex his Diplomatibus, quæ inter se pugnare videntur, nonnulla, at non omnia, conciliare potes.

1. Non potest hoc pacto defendi quintum ex his, quæ supra appellata sunt, datum pridie Aprilis, anno 29. regni in Francia & 25. regni in Italia.

2. Nec quartum hac via potest

test à nota falsitatis eximi, datum 13. Kalendas Augusti anno 26. regni in Francia & 20. regni in Italia.

3. De duobus postremis, quæ data VII. Idus Maii, habent annum 45. regni in Francia, & 39. regni in Italia, nihil hîc addo; quia non omnino exploratum est, an Carolus ante hunc Maii diem Longobardorum Rex fuerit appellatus. Verum & hæc & alia singula multiplici ex capite suspecta reddere non esset difficile. Satis est, si saltem quartum & quintum cogaris inter spuria amandare. Nam cum hæc sint reliquis simillima, & à te ex ipsis Autographis exhibita; si semel falsi convicta sunt, reliquorum, quæ nullo certo signo ab ipsis possunt secerni, fides vacillet necesse est.

Non hîc ego plura de Merovingicis & Carolinis Diplomatibus congero: sed vide, quid ex his quæ hactenus dicta sunt, inferam.

Conclusio hujus Disceptationis.

EXAMINATA sunt hactenus Diplomata plurima ex iis, quæ tu in libris de re Diplomatica pro certis & indubitatis haberi jubes. Neque est quod conquueraris, me iis omissis, quorum veritas esset in aperto, quædam ex multis obscuriora selegisse, quæ impugnarem. Illa ipsa expendi, quæ pluris cæteris æstimare visus es, quæ reliquorum specimina esse voluisti, quæ non exscripsisti modo sed etiam æreis in tabulis incisa repræsentasti. Atque ea sine ullo delectu,

eodem quo apud te occurrunt ordine, à me ſingula ſunt excuſſa.

Potueram fortaſſe hoc me labore eximere, & exhibitorum à te Diplomatum fidem, vel una hac obſervatione infirmare; quod cum in tanta ſpuriarum chartarum multitudine nulla debeat pro certa & indubitata venditari, cujus veritas non fuerit firmiſſimis argumentis demonſtrata; tu tamen ſpecimina tua veris & indubitatis Autographis annumeres ſine ulla probatione. Licebat ſane in id unum inſiſtere, iſtudque urgere acrius, ac poſcere, ut inſtrumenta vetera, quæ certa dicis & indubitata, ipſe ab omni ſuſpicione falſi vindicares. Licebat ſingula incertis accenſere, donec quibus tandem indiciis iſtorum

veritas sit à te certò deprehensa, nos edocuisses. Non est negantis, sed ajentis probare, quod certum esse affirmat. Tuum ergo fuit declarare, quibus signis sese proderet Diplomatum tuorum genuina synceritas; non meum argumenta falsi adversus ista conquirere.

Tamen, ne summo jure tecum agere, causæque meæ non satis confidere viderer; probandi onus, quod ipse, cui incumbebat, abjeceras, ultro in me suscepi. Et quia specimina omnia à te producta ad trutinam singillatim revocare longioris erat operæ; ex Merovingicis Carolinisque selegi sine ulla affectatione quindecim illa quæ prima collocasti: atque ostendi ne unum quidem horum reperiri, quod non debeat inter falsa, vel

ſaltem inter ſuſpecta amandari. Quod cum ſit abunde, ut puto, præſtitum; illud nunc reſtat, ut quid inde poſſit induci, definiamus.

Etſi adulterina ſunt vel dubia vetera Eccleſiarum Monaſteriorumque Diplomata, jura tamen ipſorum & privilegia longa temporis poſſeſſione firmata (ut hîc repetam quod jam ſuperius dictum eſt) manere debent inviolata & inconcuſſa. Neque enim, ſi Clerici vel Monachi inſtrumenta interdum confinxiſſe deprehenduntur, facilè credendum eſt, ab iis eſſe conficta, ut in aliena bona injuſtè involarent. Crediderim potiùs iniquitate temporum factum eſſe, ut improborum hominum factione aut barbarorum incurſione dirutis fundituſque everſis Mo-

nasteriis Ecclesiisque, Clerici postmodum & Monachi ex vetustis aliquot codicibus tabulisque censualibus intelligentes, quid sui fuisset juris, quid alieni, falsò sibi persuaserint, posse sine crimine amissa restitui instrumenta, sive ut sua adversus injustos invasores tuerentur, sive ut injustè rapta ab iniquis possessoribus repeterent. Qua in re etsi illos minime excusatos velim, cùm crimen falsi semper turpe sit & probo viro indignum: nihilominus contendo, quemadmodum illorum jura Diplomatibus spuriis non possunt adjuvari, ita nec posse inde ullatenus infringi.

Verum hæc instrumentorum veterum falsitas quanquam antiquis Ecclesiarum Monasteriorumque juribus, meo quidem

judicio, nihil quicquam officit, Artem tamen à te recèns institutam omnino & funditus evertit. Quascumque enim vera Diplomata secernendi à falsis conditiones ac regulas posuisti, nituntur omnes productorum in Libris de re Diplomatica Autographorum fide; quæ si labat, Artis ipsius præcepta incerta sint, atque adeo Ars ipsa ruat necesse est. Quis enim chartam aliquam veram ac certam pronunciare audeat, si ignoretur quæ verarum chartarum forma fuerit, quis character? Quis autem characterem hunc nosse se glorietur, si falsa sunt illa ipsa specimina, ex quibus characterem hunc hauseras?

Age ergo, si quis proferentem te vetus aliquod instrumentum interroget ac requirat, qui-

busnam argumentis hujus veritatem manifestam facias; quid tandem es responsurus? Videlicet instrumentum scriptum esse in cortice vel papyro Ægyptiaca, certo quodam & barbaro scripturæ genere; habere sigillum regium, Referendarii nomen, subscriptiones varias, cæteraque eodem ritu apposita, quem tu tempori cujus notam præ se fert convenire definisti. At ne una quidem ex his conditionibus deerat speciminibus, quæ in quinti tui libri tabulis repræsentasti: & tamen illa ipsa specimina, ut reor, pleraque falsi aut convicta sunt, aut saltem in suspicionem adducta.

Quare illud restat, ut vel fatearis non valere institutam à te Artem secernendi antiqua Diplomata vera à falsis, vel ea re-

fellas, quæ hîc ego breviter demonſtrare conatus ſum, noviſque argumentis tuorum adſtruatur Autographorum fides. Quod ſi feceris, non me ſuſcepti laboris pœnitebit, cujus is fuerit ſaltem fructus, ut objectis novis difficultatibus accenderim te ad manum ultimam difficillimo ac pererudito operi admovendam. Quia autem ad ſcribendum me ſolum veritatis penitius cognoſcendæ ſtudium impulit, illam ubi diſſipata qua involvitur caligine retexeris, lubenter me & toto pectore amplexurum eſſe confidas.

APPENDIX

Complectens varia Diplomatum Merovingicorum & Carolinorum ſpecimina.

QUÆ examinata ſunt in ſecunda parte Diplomatum ſpecimina: hæc ipſa integra exhibemus, qualia à te in libris de re Diplomatica repræſentantur: nec alio exhibemus ordine, quam quo fuerunt examinata. Mens erat adnotationes aliquas adjungere, quibus breviter indicaretur, quod in unoquoque Diplomate fuit à nobis reprehenſum: ſed iſtud lector ſatis intelliget ex ſecunda parte. Grandioribus tamen litteris excudi curavimus voces

illas, ex quibus Diplomata vel probantur falsa vel suspecta redduntur.

Diplomatum Merovingicorum primum specimen.

*Dagoberti * Regis præceptum, quo Monasterio Dionysiano villam Iticinoscoam concedit.*

* De re diplomat. lib. 5. tab. 16. & p. 374. lib. 6. p. 465. Ex Autographo corticeo. Anno 632.

DAGOBERCTHUS Rex Francorum viris inlustribus Wandelbertho Duci, Ragan- rico Domestico & omnibus Agentibus præsentibus & futuris ..... promerere æterna, vel de caduca substantia erogandum locrari gaudia sempiterna. Igitur nos reipsa considerantes, prout in æternum vel alequantolum mereamur justorum esse consortes, villa cognomenante

Iticinoscoam *, in pago Parisiaco, qui fuit Landerico & Ga... nerico germanis & addicionebus.... è vel meritum ad Basileca Domni Diunensi Martheris pecoliaris Patroni nostri, ubi ipse præciosus Domnus in corpore requiescere vedetur.... dem devoti sumus per tempora bona propitiante Domino impartire præsencialiter plena devotione visi fuemus concessisse. Jubentes etenim vol.. reis, silvis, pratis, pascuis, aquarumve decursibus à die p..... qualiter ab ipsis.... dominetur, vel ad fisco nostro præsente nunc tempore in Dei nomine possedetur ex indulgentia nostra ad ipsa sancta Basileca concessa quæ.... à dicione percipiant specialius..... ti pauperis inibi consistentebus pro regni stabiletate vel remedium

* *Esioüen.*

dium animæ noſtræ abſque ullius in poſtmodum refragatione temporebus debeat profecere, & ut fiat ut dum nos ad Clero vel pauperes ac ipſo ſancto loco conſiſtente... au.... ſ.... a vel in aliquantolum.... omne.... incommoda generetur, & ut.... tam au.... tempora inviolabolem capiat firmetatem, manus noſtræ ſubſcripitonebus infra....

DAGOBERCTHUS Rex ſubſ.

Dado optolit.

Datum dies quindecem, anno decimo regni noſtri in Dei.... Clipiacco.

Diplomatum Merovingicorum secundum specimen.

*De re diplom. lib. 5. tab. 17. lib. 6. p. 466.

*Clodovei * Junioris Diploma quo Monasterii sancti Dionysii libertatem confirmat.*

Ex Autographo Corticeo. Anno 653.

CHLODOVIUS Rex Franc.... V. Inl. OPORTIT CLIMENCIAE princepali inter cæteras peticiones illud quæ pro salute adscribetur, vel pro timore divini nomenis postolatur, placabeli audito suscipere, & ad effectum perducere, ut fiat in mercide conjunccio, dum pro quiete servorum Dei vel congruencia locis venerabilebus impertitur peticio. Igetur dum & omnipotens pater, qui dixit de tenebris lumen splendiscere, per Incarnacionis Mistirium unigeniti

fili sui Domini nostri IesuChristi, vel inlustrationem Spiritussancti inluxit in corda Sanctorum, pro cujus amore & desiderio inter citeros gloriosos triumphos Marterum Beatus Dionisius Leutherius & Rustecus meruerunt palmam victuriae, & coronam percipere gloriosam, ubi per multa tempora in eorum Basileca, in qua requiescere videntur, non minema miracola Christus per ipsos videtur operare, in quo eciam loco genetores nostri Domnus Dagoberthus & Domna Nanthechildis videntur requiescere, ut per intercessionem sanctorum illorum in cælesti regno cum omnibus Sanctis mereant participari, & vitam æternam percipere. Et quia ab ipsis principebus vel à citeris priscis regebus vel ætiam

à Deo timentebus Christianis hominebus ipse sanctus locus in rebus propter amorem Dei & vita æterna videtur esse ditatus, & nostra integra devociq & peticio fuit, ut Apostolicus vir Landericus Parisiaci Æcclesiae Episcopus privilegio ad ipsum sanctum locum Abbati vel fratrebus ibidem consistentebus facere, vel confirmare pro quiite futura deberit, quo facilius Congregationi ipsi licerit pro stabilitate regni nostri ad limena Marterum ipsorum jugeter exorare; hoc ipse Pontefex cum suis quoepiscopis juxta peticionem devotionis nostræ plenissemam voluntatem præstitisse vel confirmasse dinuscetur. Nos ergo per hanc seriem autoretatis nostræ, juxta quod per supradictum privile-

gium à Ponteficebus factum & prestetum est, pro reverentia ipsorum Marterum, vel nostra confirmanda mercide, per hanc autoretatem jobemus, ut si qua ad ipsum locum sanctum in villabus, mancipiis, vel quibuscumque rebus adque corporebus, à priscis Principebus seo genetorebus nostris, vel a Deum timentebus hominebus propter amorem Dei ibidem delegatum, aut deinceps fuerit addetum, dum ex munificentia parentum nostrorum (ut dixemus) ipse sanctus locus videtur esse ditatus, nullus Episcoporum, nec præsentes, nequi futuri fuerint successores, aut eorum ordenatores, vel qualibet persona, possit quoquo ordene de loco ipso alequid auferre, aut alequa potestate sibi in ipso Monasth....

vel alequid quase per commutacionis titolum, absque voluntate ipsius congregacionis, vel nostrum permissum minoere, aut calices vel croces, seo indumenta altaris vel sacros codeces, argentum aurumve, vel qualemcumque speciem de quod ibidem conlatum fuerit aut erit, auferre aut menoare, vel ad civetate deferre non debeat nec præsumat: sed liciat ipsi sanctæ congreg.... per rictam delegationem conlatum est, perpetem possedere, & pro stabiletate regni nostri jugeter exorare: quia nos pro Dei amore vel pro reverencia ipsorum sanctorum Marterum & adhepiscenda vita æterna hunc beneficium ad locum ipsum sanctum cum concilio Pontefecum, & inlustrium virorum nostrorum procerum

gratiſſemo anemo & integra voluntate viſe fuemus præſtetiſſe, eo ſcilecit ordene, ut ſicut tempore Domni genetoris noſtri ibidem pſallencius per turmas fuit inſtetutus, vel ſicut ad Monaſthirium ſancti Mauricii Agaunis die noctoque tenetur, ita in loco ipſo celebretur. Quam viro autoretate decrivemus Chriſtum in omnebus nobis ſuffragantem ut firmior habeatur, & per tempora conſervitur, ſubſcripcionebus manus noſtræ infra roborare.

SIG
CHLODOVIUS S REX SUB.
REX

Beroaldus obtul.

Aunemundus peccator conſenciens ſubſcripſi.

In Chriſti nomine Chaoaldus conſentiens ſubſcripſi.

Rauracus peccator consenciens subscripsi.

Laudomerus consenciens subscripsi.

Aectherius peccator consenciens subscripsi.

† In Christi nomine Eligius Episcopus subscripsi.

Ricoaldus peccator consenciens subscripsi.

Rigoberthus peccator Episcopus subscripsi.

† In Christi nomine Landericus ac si peccator Episcopus subscripsi.

Vulfolendus peccator subscripsi.

Palladius peccator consenciens subscripsi.

Clarus in Dei nomine Episcopus consinsi & subscripsi.

... encta.... peccator consenciens subscripsi.

... acor peccator consenciens subscripsi.

Amalberсthus consinsi & subscripsi.

Wandalmarus consinsi & subscripsi.

Athildus consinsi & suscripsi.

Sighichelmus consinsi & subscripsi.

Chadbedo consinsi & subscripsi.

Warnacharius consinsi & subscripsi.

Vulderadus consinsi & subscripsi.

Ganсtulfus consinsit & subscripsit.

Bobo consinsi & subscripsi.

Desideratus consinsi & subscripsi.

Gauciobertus Diăconus hunc privilegium subscripsi.

† In Christi nomine Gaere-

chramnus diaconus subscripsi.
Bodolevus subscripsi.
Ebroinus subscripsi.
Ragenobertus subscripsi.
Arnebercthus subscripsi.
Signum † vir inlust. RADOBERTO MAJ. DOM.
Aegynarus subs.
Signum † vir.inlust. Merulfo.
Signum vir. inlust. Bertecari....
Signum † vir. inlust. Aigulfo com. Palat.
Signum † .... Chradobertus subscripsi.
Ochelpincus subscripsit.
Signum † vir. inlust. Austroberto.
Signum † Gaerinus jussus subscripsi.
Ebrulfus subscripsi.
Incrinus subscripsi.
Signum † vir. inlust. Probato.

Signum † Gundoberto.
Signum † vir. inluſt. Ermenrico Dom.
Signum † vir. inluſt. Madalfrido.
Chaldo † ſubſcripſi.
Rado ſubſcripſi.
Auderdus vir. inluſt. atque Patricius ſubſ.
Datum ſub dii x. Kal. Julias an. XVI. Regni noſtri Clipiaco in Dei nomine fel.

Diplomatum Merovingicorum ſpecimen tertium.

*Ejuſdem * Clodovci Præceptum de villa Cotiraco.*

* *De re Diplomat. lib. 5. tab. 18. pag. 348.*

[CLODOVIUS Rex Francorum] vir inluſter, Vandalberto Duci & Ebrulfo Grafioni, vel omnibus Agentibus

præsentibus & futuris. Se petitionibus Sacerdotum semper præbemus..... sinus.... ime in h.... regni nostri.... vel Basile...., confirmantis.... suuster.... quondam per sua epistola.... in loco noncopante Cotiraco, quæ est super fluvium Isera, in pago Camiliacense, pro.... geneturis nostri Dagoberchthi Regis manebus robor... firmar... præces... cujus petitione... hoc ei magnetudo seu uteletas vestra... ex confirmatione... & genet... is nostri, quicquid in supra scripta loca... inter... Basilecam... præsenti tempore stabileter possedetur, indesinenter possedeant, & absque lite.... convexatio.... PROPRIA SUBSCRIPTIONE INSERERE NON POSSUMUS, NOS ET PRÆCELSA GENETREX NOSTRA Domna.... berctus.... signum Domno

Domno Chlodovio Regi. Signum præcelsæ Nantechilde Reginæ.... valete.

Diplomatum Merovingicorum specimen quartum.

*Ejusdem * Clodovei secundi Placitum, quo Audoënum inter & Leudesium lis orta deciditur.*

* *De re Diplomat. lib. 5. tab. 18. & p. 378.*

[CLODOVIUS Rex Francorum vir inluster. Cum nos.....] Warattone, Baseno Gravionibus, item Amalberto, Madelando seniscalcis, & Waningo Comite Palatii resederemus, ibique in præsentia..... latione actores sancti Ecclesiæ Rotominse adversus V.... ad sancta Ecclesia Rotominse...per eorum epistolas delegaverant, post... tenerent... in lebete (*forsan* inlecete) qui ab... (*forte* ab-

bas) vel actores antedicti... dicebant reddebere. Sed inquirentes... eorum instrumenta, invenerunt; quod illa porcio, hoc est de ipsa villa quod à... erat hoc ERCHENOALDO QUONDAM MAJOREM-DOMûs contulerat: & ipse Leudesius ligetemo ordene illa mediatate... habe... ad I... ordene pri... inter se, sicut decet Sacerdotes, cum caretate in raciones ad Basileca inter se æqualiter devidere deberint. Quod & in præsenti taliter noscitur convenisse... ut... omni mereto vel adgecentias suas, una cum terris, domibus, ædificies, m... pascuis, vel... ad Baselica Domini Dionynse absque repeticione... Audoino Episcopo vel successores suos Ecclesiæ Rotominse cu...nomenante...vis... ipsa... loca medietate valeant possedere... Unde... Dei.

Diplomatum Merovingicorum ſpecimen quintum.

Chrotildis* * *Matronæ Charta, de conditione Monaſterii B. Mariæ apud Brogarias in pago Stampenſi, in quo neptem ſuam Mummolam conſtituit Abbatiſſam.

* *De re Diplomat. lib. 5. tab. 19. p. 379. lib. 6. p. 468.*

Ex Autographo Dionyſiano. Anno 670.

..... ere & quid prudenciore conſilium ut nom..... & terrena ſubſtancia transferat in cæleſtia ſicut Dominus præclara voce intonat: *Teſſauriciate vobis teſaurus in Cælo, ubi nec fur efudit, nec eruco rubigenat, nec tinea ſulcat.* Iggitur in Dei nomine Chrotildis cogitans qualiter peccatorum meorum facinora poſſem abſtergere, & ad æterna gaudia pervenire, lecit in cunctis pauperebus bene tribuendo poteſta-

...... ma adebiſci remedium: ſed tamen juxta quod ſcriptum eſt, *date elemoſena & omnia munda ſunt vobis*, præcipui ad domeſticis fedei, & illud, *Facite vobis amicus de Mammona iniquitatis qui vos recipiant in æterna tabernacola.* Et alibi: *beati pauperis ſpiritum, quoniam ipſorum eſt rignum cælorum;* nihilomenus bonum eſt pro cunctorum neceſſetatibus lebenter manum porregere; ſed ad tale bona maximè oportit ſubſtantia tranſagendi conferre ſeptam Monaſtiriæ habetationis ſtruere, vel de æterna tabernacola debiant ad beneficia rebus reſpondere, præcipui ubi chorus ſanctorum virgenum jugiter medetationum Carmena devota mente Domino canuntur, in loco ubi decernit, conſtruere, in quorum honore di-

tatur ipsorum ante Domino intercessio spiretur. Et ideo in Dei nomine & in honore sancti Mariæ genetricis Domini nostri Jesum-Christi, & citerorum sanctorum, quorum pignora in ipso Monastirio habentur, in loco noncopante Brocaria, situm in pago Stampense prope de fluviolo Urbia, afflante Christo monastirium puellarum devota mente decrivi fundare, ubi nepte mea Mummolam instituemus Abatissam: ea vero racione: ut sub Evangeleca & Apostholeca tradicione, & regola Sanctorum Patrum, perpetuis temporebus ipsa & successoris earum in loco tramete debiant vitam perfrui, & pro felicitatem Regum, vel statu æcclesiæ & pro animæ meæ remedium Domini misericordia adtentius de-

precare: & præcipui, ut nulla monacha in eodem Monastirium quippiam peculiare præsumat, sed sint illis omnia communia. Ad locum sanctum vel prædicta congregationem cedo addie præsente, & cessumque in perpetuo esse volo, & de jure meo in jure atque Domenacione sancti Mariæ & spunsarum Christi prædicto locum consestentis trado atque transfundo, hoc est ipso agro Brogaria, in quo Monastirio Christo præsoli construxi, duas partes de ipsa villa, tam ex Luctuoso, quam undique ad nos pervinit, volemus ut proficiat; & medietatem de loco noncopante Pladano, sicut jam dixi, tam ex Luctuoso, quam undique ad nostra domenacion: pervinit, volimus ut ad ipso sancto loco debiat pervenire.

Semeleter & locello cognomenante Fontaneto, quantum inibi ad præsens tam ex Luctuoso, quam undique mea regit... tas & ad nos undecunque nuscetur pervenisse : dum inlustri viro Charichardo, se nos superstitis est, post nostrum opetum delegaremus, ut dum adjuvit, hoc post se possediat, & post suum & nostrum dicessum semeleter & de ipso locello medietatem volemus, ut ad ipso Monastirio in acte dicto loco debiat revertere, cum domebus, ædificies, accolabus, mancipiis, vineis, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursebus, adjecenciis, appendiciis, farinariis, gregis cum pastorebus, movele & immovele, utriusque sexus, & omne meretum eorum ad ipsa loca aspicientes, qualiter supe-

rius eſt intimatum, ad ipſum ſanctum Monaſtirium proficiat perennis temporebus. Et hæc omnia ſuperius comprehenſa ad ipſo ſancto loco poſt noſtrum tranſetum præſentaliter revertatur. Et cum Abbatiſſa ejuſdem loci de hoc ſæcolum fuerit evocata, quem cuncta congregatio unanimiter bene Rigolâ compertâ eligerint, in loco ipſius ſoceſſor inſtituatur. Et adhuc perpenſavemus pro ea opportunetate, ut mercis noſtra qualiter ſuperius intemavemus perpetuis temporebus debiat proficiſcere, de omnis res noſtras quid in ſupra ſcripta loca in hanc pagenam deliberacionis, quem pro animæ noſtræ remedium deligavemus, quid ſupereſt heredis noſtri propinquioris adſumant; & ſe venerit & ne-

ceſſitas quod in parte ſua acciperit, aligenare alicubi, non habiat poteſtatem hoc faciendi, niſi ad illo Rectore qui de ipſo monaſterio in ſupra ſcripto loco cuſtos eſſe videtur, & in ibi ad ipſa ſancta congregatione in augmentis ſocedat & ſe alequa ſtrumenta cartaſve contra præſentem deliberacionem, quam ſpontania voluntate pro animæ noſtræ remedium fieri rogavemus, venire temtaverent, aut oſtenſas fuerint : nec eas feci niſi in ſuprà ſcripto viro Charichardo, nec fieri rogavi. Et ſe inventas fuerint, nullo-modo obteniant vicorem : ſed ubi & ubi oſtenſas apparuerunt, vacuas & inanis permaniant. Si quis vero (quod futurum eſſe non credo) ſi ego ipſa, aut aloqui de heredebus vel pro herede-

bus meis, vel quiſlibet opoſeta perſona contra præſentem deliberacionem venire conaverit; iram ſancti Trinetatis incurrat, & a lemenebus ſanctarum Eccleſiarum excomunis apariat; & inſuper inferat ſocio fiſco auri libras viginti, argenti pondo quinquagenta, & nec ſic valiat vendecare quod expetit. Et ſe alequi de heredebus noſtris ad diæ preſente deliberacione noſtra, quod divina pietas nos facere commonuit, infrangere voluerit; res quas de hereditatis noſtræ ad ipſum perveni-re potuerant, amittat, & ad prædictum ſanctum Monaſtirium perveniant, & ibidem ſemper proficiat in augmentis, & hæc deliberacio omne tempore firma & inviolata parmaniat.

Signum † inluſtris Deo de-

rotæ Chrothilde,qui hanc deliberacionem pro animæ noſtræ remedium fieri rogavemus, manu propria firmavemus.

In Chriſti nomine Agilpertus ac ſi peccator ſubſcripſi.

Signum † vir inluſter Ermenrigo.

Vaningo ſubſcripſi.

Ghiſlemarus rogetus ſubſcripſi.

Ghiſloberthus ſubſcripſi.

Gadroaldus peccator ſubſc.....

...dehardusrogitus ſubſcripſi.

Signum † Bettoleno.

Anſobertus ſubſcripſi.

Signum † Childebrando.

Bertinus rogitus ſubſcripſi.

Signum † Chramnino.

.... rdoberčthus rogetus ſubſcripſi.

Signum Gæleramno.

Mummolenus rogetus a supraſcriptis ſubſcripſi.
Ragnemnus ſubſcripſi.
Chrodecarius Abba ſubſcripſi.
Signum † Guntrigo.
Signum A Urſino.
Signum † Chrodobardo.
Signum † Echarigo.
Signum † Erchenrigo.
Signum † Mauroleno.
Urſinianus ſubſcripſi.
(Datum) Morlacas vico pupl. quod fecit minſis Marcius dies decim. ANN. XVI. REGN. DOMINI NOSTRI CLOTACHARIÆ GLORIOSISSIMI REGIS.

Frigobertus rogante & præſente Chrotilde privil. ſubſcripſi.

Diplo-

Diplomatum Merovingicorum ſpecimen ſextum.

*Theodorici * filii Clodovei ſecundi Regis Præceptum de Latiniaco villa, Monaſterio S. Dionyſii conceſſa.*

* *De re diplomat. lib. 5. tab. 19. p. 379. lib. 6. p. 471.*

Ex Autographo.

Anno 690.

THEUDERICUS Rex Francorum vir inluſter. DUM ET NOBIS divena pietas ad legitema ætate fecit pervenire, & in ſolium rigni parentum noſtrorum ſuccidire oportit, nobis & condecit pro ſalute animæ noſtræ cogitare dibiamus. Idioque veſtra cognuſcat induſtria, quod nos pro ſalute animæ noſtræ, una cum conſilio Ponteficum vel Obtimatum noſtrorum, villa noncopanti Latiniaco, quæ ponitur in pago Meldequo, qui

fuit inluſtribus viris EBROINO, WARATTUNE, ET GHISLEMARO, quondam Majoris-domos noſtros, & poſt diſceſſum ipſius Warattune IN FISCO NOSTRO FUERAT REVOCATA nos ipſa villa de fiſco noſtro ad ſugeſtione præcelſæ REGINÆ NOSTRÆ Chrodochilde, ſeo & inluſtri viro BERCHARIO Majorem-domos noſtra ad Monaſthirio ſancti Domni Dionyſiæ, ubi ipſi precioſus in corpore requieſcit, & venerabilis vir Chaino Abba cum norma plurima monachorum ad laudis Chriſti canendas in ordine ſancto ibidem adunata præeſſe vidiatur, pro remedium animæ noſtri plena & integra gracia propter rem illa in loco qui dicitur ſiliacos, qui fuit Arulpho quondam, & ibidem uſque nunc ad ipſo La-

tiniaco aſpexit, quem Apoſtolico viro Domno Godino Epiſcopo per alia noſtra præceptione conceſſemus, in reliquo viro ad integrum ipſa villa Latiniaco ad ipſo Monaſthirio domni Dionyſiæ die præſenti viſi fuimus conceſſiſſe. Quapropter per hunc præceptum noſtrum decernemus ordenandum, & perpetualiter volemus eſſe manſurum, ut ipſa villa ſuperius nomenata Latiniaco, cum terris, domebus, mancipiis, acolabus, viniis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, farinariis, aquis, aquarumve decurſibus, peculiis utriuſque generis ſexſus, cum adjacenciis, adpendenciis, vel reliquis quibuſcumque beneficiis, omnea & ex omnebus rem exquiſita, ſicut ad ſuperſcriptas perſonas fuit poſſeſſa, vel poſtia

in fisco nostro revocata, cum omni integritate vel solidetate sua ad se pertenentis vel aspicientis prepter supra-scripta rem in filiaco, qui fuit ipsius Arulfo vel jam dicto Pontefici, per nostra precepcione concessemus: in reliquo viro prædicta villa Latiniaco ad integrum sub emunetatis nomine absque introitus judicum memoratus Chagno Abba ad parte prædicti Monastheri sui sancti Dionisiæ per hanc nostram cessione in lumenarebus ipsius Basilici habiat concessa atque indulta: & deinceps in postmodum nec de parte de fisci nostri, nec ad quamcumque libet persona, nec per instrumenta cartarum, nec per quolibet ingenium, ipsa villa de ipso Monasthirio nullatenus abstrahatur nec auferatur: sed si-

cut superius diximus, pro nostra mercide ibidem in perpetuo in Dei nomine proficiat in augmentis: quo fiat ut & nobis ad mercidem perteniat, & ipsis servis Dei qui ibidem deservire vidintur, delectit pro animæ salutem vel rigni nostri constancia adtencius Domini mesericordia deprecare. Et ut hæc præcepcio, jussio nostra firmior habiatur & melius per tempora conservitur, manus nostri subscripcionebus subter eam decrivemus roborare.

† IN CHRISTI NOMINE THEUDERICUS REX SUBSCRIPSI.

Wlfolaëcus jussus optol. & subsc.

Datum sub die tertio Kal. Novembris, annum XVI. Rigni nostri Conpendio, in Dei nomino feliciter.

Diplomatum Merovingicorum specimen septimum.

* De re diplom. lib. 5. tab. 20. p. 381. lib. 6. p. 469.

*Theodorici * ejusdem Placitum de Chramlino Episcopo Ebredunensi in Synodo publica deposito, & facultate eidem concessa res suas post degradationem retinendi.*

Ex Autographo Dionysiano. Anno 678.

THEUDERICUS Rex Francorum, viris inlustrebus Audoberctho & Rocco nostris Patriciis, ac omnebus Ducis, seu Comitebus, vel Actorebus publicis. Dum & Episcopos de rigna nostra, tam de Niuster, quam & de Burgundia, pro statu æcclesiæ vel confirmatione pacis ad nostro palatio Marlaco villa jussemus advenire; & aliqui ex ipsis, qui in fidelitate nostra fuerant inventi, per eorum

Cannonis fuerant judecáti; inter quos adfuit Chramlinus filius Miecio quondam, qui æpiscopatum Æbreduno civitate habuit; inventum eſt quod ſua præſumptione, vel per falſa carta, ſeu per revellationis * audacia, ſed non per noſtra ordenacione ipſum æpiſcopatum reciperat; etiam nec ſicut eorum Cannonis contenent, ad ipſum benedicendum ſollemniter Epiſcopi non adfuerunt. Unde Geneſio, Chadune, Blidramno, Landoberctho & Terniſco, qui Metropoli eſſe videntur, vel reliqui quam plures Epiſcopi ipſus judicantis, in noſtri præſentia fuit conſciſſus, adque de ſupradicto Epiſcopato rejectus. Ideo nus una cum concilio ſupra ſcriptorum Ponteficum vel procerum noſtrorum complacuit,

* *Rebellionis.*

quatenus dum ſecundum Cannonis in ipſo Senodale conſilium fuerat degradatus, res ſuas proprias pertractavemus, pro mercidis cauſa, perdere non dibirit : ſed quod exinde facere voluerit, una cum ſupraſcriptus patribus noſtris taliter præcipemus, ut hoc licentiam habiat faciendi. Et poſtia ſua peticio fuit, ut ipſum in Monaſtyrio ſancti Dioniſiæ peculiaris patruni noſtri, ubi ipſi precioſus in corpore requieſcit; vel ubi Chardericus Abba præeſſe viditur, ſub opidiencia vel ſub regolare ordene diebus vitæ ſui converſare debiret. Et dum perpetuo exſilio fuerat judicatus, miſericordia muti, una cum conſilio ſupra ſcriptorum Ponteficum peticionem ſuam viſi fuimus priſtetiſſe. Proinde per præ-

ſente præceptum ſpecialiter decernimus ordenandum, ut res ſuas neque vos, neque juniores ſeu ſocceſſores veſtri, nec quiſlibet contradicere vel minuare, nec contangere, nec infiſcare non præſummatis : ſed per hanc auctoretate plinius in Dei nomene confirmatus liciat ei per noſtro permiſſo res ſuas, ubi & ubi voluerit donare aut deligare, vel quidquid exinde facere voluerit, liberam & firmiſſemam in omnibus habiat poteſtatem. Et ut hæc autoritas firmior habiatur manus noſtra ſubſcriptionebus ſubter eam dicrevimus roborare.

† IN CHRISTI NOMENE THEUDERICUS REX SUBSCRIPSI.

Aghlibertus recognovit.

Datum medio menſe September, annum v. Rigni noſtri,

Marlato in Dei nomine feliciter.

Diplomatum Merovingicorum specimen octavum.

Vandemiris V. J. Charta * *& Erchamberta ejus uxoris de donationibus factis in complura Monasteria & Ecclesias.*

* *De re Diplom. lib. 5. tab. 20. p. 381. lib. 6. p. 472.*

. . . .

Ex Autographo mutilo. Anno 690.

conferre debemus, unde in futurum veniam misericordiæ animis nostris.... donamus donatumque in perpetuo esse volomus ad Basilica Domnæ Stephanæ in Parisius, ubi domnus Sigofridus Pontefex præesse veditur, villa cognomenante in pago Camliacensi cum omne merito vel ageciencias & soledetates suas, sicut à nobis præsente tempore est possessum. Si-

mile modo donamus ad Monasterio Domnæ..... pred...... ata Abbatissa præesse veditur, villa cognomenante Gelinorcurti, in pago Camiliacensi, cum omne integritate vel merito suo, sicut & nos.... vedimus. Pare modo donamus ad Basilica domnæ Germanæ, ubi vir venerabilis Landebertus Abba præesse veditur, villam cognomenante Fraxineto, in pago.... vel quidquid præsente tempore quieto ordine à nobis ibidem est possessum, simile modo donamus ad Basilica DOMNÆ VINCENTE, VEL DOMNI GERMANI, UBI VIR VENERABILIS AUDCHARIUS ABBA præesse veditur, villas cognomenantis Oxma in pago Dorcassino, Noviolio in pago Andegavino, cum omne intigritate &.... tutum & ad integrum sicut à no-

bis præsente tempore est possessum. Pare modo donamus Vuambuniacas in pago Beloacinsi ad Basilica Domnæ...... Noaldus Abba praeesse veditur, tutum & ad integrum cum agecienciis vel adpendiciis suis, sicut à nobis præsente tempore est possessum. Donamus...... venerabilis Vandremarus Abba praeesse veditur, villa cognomenante Gomariovilla in pago Stampinsi, cum omne integritate vel merito suo agecencias vel adp.... sicut à nobis præsente tempore est possessum. Simile modo donamus ad Domno Christivilo Monistirio puellarum in Parisius, ubi Landetrudis Abbatissa praeesse veditur.... Noviliaco in pago Camiliacinsi. In Dei nomine donamus Gundulfocurti in pago Camiliacinsi, Premiaco in pago Aure-

Aurelianinsi ab Basilica pretiosi Domnæ..... (Dionisii Martyris ubi) ipsi in corpore requiescit, & venerabilis Chaeno Abba præesse veditur, cum omne integritate vel soleditates eorum, sicut à nobis præsente tempore .... ad Monisterio Aolinovilla, ubi vir venerabilis Vigur Abba præesse veditur, villa cognominante Villare, in pago Oxminsi, cum omne merito & integretate.... ponamus in Dei.... ad Monasterio Portmauro, ubi vir venerabilis Amalcarius Abba præesse veditur, locello cognomenante Alticio in pago Maceracius, cum omne integritate.... quicquid à nobis præsente tempore ibidem est possessum. Simile modo donamus Badenaco ad Funtanellæ ad domno Petro, ubi Domnus Lan-

doinus corpore requiesc..... agecenciis, vel adpendiciis, tutum & ad integrum sicut à nobis est possessum. Donamus ad Basilica Domnæ Petri..... ubi vir venerabilis..... cognominantis Ispaldis in pago Vilcassino, Brinnaco in pago Ebricino, Ararnio in pago Oximinsi, Ociaco in pago Oximensi, Cormilias..... quicquid ibidem nos præsente tempore possedire vedimur. Donamus in Dei nomine ad Domno Desiderio, ubi vir venerabilis Adroaldus Abba præesse veditur.... ubi vir venerabilis Carone Abba præesse veditur, in pago Ebricino cum omne merito suo, sicut à nobis præsente tempore est possessum. Donamus ad Villa cognominante..... in pago Lexuino cum omne integritate vel merito suo, sicut à no-

bis præſente tempore eſt poſſeſ-ſum. Donamus in Dei nomine... Priſciaco in pago Camiliacinſi ad Domno Martino in ipſo Priſciaco, ubi venerabilis vir Farulfus Abba præeſſe veditur, ubi ſepulturas noſtras ibidem habimus recondetas..... dedero, &..... habit humana fragiletas in iſta hic..... quod Deus advertat de nobis non contingat, dulciſſema conjux mea Ercamberta ſtante iſta omnia quod ſuperius diximus, ſe nos ſuperſtitis aderat, & Deo ſi vovirit, villas cognominantes Lubariaci in pago Oxminſi...... ſinovillare ſuperiore in pago Lexoino, Colzo in pago Lexuino, Cambrimaro in pago Lexuino, Cacidraco in pago Cilimanico, Abaciaco in pago Cilimanico, ut jam dixi dulciſſima conjux

mea Ercamberta se mihi superstites fuerit, suprascriptas villas tam de parte sua, quam & de parte nostra in sua faciat revocare Domenacione & Monisterio ubi se eligerit d(egere)..... re... futuris temporebus ad ipso Monasterio prædictas villas debiant proficere in augmento. Et ut hæc delibiratio nostra, quem pro animis nostris dare decrevimus.... per tempora conservitur sicut..... it reservata.... ad hæredis nostros, villas cognominantis Redoniaco & Miscello in pago Cadrocino, Ocello & Baciaco..... stante ista omnia quod superius comuni conveniencia ficimus, convinit ut qui pare suo superstetis aderat, res pare suo possedire debirit ut ne...... mercidem amborum ad loca sanctorum delegare debi-

ret. Unde duas epiſtulas uno tenore conſcriptas inter nos fieri & confirmare convinit..... Pariſiaci ubi Apoſtholicus Domnos & Pater noſter Sigofridus præeſſe veditur, recondatur; & alia eo modo conſcripta, qui de nos pare ſuo ſuperſtetis aderat habir..... dio vixerit, quarta parte reſervavimus. Si quis virò ...... (quod futurum eſſe non credo,) ſe noſmetipſi aut aliquis de hæredibus noſtris...... contra præſentem deliberationem noſtram Deus ibi..... contrario quoque tempore vinire, aut infrangere voluerit, in primitus iram trini Mageſtatis incurrat ub..... Domnis ſanctis, quorum reliquiæ in ſæpefatas Balicas inſertæ eſſe nuſcuntur, & ab omnebus Eccleſiis excommunis appariat; nec hic nec in

futuro veniam p...... rere non possit una cum socio fisco auri libras cento, & argento pondo ducenta quoactus exsolvat; & qui repetit, nullatenus valiat evindicare. Et hæc deliberatio ...... nostra duce Deo omni quoque tempore firma & inviolata permaneat, stipulacione pro omne firmitate subnexa. Actum Camiliaco vico publico quod fuit minsis....... Ann. XVII. Rigni domni nostri Theuderice gloriosissimi Regis.

Ego in Dei nomine Vandemiris hanc epistola à me facta religi & subscripsi.

Ercamberta subscripsi.

Ghranno subscr.

Signum † viri inlust. Aurelio.

Signum † Bosone.

Auronius rogetus a subrascriptis hanc epistolam subscripsi.

Signum † Bosittone.
Signum † Chlodoaldo.
Signum † Ingobert.
Signum † Gamardo.
Signum † Gandulfo.
.... subsc.
Ch...... subsc.

Diplomatum Merovingicorum ultimum specimen.

Childeberti III. * *præceptum de Napsiniaco villa in pago Bituricensi, Monasterio sancti Dionysii concessa.*

* *De re diplomat. lib. 5. tab 21. & p. 382. lib. 6. p. 476.*

Ex Autographo. Anno 694.

CHILDEBERTHUS Rex Francorum vir inluster. Creatur omnium Deus delectatur oblatione fidelium, licet ipsi cunctis domenatur. Sed vult ut quod dedit in omnem potestatem ejus climencia dibeat...

.... dire præcipui sæcoli divetis .... quantum amplius vidintur possedire, tantum magis oportet impendire. Idioque cognuscat magnitudo seu hutilitas vestra, quod nos villa noncopante Napsiniaco in pago Bitorico, cum omni merito, vel adtinencias suas, quem Aposthólicus vir Domnus Godinus Lugdunensis urbis Episcopus, de parte Ecclesiæ suæ pro alia villa noncopante villa-Orbana tempore bonæ memoriæ Germano nostro Clodovio quondam Rege, ad parte fisci in conmutationis titulum visus fuit dedisse, & postia de fisco inlustri viro Pannichio fuit concessum; & post discessum prædicto Pannichio ad parte fisci nostri fuit revocatum: hoc ad Basilica peculiaris Patroni nostri Domini Dionysii, ubi ipsi

pretiosus Domnus in corpure requiescit, vel ubi venerabilis vir Chaino Abba præesse veditur, plina & integra gracia pro mercidls nostræ augmentum visi fuimus concessisse: & congregacio ibidem consistencium solidus donentur, quod de sacello publico annis singolis ibidem fuit consuetudo in alemunia vel in lumenaribus ipsius sancti loci de palatio dandi, seu & solidus cento exemtis, quod de Massilia civetate judecis publeci admissus ipsius Basilecæ consuetudinem habuerunt dandi, pro eo quod ipsa villa firmissimo jure pars ipsius Domni Dionysii perenniter deberet possidire, ad parte fisci nostri relaxsassint. Idio per præsentem præceptionem decernimus urdenandum, quod in perpetuo vo-

lumus esse mansurum, ut neque vos neque junioris, neque successoris vestri, nec quislibet, ipsa villa Napsiniaco cum adjacencias suas, vel quod ibidem aspicire vedintur, de quicquid pars Ecclesiæ Lugduninsis civetatis ibidem possidet, vel in commutationis titulum pro ipsa villa Orbana fuit ad partem fisci conlatum, & ipsius Pan●ichio fuit concessum, vel hoc moriens dereliquid, & ad fisco nostro fuit revocatum; nihil exinde contradicere, nec de parte ipsius Domni Dionysii minuare, nec abstrahere, nec nulla calomnia ob hoc generare penitus non præsumatis, nisi prædicta villa Napsiniaco cum omni merito, vel integritate sua, hoc est terris, domebus, edificiis, accolabus, mancipiis, viniis, campis,

pratis, pascuis pæcoliis, præsidiis, aquis, aquarumve decursibus, farinariis, vel reliquis quibuslibet beneficiis utriusque genere sexsus, rem exquisita, quicquid dici aut nomenari potest, memoratus Chaino Abba aut successoris sui, vel pars prædicti Basil. domni Dionysii, aut Congregacio ibidem consistencium ex nostro munere largetatis omni tempore sub emunitatis nomene valeat esse concessum atque indultum: ita ut dum ipsa Congregacio voluntario urdine ipsus solidus donentur, quos de sacello publico, seu & ipsus solidus cento eximtis quod de ipsa Massilia annis singolis in luminarebus, vel in alimonia consuetudinem, juxta quod anterioris Regis hoc ibidem cinsiverunt, habuerunt re-

cipiendi; pars fisci nostri ipsus solidus trecentus in sacello nostro perennis temporebus, debiant recipere, & ubi fuerit jussum debiant dispendire: & nulla reclamatio nullo unquam tempore de parte ipsius Basilici Domni Dionysii ad fisco nostro, nec ad successoris nostrus non perveniat, & prædicta villa Nanpsiniacus ad ipso sancto loco perenniter proficiat in argimentis, unde ipsa Congregatio pro stabelitate rigni vel salute patriæ Domini misericordiæ jugiter debiant exorare. Et taliter precipemus, ut pro mercidis nostræ augimentum vel stabelitate circa ipsa Basilica Domni Dionisii vel nostro palacio pertenenti duas præceptiones uno tenure conscriptas exinde fieri jussimus, una in arce Basilicæ sancti

ſancti Dionyſii reſediat, & alia in teſſauro noſtra. Et ut hæc præceptio firmior habiatur, vel per tempora conſervintur; manus noſtræ ſubſcriptionebus ſubter eam decrivemus roborare.

Childebertus Rex ſubſ.

Wlfolaëcus juſſus optulit.

Datum quod ficit minſis Decembris dies XIII. anno primo rigni noſtri, Compendio villa noſtra in Dei nomine feliciter.

Diplomatum Carolinorum ſpecimen primum.

*Pippini Regis * Præceptum, quo Fulrado Abbati bona ab eodem ſibi urgente gravi morbo commiſſa reſtituit, & de iiſdem bonis diſponendi facultatem concedit.*

* *De re diplomat. lib. 5. tab. 23. p. 386. lib. 6. p 495.*

Ex Autographo Dionyſiano. Anno 767.

PIPPINUS Rex Francorum vir inluſter. Omnibus Epiſ-

copis, Abbatibus, seu Comitibus vel Proceribus nostris atque Missis à palatio nostro ubique discurrentibus. Et quia per Dei misericordiam regna terræ gubernare videmur, oportet ea in Dei nomine indesinenter perpendere: quatenus illorum nostra propitiatio tueatur, quorum nobis sollicitudo comissa esse videtur: qualiter & illis qui munimine indigent, defendamus, atque recto tramite sustentemus. Nam in his præcipue honor noster clarescere debet, qui non solum fidem inlæsam erga nos in omnibus visi sunt custodire, sed etiam assiduitatem servitiis totis viribus junctis non cessant impendere. Et ideo necesse censemus, ut qui talia exercere noscuntur; & nostris temporibus vitam eorum faciant pacificam

ducere, & futuris jure firmissimo ea, quæ à nobis concessa sunt, absque inquietudine liberis potestatibus Christo præsule valeant in omnibus dominare. Quapropter dum pluribus noscitur esse compertum, quatenus fideli Deo propitio nostro atque viro venerabili Fulrado Capellano nostro sive Archiepresbytero, ante hos dies advenienti causæ laboris, pæriculum pœne mortis constat eum fuisse connexum. Et ideo tradens nobis res proprietatis suæ quas homo aliquus, nomine Vuido, eidem delegaverat, ut pro ejus anima ipsas res ad loca sanctorum confirmare deberemus. Sed quia subveniente divina misericordia in pristinam denuo restitutus est sanitatem; prædictas iterum res ipsius Fulrado visi fui-

mus tradedisse. Sed verens ipse quasi per quodam temporis spacium pro cupiditatis amore homines aliqui ipsis prædictis rebus requerere, vel pro ipsa causa ei calumniam generare deberent; idcirco petiit celsitudinem nostram, ut pro ipsa traditione in idipsum nostram præceptionem deberemus generaliter confirmare. Quod & nos gratante animo ita præstetisse, vel in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipientes enim ut prædictus vir venerabilis Fulradus Capellanus noster ipsas res, quas memoratus Vuido ei tradidit, id est Ghosmari, Audaldovillare, Ansulfisthaim, Suntor, Grucinhaim, Ratbertovillare, vel quicquid per ipsius Fulrado precaria prædictus Vuido possedere videtur, quod nobis Fulradus

tradedit, cum omni integritate tam terris, domibus, edificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus, & immobilibus, pecuniis, peculiis utriusque sexus gregis, cum Castoribus vel omni suppellectile, quantumcumque de paterno, vel de materno seu undecumque ad ipso Vuidone legitimo ordine nôscitur pervenire, quicquid in Alsacense, & in Mordenaugia habere visus est; totum & ad integrum quod in ipsos pagos sua fuit possessio & Fulrado tradedit & ipse nobis visus est; totum & ad integrum quod in ipsos pagos sua fuit possessio & Fulrado tradedit, & ipse nobis, (ut supradiximus) in sua infirmitate tradedit, atque nos denuo ipsius

Fulrado tradedimus; ab hac die ex nostra munificentia licentiam habeat deinceps ipsas res habendi, tenendi, dandi, vindendi, conmutandi; etiam vel si pro Christi amore & suæ animæ remedium ipsas res ad loca sanctorum delegare voluerit, ubicumque ei beneplacitum fuerit, ex permisso nostro absque ullius judicis vel fisci inquietudine, sive extra ipsius Vuidone heredis refragatione, liberam ac firmissimam prædictus Fulradus Capellanus noster, sive Archipresbyter liberam ac firmissimam in omnibus de ipsis rebus habiat potestatem faciendi quicquid voluerit. Quam vero autoritatem ut firmior habeatur, vel pro tempore melius conservetur; subter eam firmavimus, vel de annulo nostro sigillavimus.

Signum † Pippino gloriosissimo Rege.

Hilerius recognovit & subsc.

Data NONO KALENDAS OCTOBRIS ANNO XVII. REGNI NOSTRI. Actum in ipso Monasterio sancti Dionysii.

Diplomatum Carolinorum specimen secundum.

*Præceptum * Carolomanni Regis, Fratris Caroli M. quo Monasterii Dionysiani immunitates & à teloneis exemptionem omnibus ad festivitatem seu mercatum S. Dionysii concurrentibus confirmat.*

* *De re diplom. lib. 6. p. 496.*

CAROLOMANNUS Rex Francorum inluster. Omnibus Episcopis, Abbatibus Ducibus, Comitibus, Domesticis,

Ex Autographo Dionysiano. Anno 769.

Veccariis, Centenariis, vel omnes agentes, tam præsentibus, quam & futuris, seu & omnes Missus nostros ubique discurrentes. Igitur cognoscat utilitas seu magnitudo vestra, quia vir venerabilis Fulradus Abba de Basilica peculiaris Patronis nostri sancti Dionysii, ubi ipse pretiosus Domnus in corpore requiescere videtur, vel ipse Abba una cum turma plurima monachorum in ipso cœnobio degerere videtur, vel dominum militare noscuntur; missa petitione nobis suggesserunt, eo quod bonæ memoriæ domnus & genitor Pippinus quondam rex, vel cæteri antecessores, qui ante ipsum vel nos gubernacula regni Francorum tenuerunt, per eorum oraculis, eorumque manus roboratas tale

beneficium ad Casa sancti Dionysii concesserunt infra pago Parisiago, de illa festivitate sancti Dionysii Patronis nostri, in idipso, seu per villabus, vel per agros, tam ibidem, quam & alicubi ad negociandum, vel negocia plurima exercendum, vel vina comparandum in portus, & per diversa flumina, qui ad ipsa festivitate advenerint: ut ipse telloneos in integra de ipsa vice ad casa sancti Dionysii infra pago Parisiago concessissent vel confirmassent sub integritate. Unde & ipsas preceptiones prædictorum, & judiciaria seu & confirmationes anteriorum Regum (sicut superius insertum est) nobis in præsente obtulerunt ad relegendas: relectas & percursas ipsas præceptiones seu & confirmationes,

vel illa judicio evindicato quod bonæ memoriæ Domno & genitore Pippino quondam Rege, vel Childeberto, nec non & Grimoaldo majorum-domo, quem agentes sancti Dionysii superagentes anteriorum judicum evindicaverunt, ipsos nobis obtulerunt ad relegendum. Et postea suggerebat ipse Fulradus, vel monachi sancti Dionysii, & hoc dicebant, ut illi telloneus de illo in villabus, vel agros eorum, totus absque judicis introitum ad casa domni Dionysii adesse debebat, & Fulradus Abba seu Capellanus noster judicium evindicatum seu & Confirmatione Domno & genitore nostro Pippino gloriosissimo Rege per manibus adserit retulisse, vel quomodo à longo tempore Regum ibidem fuit consuetudo,

vel ad ipsa casa Dei integritate ipse telloneos fuit concessus, vel conservatus. Et dum hac causa sic acta vel perpetracta invenissent per anteriorum Regum, tales præceptiones vel confirmationes nobis obtulerunt relegendas. Et denuo iterum concessimus, ut ab hac die nullus ex judiciaria potestate, nec in ipso marcado, nec per eorum agros, nec portus, nec de homines eorum, nec eorum negociantes, nec de omnes naciones quascumque, qui ad jam dicto marcado adveniunt, nec per villas eorum, nec de navigia, nec de portus, nec de carra, nec de saumas nullo telloneo, nec foratico, nec rotatico, nec pontatico, nec portatico, nec salutatico, nec cispitatico, nec mutatico, nec nulla exacta consue-

tudine, nec nullus dinarius quatuor de omnes naciones quod ibidem ad ipso marcado adveniunt quem Sonachildis & Guairfridus Comis (ut supra memoravimus) in consuetudine miserunt, ad ipsa necutiantes, nec infra ipso pago Parisiago, nec ipsa civitate de ipsa vice nec aliubi qui ad ipsa festivitate adveniunt, nulla exacta, nec contrarietate, neque vos, neque juniores, seu successore vestri exigere, nec exactare non præsumatis: nisi (ut diximus) quicquid exinde fiscus noster forsitan ad parte nostra, seu & ad omnes agentes nostros potuerat sperare, omnia & ex omnibus ipse telloneos ad ipsa casa Dei in integrum sit concessus atque indultus vel evindicatus: ita ut futuris temporibus per nostra aucto-

auctoritate vel anteriorum Regum habeant confirmatum, vel evindicatum, quia nos propter Deum & reverentia præfati ſancti Dioniſii Martyris, ſeu pro animæ noſtræ remedium, vel ſtabilitatem regni Francorum, vel proceris noſtris & poſteritate eorum hoc in luminaribus ad ipſa caſa ſancti Dionyſii vel ad ipſo Monachus, ſeu pauperes & peregrinus, in noſtra elimoſina hoc in omnibus conceſſimus vel confirmamus : ut eis melius dilectet pro ſtabiletate regni noſtri, vel pro cunctis Leudis noſtros Domini miſericordia adtencius depre[illegible]e, & ut evis & perennis temporibus ad ipſa caſa Dei proficiat in augmentum. Et ut hæc confirmatio noſtra inſpectas ipſas præceptionis, vel judicius evindicatus ad Domno

Pipinno Rege, vel aliorum Regum firmior habeatur, & circa ipsa casa Dei perenniter conservetur; manu nostra subter eam decrevimus adsignare, & de annulo nostro subter sigillare.

Signum † Carolomanno. Gloriosissimo Rege.

Maginarius recognovi & subscripsi.

Data IN MENSE JANUARIO, anno primo regni nostri, actum SALMUNCIAGO palacio publico in Deo nomine feliciter.

Diplomatum Carolinorum ſpecimen tertium.

*Caroli M. Præceptum * quo varia Monaſterii Dionyſiani bona ſub Pippino Rege recuperata, eidem Monaſterio confirmat.*

* *De re Diplomat. lib. 6. pag. 497.*

Ex Autographo. Anno 778.

CAROLUS gratia Dei Rex Francorum & Langobardorum, omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Domeſticis, Graffionibus, Vicariis, Centenariis, vel omnes Miſſos noſtros diſcurrentes, vel quibuſlibet judiciaria poteſtate præditis: ſumma cura & ſollicitudo debet eſſe Regum, ut ea quæ à ſacerdotibus pro opportunitate Eccleſiarum Dei fuerint poſtulata, ſolerter perſpicere, & congrua vel opportu-

na eis beneficia non denegare, sed ea quæ pro Dei sunt intuitu ad effectum in Dei nomine mancipare. Igitur cognoscat magnitudo seu utilitas vestra, quia venerabilis vir Fulradus Abba ex monasterio peculiaris patronis nostri sancti Diunisii martyris, ubi ipse pretiosus domnus corpore requiescit, clementiæ regni nostri suggessit, & præceptionem domini & genitoris nostri Pippini quondam Regis nobis ostendedit relegendam, ubi contenebatur insertum de rebus sancti Diunisii, quæ à longo tempore tam ex munificentia Regum, quam & à Christianis vel Deo timentibus & bonis hominibus, conlatas vel donatas fuerunt, à pravis seu malis hominibus per iniqua cupiditate seu malo ingenio, vel tepidi-

tate Abbatorum ſeu neglecto judicium de ipſa caſa abſtractas, vel diſmanatas fuerunt. Unde & ipſi Monachi vel ipſi Agentes una cum præceptione Regum vel reliqua ſtrumenta Cartarum de ipſas res in palatio ante genitore noſtro ſeu ejus Ducibus per plures vicibus advenerunt in rationes una cum plures hominibus, qui ipſas res malo ordine tenebant; & genitor noſter pro reverentia ipſius ſancti Diuniſii Martyris, vel pro ipſo amore Dei eorum cartas diligenter relegere rogarit, & Miſſos ſuos Vuichingo & Ludione ad eorum petitione per diverſos pagos, una cum ipſa ſtrumenta ad hoc inquirendum vel inveſtigandum direxit, ut ubicumque eorum juſtitia invenirent, vel ipſi Monachi &

ipsi agentes legitima strumenta præsentabant, vel casa sancti Diunisii exinde vestita fuerat, seu à bonis Deo timentibus hominibus ibidem datas, vel conlatas fuerunt, & ipsa casa legitime & rationabiliter per lege exinde vestita fuerat, & postea per iniquo ingenio de ipsa casa abstractas fuerant, eis reddere deberent. Quod ita..... & fecerunt. Id sunt per diversis pagis loca denominata, in pago Fanmartense cella qui dicitur Crucce, qui aspicit fisco solemnio, quem domnus Hildbertus quondam Rex ad casa sancti Diunisii per sua præceptione concessit: & Avisinas quem Vassus genitoris nostri tenuit: similiter in pago Bragbanto in loca nuncupantes Scantia & Cambrione: similiter in pago Briegio loca

Linariolas; & in Melciano loca cognominantes Nartiliago & nuncupante Coconiago; vel in Belvacinſe loca nominata Pitito villare, Maſſiago, Saciago, Anſinovillare, Thedegario-villare, Ambrico-curte, Ebroaldo-curte, Gellis; ſimiliter in pago Camliacinſe, loco qui dicitur Boderovillo, & Nialla: ſimiliter in pago Vilcaſino bacivo ſuperiore & ſubteriore & Madriu, quem Gabbifriſio per beneficium habuit: ſimiliter in pago Madriacinſe Vinias, Camapio & Niventis, Villanova, Roſbacio, Sigrancio, Beranecurte: ſimiliter in pago Tellau loca cognominantes Pictus, Macerias, Verno, Fircera, Potio, Bodalca, Brittenevalle, Artiliaco, Aguſta, Rauſero, Criſonarias, Vuariaco, ſimiliter in pago Vimnau

loca cognominantes Marca, Malcha, Malchis, & Avisinas, Rodeno, Rodalca Sadicola, Vidriaco, Horona, Arcas. Similiter in pago Parisiago Tabernas. Similiter in pago Ambianinse loca qui dicuntur Pisciago, & ad-Salto; seu diversa loca per diversos pagos, tam majora, quam & minora, quod per singula nominare non fuit necessarium, unde ipsa casa ad præsens vestita esse videtur, ita ut sicut ab ipsis inventumque vel investigatum fuit, & ipsas res ipsi monachi vel ipsi agentes partibus sancti Diunisii receperunt, deinceps in postmodum ab hodiernum die ipsa casa Dei vel ipsi monachi seu agentes eorum evis & futuris temporebus habiant evindecatas atque elidicatas. Unde & ipse jam dictus Fulra-

dus Abba seu & ipsi monachi de ipso sancto cœnubio, qui in ipsa casa Dei conversare vel vitam degere videntur, nobis petierunt ut denuo circa ipsis pro futuris temporibus præceptione nostra manu nostra firmata exinde eis adfirmare deberemus. Quod ita & fecimus, ut sicut constat quod ipsas res per legem & justitiam in palatio ante genitore nostro evindicaverunt vel receperunt, ut tam ipse Abba, quam & sui successores omni tempore pro conpendio (sicut superius insertum est) ad ipsa sancta casa ad luminaria procuranda, seu vestimenta Monachorum vel reliqua conpendia seu susceptionem pauperum & peregrinorum habiant evindicatas atque elidicatas, ut eis semper melius delectet pro nobis, vel

filios nostros seu pro stabilitate Regni Francorum die noctuque incessabiliter orare, vel Domini misericordia deprecare; & (sicut nobis promiserunt) per singulos dies nomen nostrum tam in Missas quam & in peculiares eorum orationibus ad sepulchrum sancti Dionysii debeant recitare, si adhuc in antea eorum justitia invenire potuerimus eis libenti animo reddere volemus. Et ut hæc autoritas vel præceptio nostra quod nobis postulaverunt circa ipsa casa Dei proficiat, & evis & futuris tempori inconulsa & firma debeat permanere; manu propria subter firmavimus & annuli nostri impressione signavimus.

Signum Caroli gloriosissimi Regis.

Vuigbaldus ad vicem Histerii recognovi & subscripsi.

Data sexto Kal. Julias anno septimo & secundo regni nostri. Actum Carisiago palatio publico Dei nomine feliciter.

Diplomatum Carolinorum specimen quartum.

*Caroli M. Præceptum * pro Confirmatione commutationis quorumdam prædiorum in pago Metensi, initæ inter Fulradum Abbatem Dionysianum, & Eufemiam Abbatissam Parthenonis S. Petri in urbe Mettensi.*

* *De re Diplom. lib. 6. pag. 501.*

CAROLUS gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum ac Patricius Romanorum. Notum sit fidelibus nostris tam præsentibus quam & futuris, si hoc quod inter se commutaverint nostris oraculis con-

Ex Autographo. Anno 781.

firmamus, Regum consuetudinem exercemus, & idem postmodum jure firmissimum mansurum esse credimus. Igitur compertum sit omnium vestrorum magnitudini, qualiter venerabilis vir Folradus Abba de Monasterio sancti Dionysii seu Archipresbiter, atque Eusimia Abbatissa de Monasterio superiore que est constructus in honore sancti Petri, infra muro Mettis civitate, pro oportunitate amborum partium res aliquas inter se commutasse. Unde & ipsas commutationes bonorum hominum manibus roboratas in præsenti ostendiderunt relegendas : ubi cognovimus qualiter dedit Eusimia Abbatissa ad parte Folrado Abbate una cum consensu ancillarum Dei ibidem consistentium locella dua
infra

infra pago Salninse, super fluvium Salona in Conpendio, id sunt in Filicione-curte seu in Victerneia-curte, quantumcumque in ipsas curtes fuit ratio sancti Petri in integritate, & quicquid ad ipsa loca aspicit. Simile modo Folradus dedit ad parte Eusimianæ Abatissa & illa Congregatione sancti Petri res proprietatis suæ in pago Scarponinse in loco que dicitur Basigunde-curte, quantumcumque cum Petrone Episcopo Virduninse, seu & Annone Abbate commutavit, & quicquid ad ipso loco aspicere videtur, totum & ad integrum dedit ad parte Eusimianæ Abbatissæ. Sed pro integrâ firmitate petierunt ipse Abbas & Abbatissa Celsitudini nostræ, ut hoc per nostram auctoritatem confirmare debe-

remus. Quorum petitionibus gratanti animo ita præstitisse vel in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars contullit parti, aut econtra in conpensu recepit, inspectas ipsas commutationes, sicut per eas declaratur, ab hac die per hanc nostram auctoritatem habendi, tenendi, dandi, commutandi, vel quicquid exinde unus quisque quod à jure suo accepit ad profectum earumdem Ecclesiarum exercere voluerit, liberam ac firmissimam in omnibus habiant potestatem: ut neque à prædicto Abbate & Abbatissa, neque ab eorum successoribus ullum unquam tempore ipsas commutationes violentur. Unde duas confirmationes uno tenore conscriptas fieri jussimus, quas & manu

propria firmavimus, & de Anulo nostro sigillare jussimus.

Signum Caroli gloriosissimi Regis

Vuidolaicus ad vicem Radonis recognovi.

Data in mense Octobris anno XIIII. & VIIII. regni nostri. Actum Haristalio palatio publico in Dei nomine feliciter.

Diplomatum Carolinorum specimen quintum.

* De re Diplomat. lib. 5. tab. 24. p. 359. lib. 6. p. 503.

*Charta Ghiselæ, * Caroli M. sororis, qua Monasterio Dionysiano multa confert prædia quæ à Parentibus acceperat.*

. . . .
. . . .

Ex Autographo mutilo. Anno 791.

batorum Martyrum Dionysii, ubi ipse preciosus corpore quiescit cum suis sanctis sociis de eorum prædio & facultates ipse locus sanctus ditatus & bene fundatus fuit, & est, & concedente Domino erit in perpetuum : ita nunc in Dei nomine Deo sacrata Christique semper devota Ghisela nobilissima Regis filia Pippini & Bertradanæ Reginæ olim, pro Dei intuitu

& desiderio cælestis regni & animæ meæ remedio, donamus ad ipsum sanctum locum, donatumque præsentaliter esse volumus. Sicut enim admonet nos sancta Scriptura, ut homo dum vivit in corpore cogitet de æternitate vitæ, ut de transitoria meretur æternaDomino dicente in Evangelio: *Facite vobis thesauros in cælo quæ non deficiunt, & de iniquo mammona comparate vobis æterna tabernacula,* juxta sententiam beati Doctoris Augustini, ubi ait: *Perit mundus, & ea quæ in mundo sunt.* Illud vero nunquam perit, quod in Ecclesiis vel in pauperibus erogatur, sed unicuique quod ad æternam beatitudinem pro justitia reputatur. Ideo ob ejus amorem donamus ad ipsum sanctum locum superius denominatum, ubi præsen-

ti tempore Fardulfus Abba cum norma plurima monachorum conversare, regere, vel gubernare videtur; villa nostra nuncupante Putialis in Pago Adratinse, cum illas Ecclesias quæ sunt constructæ in honore sancti Vedasti, vel cæterorum sanctorum cum appendiciis suis, id sunt Gunbodecurte, seu Postonevillare, vel Bertinocurre, nec non & in Linarias, seu & in Hodricio in jam dicto pago Adratinse; & in Magrasto-villa in pago Vermandinse; Frisionecurte seu & Agnonocurte in pago Ambianense; Walliu in pago Camaracinse; ipsa loca superius prænotata cum omni integritate vel soliditate earum, id est una cum terris, mansis, domibus, superpositis, edificiis, præsidiis, mancipiis, inquilinis, accolabus,

libertis, servis tam ibidemque oriundis, quam & aliunde translatis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus mobilibus & immobilibus, grægis cum pastoribus, perviis, publicis psaltis atquæ subjunctis, vel omnique præsidium & universum meritum, & ad prædicta loca superius nominata aspicere vel pertinere videntur, & præsenti tempore ibidem possedeo, quicquid infra terminos aut extra terminos, tam de alode aut de comparato vel de qualibet adtracto ad me legibus obvenit, à die præsente ac præfata casa Dei in alemonis vel substantia monachorum ibidem habitantium Christo protegente proficiat in augmentum, & de jure meo in jure & dominatione ipsius Basilicæ trado atque trans-

fundo: ita ut ab hac die vos vel successores vesti habeatis, teneatis, possedeatis, vel quicquid exinde facere volueritis, liberam & firmissimam auxiliante Domino in omnibus habeatis potestatem. Et ut hæc donatio à me facta omni tempore firma & inconvulsa valeat perdurare.

Signum † GHYSELÆ nobilissima filia Pippini Regis, qui hanc donatione fieri rogavi.

Signum † CAROLI nobilissimi filii Domni Caroli Regis præcellentissimi.

Signum †. PIPPINI nobilissimi filii Domni Caroli præcellentissimi Regis.

Signum † CHLODOICI nobilissimi filii Domni Caroli præcellentissimi Regis.

Vuineradus Cancellarius jussus à prædictæ Domnæ Ghyselæ scripsi & subscripsi.

Data Id. Jun. anno XXXI. & XXVI. regnum Domni noſtri. Actum Aquiſpalatio in Dei nomine feliciter Amen.

Diplomatum Carolinorum ſpecimen ultimum.

Caroli magni * *Præceptum pro Oſnabrugenſi S. Petri & SS. Criſpini & Chriſpiniani Baſilica.*

* *De re Diplomat. lib. 5. tab. 25. p. 390. & 391.*

IN nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Karolus Sereniſſimus Auguſtus à Deo coronatus magnus, pacificus Imperator, Romanum gubernans Imperium, qui & per miſericordiam Dei Rex Francorum & Langobardorum. Quicquid enim locis ſanctorum venerabilium ob amorem Domini noſtri Jeſu Chriſti & reverentiam

sanctorum cedimus vel condonamus; hoc ad mercedis augmentum vel stabilitatem regni nostri in Dei nomine pertinere confidimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus præsentibus scilicet & futuris, qualiter donamus ad Basilicam sancti Petri Principis Apostolorum, & Sanctorum Martyrum Crispini & Crispiniani, quam nos construximus in loco Osnabrugki, & corpora illorum illuc transtulimus, ubi præest vir venerabilis Wiho Episcopus, omne Regale vel sæculare judicium super suos servos, & liddones, & liberos Malman & Mundman, & omnes utriusque sexus homines, eidem æcclesiæ pertinentes, quos modo possidet, vel deinceps acquisierit, & perpetuam de regia potestate confirmamus absolu-

tionem: ita ut nullus judex publicus, Dux, Comes, vel Vicecomes, vel Scultetus, sive Missi Dominici per tempora discurrentes loca illius Episcopatus, ad Placita habenda, vel freda exigenda, & parafreda, aut aliquem de præscriptis, eidem æcclesiæ pertinentem, ad sua Placita bannire vel ad mortem usquam terrærum dijudicare, vel aliquo modo ullo umquam tempore aggravare audeant: sed liceat præfato Episcopo suisque successoribus & suo advocato res prædictæ æcclesiæ cum omnibus sibi pertinentibus quieto ordine possidere, ordinare, atque disponere. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, ac diuturnis temporibus melius conservetur; manu propria subter eam roborare decrevimus, & de

annulo nostro sigillare jussimus.

Signum Caroli piissimi ac Serenissimi Imperatoris.

Jacob ad vicem Radoni.

Data XIV. Kal. Jan. anno III. Christo propitio Imperii nostri, & XXXVI. regni nostri in Francia, atque XXX. in Italia. Indict. XI. Actum Aquispalacio publico in Dei nomine feliciter. Amen.



INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A

C

I

O

V

Approbatio Regii Censoris.

JUssu Illustrissimi Galliarum Cancellarii, legi Disceptationem primam de veteribus Monumentis. Ingeniosam sane & elegantem, nec parum *Rei Diplomaticæ* lucis allaturam censeo. Datum Parisiis, IV. Id. Jul. an. 1703. RAGUET.

Approbatio R. P. Provincialis.

EGo Julianus Baudran Societatis Jesu in Provincia Franciæ Provincialis facultatem concedo, ut liber cui titulus est *de veteribus Regum Francorum diplomatibus, & Arte secernendi antiqua diplomata vera à falsis Disceptatio*, à P. Bartholomæo Germon compositus, & trium ejusdem Societatis eruditorum virorum judicio approbatus, typis mandetur. In cujus fidem has litteras manu mea subscriptas dedi Parisiis, die 22. Julii, 1703. *Subscriptum*, JUL. BAUDRAN.

Privilege du Roy.

LOUIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre, à nos Amez & Feaux Conseillers les gens tenant nos Cours de Parlement, Maistres des Requestes ordinaires de nôtre Hôtel, grand Conseil, Prevost de Paris, Baillifs, Seneschaux, leurs Lieutenants Civils & autres nos Justiciers qu'il appartiendra, SALUT. Le Pere Germon de la Compagnie de Jesus, Nous ayant fait exposer qu'il desi-

reroit faire part au public des recherches qu'il a faites sur les anciens monumens, publiées sous ce titre *De veteribus monumentis Disceptationes Criticæ* s'il nous plaisoit luy accorder nos Lettres de Privilege sur ce necessaires. Nous luy avons permis & permettons par ces presentes, de faire imprimer par tel Imprimeur qu'il voudra choisir, ledit Livre en telle forme, marge, caractere, & autant de fois que bon luy semblera, & de le faire vendre & debiter par tout nôtre Royaume, pendant le temps de huit années consecutives, à compter du jour de la datte des presentes. Faisons défenses à tous Imprimeurs Libraires & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'imprimer, faire imprimer, contrefaire, vendre, ni debiter ledit livre, d'en faire aucuns extraits sous quelque pretexte que ce puisse estre, même d'impression étrangere, sans le consentement par écrit de l'exposant, ou de ses ayant cause, sous peine de confiscation des exemplaires contrefaits, de quinze cens livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers à l'exposant, & de tous dépens, dommages & interests; à condition que ces presentes seront registrées és Registres de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris; que l'Impression dudit Livre sera faite dans nôtre Royaume & non ailleurs, & ce en bon papier & en beaux caracteres, conformément aux Reglemens de la Librairie, & qu'avant que d'exposer ledit Livre en

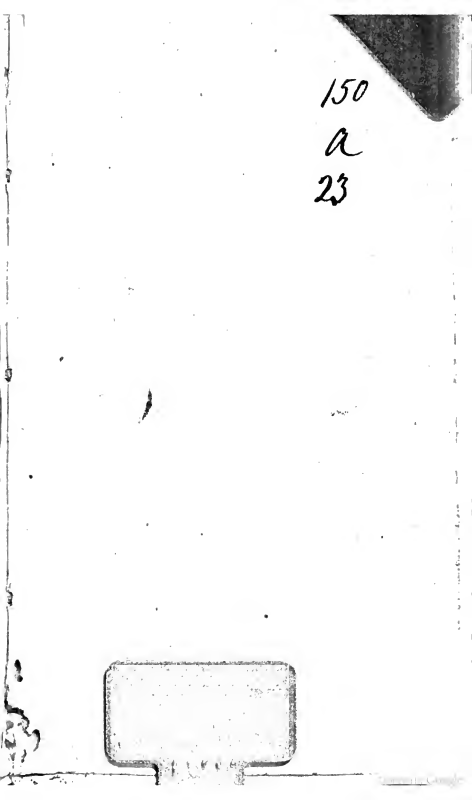
vente, il en sera mis deux Exemplaires dans nôtre Bibliotheque publique, un autre dans le Cabinet des Livres de nôtre Château du Louvre, & un en celle de nôtre tres-cher & Feal Chevalier Chancelier de France, le sieur PHELYPEAUX Comte de Pontchartrain, Commandeur de nos ordres; le tout à peine de nullité des presentes. Du contenu desquelles vous Mandons & enjoignons, de faire joüir l'exposant ou ses ayant cause pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie desdites presentes qui sera imprimée au commencement ou à la fin, dudit Livre, soit tenuë pour deuëment signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos Amez & Feaux Conseillers & Secretaires, foy soit ajoûtée comme à l'original; COMMANDONS au premier nôtre Huissier ou Sergent de faire pour l'execution des presentes, tous actes requis & necessaires, sans demander autre permission, & nonobstant Clameur de Haro, Chartre Normande, & Lettres à ce contraires: CAR tel est nôtre plaisir. Donné à Versailles, le vingt neuviéme jour de Juillet l'an de grace mil sept cens trois, & de nôtre regne le soixante & uniéme. *Signé*, Par le Roy en son Conseil, LECOMTE.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris n°. 1. conformément aux Reglemens, & notamment à l'Arrêt du Conseil du 13. Aoust 1703. A Paris,

ce quatrième jour de Septembre 1703. Signé, P. TRABOUÏLLET, Syndic.

Je soussigné declare que j'ay cedé à Monsieur ANISSON Directeur de l'Imprimerie Royale, le Privilege du Roy, que j'ay obtenu de Monseigneur le Chancelier pour l'ouvrage intitulé, *De Veteribus monumentis Disceptationes Criticæ,* suivant les conventions faites entre nous. *Signé,* GERMON, de la Compagnie de Jesus. Ce 3. Octobre, 1703.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, n°. xxv. page 31. A Paris, le vingt-sixiéme Octobre, mil sept cens trois. Signé, P. EMERY, *Syndic.*


150
a
23

